

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»

ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО - ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА
ШЛЯХИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ»

30 квітня 2025 року

Одеса

УДК 321(477)(063)

С91

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(№ 17 від 26 червня 2025 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Каменчук Т.О. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Проноза І.І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса 30 квітня 2025 року. Одеса ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025. 253с.

УДК 321(477)(063)

С91

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2025

© Центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025

ЗМІСТ

1. Бабіна В. О. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ	7
2. Барасій В.Ю. ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД: ТЕХНОЛОГІЯ І ПОЛІТИКА...	13
3. Буковський С. М. МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПУБЛІЧНУ ПОЛІТИКУ	18
4. Браткевич А. О. КРОС-КУЛЬТУРНА ПАРАДИГМА В ПРОСТОРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	21
5. Вознюк І. В., Каменчук Т. О. РОЛЬ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ	25
6. Гедікова Н. П. ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ТА ЗАСОБИ ПРИТИДІЇ ЦЬОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ЯВИЩУ	29
7. Голка В. Е., Панасюк О. М. ГОЛОВНІ НАПРЯМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯ ВОЄННОЇ УКРАЇНИ	34
8. Горобець В. В. РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	38
9. Деревянкин С. Л. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОПКІЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	41
10. Дмитрашко С. А., Казюк А. В. ПЕРЕГОВОРНІ СТРАТЕГІЇ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПОСЕРЕДНИЦТВО ЧИ ВЛАСНІ АМБІЦІЇ	47
11. Дмитрашко С. А., Піскун К. С. М'ЯКА СИЛА ПІДНЕБЕСНОЇ: ЯК КИТАЙ ФОРМУЄ НОВИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК	52
12. Долженков О.Ф. ПРАВОВІ ТА ЄТНИЧНІ ДИЛЕМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗИНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ: БАЛАНС МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА СВОБОДОЮ СЛОВА	57
13. Калюжный Н. Г. ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ МІСІЇ «ТЕАТРУ ДРАМАТУРГІВ» ТА «ТЕАТРУ ВЕТЕРАНІВ»	63

14. Каменчук Т. О. ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА УКРАЇНИ. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ. 67
15. Карагіоз Р. С. ЗМІЦНЕННЯ ПОЛІТИКО ПРАВОВИХ ОСНОВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 72
16. Коваль О. А., Проноза І. І. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ РЕСУРС МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 77
17. Козловська Л. В., Уцеховський М. Ю. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МІГРАНТІВ-БІЖЕНЦІВ ВІД ВІЙНИ З УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РФ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДО ЛОКАЛЬНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ПРИЙМАЮЧИХ КРАЇН ЄС 2022-2025 РР 81
18. Кокорев О. В. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ: ЛАНДШАФТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ УКРАЇНИ 86
19. Краснопольська Т. М. УЧАСТЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ЯК УМОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ 92
20. Крікуненко С. В. СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МАЛЬОПИС ЯК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АРТЕФАКТ 98
21. Кропівко В. В. ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СКАСУВАТИ НЕ МОЖНА РЕГУЛЮВАТИ 102
22. Лагутін М. Р. ДИСКУРС НОВИХ МЕДІА ЩОДО НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ 106
23. Левченко Я. В. ЦИФРОВА ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ 112
24. Лісовська О. В. Скриль С. А., МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ СУЧАСНОСТІ 117
25. Макарець С. В. ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ВІД НЕЗАВЕРШЕНИХ ПРОЕКТІВ МИНУЛОГО ДО СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО (ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ 121
26. Малишенко Л. О. ПУЛЬС СПРОТИВУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ: УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ДОБУ ВІЙНИ 129

27. **Малюта В. В., Швець С. Л. PR-СТРАТЕГІЇ ЯК ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ** 136
28. **Мужеляк Ю. МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПУБЛІЧНОМ ДИСКУРСІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ** 139
29. **Наумкіна С. М. МОДЕЛЬ «ВІЙСЬКОВОЇ ЕКОНОМІКИ» ТА ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЯ У «ЕКОНОМІКУ ВІДНОВЛЕННЯ ТА БЕЗПЕКИ** 142
30. **Наумкіна С. М., Долгов М. О. ДЕСТРУКТИВНІ ТА КОНСТРУКТИВНІ ВИМІРИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПОЛІТИЦІ** 149
31. **Наумкіна С. М., Левінець М. Ю. РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ** 155
32. **Наумкіна С. М., Попазогло А. С. ВІДБУДОВА УКРАЇНИ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ** 160
33. **Петраков М. О. МЕМОРІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ** 165
34. **Полуяктова О. В. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ** 171
35. **Присяжний А. М. Проноза І. І. ПОЛІТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У МЕХАНІЗМАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ** 173
36. **Приходько С. М. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД** 177
37. **Проноза І. І., Скоробогатов А. В. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОПРОПАГАНДИ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ** 182
38. **Ростецька С. І. КОМПОНЕНТИ І МАРКЕРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ** 187
39. **Руцький С. В. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕРЕВАГИ ЯК ОСНОВИ МЕРЕЖЕВОЇ ВІЙНИ ЮРИДИЧНИЙ АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА** 191
40. **Скриль С. А. ЮРИДИЧНИЙ АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА** 197

41. Сокур О. В. ПАРТІЙНИЙ ДИСКУРС ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ 201
42. Таргоніна М.М., Проноза І.І. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЗМІН ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ 205
43. Толмачевська Є. С., Скриль С. А. ГЕОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦИ УКРАЇНИ 208
44. Хлівнюк Т.П. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 214
45. Чекмарьова Л. Ю. ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ 217
46. Chornobai Andrii MODERN DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY 222
47. Цимбал С. Ю. ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ: ДИСКУРСИВНІ ТЕХОЛОГІЇ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦИ 224
48. Швець С. Л. ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ 227
49. Шевчук Я. В. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ ПРОЦЕСАМИ 230
50. Юрченко М. М. Ніцевич А. С. ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ 235
51. Юрьев А.М. ПОЛІТИЧНА СТРУКТУРИЗАЦІЯ: ІДЕЇ Й ІНСТИТУТ 239
52. Яковлев Д. В. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОЛІТИЧНИМИ КРИЗАМИ: ХРОНОПОЛІТИКА ВОЄННОГО ЧАСУ 244
53. Яковлева Л. І. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ НА ОСНОВІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ 249

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ

*Бабіна Валентина Олександрівна,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин та права
Національного університету «Одеська політехніка»
м. Одеса*

Національна безпека є ключовою умовою існування, суверенітету та сталого розвитку будь-якої держави. Для України, яка, згідно зі статтею 1 Конституції, є соціальною державою і перебуває в епіцентрі геополітичної турбулентності та прямого воєнного протистояння, питання національної безпеки набули екзистенціального значення.

Сучасне розуміння національної безпеки України охоплює не лише традиційні воєнні аспекти, а й широкий спектр політичних, економічних, інформаційних, соціальних (включно з функціонуванням інститутів соціальної держави), екологічних та кібернетичних загроз [1, с. 5-10].

Історично Україна стикалася зі складними викликами своїй державності, проте повномасштабна агресія Російської Федерації з 2022 року стала найсерйознішим випробуванням для всіх компонентів її національної безпеки, включно зі спроможністю держави виконувати свої соціальні функції [2].

У цьому контексті варто розглянути ключові загрози, стратегічні відповіді та міжнародний контекст забезпечення національної безпеки України, приділяючи увагу ролі соціальної держави.

Центральним елементом виживання держави є воєнна безпека. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації є головною екзистенційною загрозою воєнній безпеці України, її суверенітету та територіальній цілісності [3, ст. 1, 5].

Це включає окупацію територій, постійні ракетні обстріли, атаки на критичну інфраструктуру та втрати серед військовослужбовців і

цивільного населення. Відтак, необхідність подальшого нарощування оборонних спроможностей, модернізації Збройних Сил України (ЗСУ) за стандартами НАТО, розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК) та забезпечення сталих поставок озброєння від міжнародних партнерів залишається критично важливою [4, Розділ IV].

Не менш важливим фронтом боротьби за свідомість та стабільність є інформаційна безпека. Україна є постійною мішенню масштабних дезінформаційних кампаній, пропаганди та кібератак з боку Російської Федерації, спрямованих на підриг суспільної довіри, дестабілізацію внутрішньополітичної ситуації та дискредитацію України на міжнародній арені [5, с. 15-22]. Тому зміцнення національної системи протидії дезінформації, розвиток медіаграмотності населення, захист критичної інформаційної інфраструктури та ефективна стратегічна комунікація є пріоритетами в цій сфері [6].

Фундаментом стійкості, відновлення та виконання соціальних функцій держави виступає економічна безпека. Війна завдала колосальних збитків українській економіці: руйнування промислових об'єктів, порушення логістичних ланцюгів, втрата доступу до портів, скорочення ВВП, зростання безробіття та інфляції. Це безпосередньо позначається на здатності держави фінансувати соціальні програми та підтримувати рівень життя громадян.

Залежність від міжнародної фінансової допомоги залишається високою. Забезпечення макроекономічної стабільності, захист критичної інфраструктури (особливо енергетичної), диверсифікація економіки, боротьба з корупцією та створення сприятливого інвестиційного клімату для повоєнного відновлення є ключовими завданнями економічної безпеки, без яких неможливе ефективне функціонування соціальної держави [4, Розділ V; 7].

Стратегія національної безпеки України визначає розвиток оборонного потенціалу як основу для відсічі агресії [3]. Це включає

збільшення чисельності та боєздатності ЗСУ, впровадження сучасних систем управління та озброєння, розвиток сил територіальної оборони та руху опору.

Важливим стратегічним напрямом є адаптація та розвиток ОПК, спрямовані на максимальне забезпечення потреб ЗСУ в озброєнні та військовій техніці, в тому числі через міжнародну кооперацію та трансфер технологій.

Стратегічним курсом на забезпечення довгострокової безпеки та утвердження європейських соціальних стандартів є євроатлантична інтеграція. Закріплений у Конституції України курс на членство в Європейському Союзі та НАТО розглядається як ключова гарантія національної безпеки, суверенітету й територіальної цілісності в довгостроковій перспективі, а також як шлях до імплементації високих соціальних стандартів, притаманних європейським соціальним державам. Здобуття статусу кандидата на вступ до ЄС та активне співробітництво з НАТО, включно з адаптацією законодавства (у тому числі в соціальній сфері), реформуванням сектору безпеки і оборони та досягненням оперативної сумісності з силами Альянсу, є важливими кроками на цьому шляху [4, Розділ X; 8].

Критично важливими елементами національної безпеки залишаються міжнародне співробітництво та дипломатія, спрямовані на посилення підтримки України та ізоляцію агресора. Активна дипломатична робота на всіх рівнях, включно з міжнародними організаціями (ООН, ОБСЄ, Рада Європи), має на меті притягнення РФ до відповідальності за злочини агресії та воєнні злочини, а також реалізацію української Формули миру.

Основою опору агресору є внутрішньополітична стабільність, верховенство права та суспільна стійкість через зміцнення соціальної держави. Забезпечення єдності українського суспільства, ефективне функціонування державних інститутів, боротьба з корупцією (яка підриває

обороздатність, довіру партнерів та ресурси для соціальних потреб) і захист прав людини є невіддільними складовими національної безпеки.

Ключову роль у забезпеченні суспільної стійкості відіграє ефективне функціонування та адаптація інститутів соціальної держави. Це включає надійну систему соціального захисту для найбільш вразливих верств населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ветеранів війни та їхніх сімей, осіб з інвалідністю, постраждалих від війни.

Також сюди належить і гарантований доступ до базових соціальних послуг: охорони здоров'я (з урахуванням величезного навантаження на систему через війну), освіти (в тому числі в умовах дистанційного навчання та руйнування інфраструктури), а також розвиток системи цивільного захисту, психологічної реабілітації та соціальної реінтеграції.

Спроможність держави виконувати свої соціальні зобов'язання в умовах війни та дефіциту ресурсів є фактором запобігання гуманітарній катастрофі та підтримки морального духу нації.

Головною метою залишається досягнення справедливого миру та відновлення територіальної цілісності. Завершення війни на умовах, що забезпечують суверенітет і територіальну цілісність України в міжнародно визнаних кордонах, є першочерговим завданням.

Це вимагає як успіхів на полі бою, так і потужної міжнародної підтримки. Розробка механізмів запобігання майбутній агресії, включно з можливими міжнародними гарантіями безпеки до вступу в НАТО, залишається актуальним питанням [4, Розділ X].

Комплексним викликом національній безпеці є повоєнне відновлення та модернізація країни, включно з побудовою стійкої соціальної держави. Масштабне відновлення зруйнованої інфраструктури, економіки та соціальної сфери потребуватиме значних ресурсів, прозорого управління та міжнародних інвестицій.

Успішне відновлення безпосередньо пов'язане зі зміцненням безпеки та довіри інвесторів. Особлива увага має бути приділена відновленню та

модернізації системи соціального забезпечення, охорони здоров'я та освіти, щоб Україна могла повноцінно реалізувати принципи соціальної держави, закладені в її Конституції.

Це включає створення інклюзивної та справедливої системи підтримки ветеранів, розв'язання демографічних проблем, спричинених війною, та відновлення людського капіталу через освітні й соціальні програми, а також забезпечення гідного рівня життя для всіх громадян і скорочення соціальної нерівності, що загострилася внаслідок війни.

Крім того, Україна повинна адаптуватися до мінливого глобального безпекового середовища. Необхідно враховувати глобальні тенденції, такі як зростання геополітичної конкуренції, поява нових військових технологій (включно зі штучним інтелектом у військовій справі, безпілотними системами), кліматичні зміни та їхній вплив на безпеку й соціальну сферу. Гнучкість, інноваційність та здатність до швидкої адаптації системи національної безпеки, включно з її соціальним компонентом, до нових викликів будуть визначальними факторами її ефективності.

Відтак, національна безпека України в умовах повномасштабної агресії та складних геополітичних реалій вимагає комплексного, системного та проактивного підходу.

Успішне протистояння наявним та майбутнім загрозам можливе лише за умови консолідації зусиль усього українського суспільства, ефективного державного управління, подальшого зміцнення обороноздатності, послідовної євроатлантичної інтеграції та широкої міжнародної підтримки.

Відновлення та зміцнення України як суверенної, демократичної і, що вкрай важливо, соціальної держави, здатної забезпечити захист та добробут своїх громадян, є невіддільною частиною цієї мети.

Досвід України в боротьбі за свою незалежність і безпеку, включно із зусиллями зі збереження та розвитку соціальних функцій держави в

екстремальних умовах, вже став важливим фактором трансформації європейської та глобальної архітектури безпеки й матиме довгострокові наслідки для міжнародного порядку.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
2. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 496 с.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
4. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України (схвалена Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016, зі змінами, внесеними Указом Президента від 16.05.2023 № 281/2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281/2023#Text>
5. Горбулін В.П., Власюк О.С., Кононенко С.В. Російська агресія проти України: стратегія «керованого хаосу» в дії. Національна безпека і оборона. 2022. № 1-2 (187-188). С. 15–22.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки": Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41005>
7. National Recovery Council. Ukraine's National Recovery Plan. URL: <https://www.urc2022.com/urc2022-recovery-plan>
8. NATO. Ukraine-NATO relations. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm

9. *Про правовий статус внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 45. Ст. 3017.*

ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД: ТЕХНОЛОГІЯ І ПОЛІТИКА

*Барасій Віта Юріївна,
аспірантка кафедри політичних теорій
Факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса*

На даному етапі глобального політичного розвитку, коли технології досягли небаченого раніше рівня, що забезпечує інтеграцію аудіовізуальних та текстових систем, інтерактивність та інклюзивність, виникають нові виклики для політики та урядування. Е-уряд, безумовно, сприяє модернізації системи публічного управління.

Вже доводилось відзначати, що «Модернізація, як процес удосконалення та підвищення ефективності соціальної, політичної та економічної взаємодії між інститутами (включно із міжінституційною взаємодією) та індивідами, залишається актуальним завданням для України. Українське суспільство потребує політичної модернізації у буквальному розумінні – як «осучаснення» політичної системи, приведення її у відповідність до наявних у демократичних країнах європейської та євроатлантичної спільнот норм, процедур та стандартів» [1].

Створення та динамічний розвиток штучного інтелекту знаменує той час, коли технологія може справді стати конкурентом політики. Так само, як нові медіа успішно замінили традиційні засоби масової інформації та посіли їх місце у процесі формування громадської думки, технології

стають акселератором модернізації та демократизації замість заскорузлої системи державного управління та корумпованої бюрократії.

Слід безумовно погодитись із тим, що «Вибухове проникнення технологій в усі аспекти життя змінило те, як люди живуть, як вони працюють, як компанії ведуть бізнес – і як уряди служать своїм громадянам. Вперше з часів створення сучасної держави загального добробуту з'явилася реальна можливість «переосмислити» уряд... уряди усвідомлюють, що, застосовуючи ті ж принципи і технології, які сприяють революції в електронному бізнесі, вони можуть досягти подібних перетворень. Вони визнали необхідність зміни способу ведення бізнесу, надання послуг та інформації, орієнтованих на громадянина. Результат: поява електронного уряду» [5].

Підйом інформаційних технологій утворили цифрове суспільство, яке поступово формулює політичні вимоги щодо цифровізації урядування. Використання інтернет для коментарів, постів та інших форм активності фактично створило новий тип аудиторії – активного користувача. Відтепер активні користувачі переходять від дискусій у мережі щодо дій політиків до вимог раціоналізації урядування.

Відзначимо: «Інформаційні технології докорінно змінили багато аспектів повсякденного життя, включаючи взаємодію з урядом. Роль Інтернету продовжує зростати, оскільки все більше громадян використовують його для пошуку необхідної інформації, купівлі товарів і послуг та участі у віртуальних спільнотах. Використовуючи переваги інтернет-революції, уряди можуть створювати нові канали комунікації та нові методи участі через електронне урядування. Зміна середовища в поєднанні з потребами громадян і бізнесу заохочує участь уряду в ініціативах електронного уряду і пов'язаному з ними використанні інформаційних технологій. Очевидно, що роль інформаційних технологій у державному секторі швидко змінилася за останнє десятиліття. Комп'ютерні системи, які колись були розкішшю для заможних держав та місцевих

органів влади, сьогодні підтримують майже всі функції місцевого самоврядування» [3].

У сучасних умовах е-уряд має стати акселератором змін щодо інклюзивності, інтероперабельності та впровадження веб-стандартів у системи взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування з громадянами. Принаймні саме такі припущення висловлюють науковці, прогнозуючи появу «нового громадянства».

Щодо драйверів змін – тобто повного і швидкого впровадження новітніх технологій в урядування, то основними суб'єктами виступають не тільки «активні громадяни», які звикли до використання Інтернет у повсякденному житті, а і бізнес, громадські організації, урядові та над-урядові структури. При цьому, самі урядовці не менше за споживачів їх послуг зацікавлені у системі е-уряду, адже це дозволяє отримувати об'єктивну та повну інформацію про стан справ фактично у режимі реального часу.

Відзначимо: «Хвилі електронного уряду піднімаються громадськими організаціями та органами державного управління по всьому по всьому світу. Все більше і більше урядів використовують інформаційні та комунікаційні технології, особливо інтернет, для надання послуг між державними установами та громадянами, бізнесом, працівниками та іншими неурядовими організаціями. Електронний уряд намагається надавати послуги громадянам та бізнесу в будь-який час і в будь-якому місці. Він намагається достукатися до кожної до кожної людини та бізнесу, навіть у віддалених районах. Він хоче безперешкодно працювати між державними департаментами та відомствами та установами... намагається підвищити операційну ефективність і продуктивність... хоче мати інформацію в режимі реального часу інформацію в режимі реального часу для прийняття важливих рішень» [4].

Відносно українського досвіду, то у цілому для країн, що розвиваються, е-уряд створює унікальну можливість інтегруватись до

сучасних технологій навіть не пройшовши послідовно усі етапи модернізації урядування. Україна може досягнути досить високого рівня ефективності та гнучкості публічного управління саме завдяки е-уряду.

Слід цілком погодитись із зв'язком між е-урядом та е-демократією, який вибудовується у деяких дослідженнях. Зокрема, відзначається: «Електронний уряд розуміється як здатність реформувати урядові структури, змінювати форму правління, переходити до е-демократії... Реформування архаїчної адміністративної системи передбачає відмову від державного управління радянського типу та появу нових, як політичних, так і соціальних акторів (експертне товариство та інституції громадянського суспільства), які можуть бути залучені до реформ на основі можливостей, що надаються електронним урядом. Сьогодні в активізації політичного та медійного дискурсу щодо «реформ» можна побачити не лише намагання «забалакати» проблему, підняти хвилю інформаційного галасу, а й підмінити необхідну терапію хірургічними методами» [2].

Отже, саме у теорії та практиці е-уряду найбільш повно проявляється сучасний тренд цифрового суспільства – конкуренція між високорозвиненими технологіями, які відкривають нові можливості для урядування та демократичної взаємодії та архаїчною пострадянською політикою. Саме від вирішення цієї дилеми, не в останню чергу, залежить майбутнє європейської інтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Барасій В. Е-уряд задля політичної модернізації: між інклюзивністю та мобілізацією. *Політикус*. С.45-51. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-3.7>
2. Яковлев Д. «Перестройка» v. Реформи. Яка модель дає шанс е-уряду? *Інформація, комунікація, суспільство 2015 : матеріали 4-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2015, 20–23 травня 2015 року*,

- Україна, Львів, Славське. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С.121-123. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams>
3. Garson G. D. *Modern Public Information Technology Systems: Issues and Challenges*. 2007. 420 p. DOI: 10.4018/978-1-59904-051-6
 4. Jayashree S. Marthandan G. *Government to E-government to E-society*. *Journal of Applied Sciences*. 2010. Vol. 10 (19). DOI:10.3923/jas.2010.2205.2210
 5. Silcock R. *What is E-government*. *Parliamentary Affairs*. 2001. Vol. 54, Iss. 1. P. 88–101. DOI: <https://doi.org/10.1093/pa/54.1.88>

МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПУБЛІЧНУ ПОЛІТИКУ

*Буковський Сергій Миколайович,
магістр І курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса;
Проноза Інна Іванівна
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У сучасному демократичному суспільстві процес формування та реалізації публічної політики вже давно вийшов за межі виключної компетенції державних інститутів. Зростання складності суспільних проблем, підвищення рівня громадянської свідомості та поширення принципів відкритого урядування зумовлюють посилення ролі громадянського суспільства. Воно, як сукупність недержавних організацій, ініціатив та неформальних об'єднань, що діють поза прямою сферою

державної влади, стає невід'ємним актором у всіх фазах політичного циклу – від визначення порядку денного до моніторингу виконання рішень. Активна участь громадянського суспільства є запорукою підвищення легітимності, ефективності та інклюзивності публічної політики, а також слугує важливим механізмом демократичного контролю за діяльністю органів влади.

Існує безліч визначень громадянського суспільства, проте найбільш поширеним є розуміння його як сфери недержавної громадської активності, що охоплює різноманітні добровільні асоціації, мережі та інститути, які функціонують незалежно від держави та бізнесу. Воно є простором для самоорганізації громадян, артикуляції їхніх інтересів та цінностей. Українські дослідники, такі як С. Макеев, також підкреслюють його роль як «простору для вільної самодіяльності та самоорганізації громадян» [1].

Публічна політика – це сукупність цілей, рішень та дій, що здійснюються органами державної влади (у співпраці з іншими акторами) для вирішення суспільно значущих проблем. Вона охоплює всі етапи: від визначення проблеми та формування порядку денного, до розробки, прийняття, реалізації та оцінки політик.

Взаємодія між громадянським суспільством та публічною політикою є динамічною і передбачає взаємний вплив. Громадянське суспільство не просто реагує на політику, але й активно її формує, виступаючи як самостійний актор, що має власні інтереси, ресурси та стратегії впливу.

Громадянське суспільство виконує низку ключових функцій, що забезпечують його вплив на публічну політику на різних етапах політичного циклу:

- артикуляція та агрегація інтересів. Громадянські організації, представляючи інтереси певних соціальних груп (екологічні рухи, правозахисні організації, бізнес-асоціації тощо), виступають як канали для артикуляції цих інтересів та їх агрегації у вимоги до держави. Це

дозволяє включити до публічного порядку денного питання, які можуть бути проігноровані державою;

- формування публічного порядку денного. Через адвокацію, проведення кампаній, дослідження та публічні дискусії, громадянське суспільство здатне привернути увагу до певних проблем та включити їх до публічного порядку денного, змушуючи владу реагувати [4];
- розробка політик. Експертні організації громадянського суспільства (аналітичні центри, дослідницькі інститути) часто мають значну експертизу у певних сферах та можуть пропонувати власні альтернативні варіанти вирішення проблем, долучаючись до процесу розробки політик [7];
- моніторинг та оцінка реалізації політик. Громадянське суспільство відіграє критично важливу роль у контролі за реалізацією прийнятих рішень та оцінці їхньої ефективності. Це включає «громадський аудит», моніторинг використання бюджетних коштів, оцінку впливу політик на різні групи населення [6]. Ця функція є ключовою для забезпечення підзвітності та прозорості влади.

Вплив громадянського суспільства на публічну політику здійснюється через різноманітні механізми та канали:

- лобіювання та адвокація: це прямий вплив на процеси прийняття рішень через зустрічі з чиновниками, представниками законодавчої влади, надання аналітичних матеріалів та пропозицій;
- публічні кампанії та протести: проведення мітингів, демонстрацій, пікетів, збір підписів, звернення до ЗМІ для привернення уваги до проблеми та тиску на владу [5];
- надання послуг та реалізація проектів: багато організацій громадянського суспільства безпосередньо надають соціальні, освітні, медичні та інші послуги, заповнюючи прогалини у державній політиці або демонструючи ефективні альтернативи [6]. Це може бути важливим джерелом знань та досвіду для формування політик.;

- участь у консультативних та дорадчих органах: залучення представників громадянського суспільства до робочих груп, громадських рад при органах влади, консультативних комітетів, що дозволяє їм безпосередньо впливати на розробку та обговорення політик;
- використання судових механізмів: правозахисні організації та інші групи можуть звертатися до судів для захисту прав громадян або оскарження рішень влади, що суперечать законодавству чи конституції;
- використання медіа та цифрових технологій: соціальні мережі, онлайн-платформи, незалежні медіа дозволяють громадянському суспільству ефективно комунікувати, мобілізувати прихильників та поширювати інформацію про проблеми та пропонувані рішення [2].

Громадянське суспільство є невід'ємним актором у процесах формування та реалізації публічної політики в демократичних країнах. Воно виконує життєво важливі функції з артикуляції інтересів, формування порядку денного, експертної підтримки, моніторингу та контролю за діяльністю влади. Вплив здійснюється через різноманітні механізми, від лобіювання та публічних кампаній до участі у консультативних органах та надання послуг. Незважаючи на існуючі виклики, подальше зміцнення та розвиток громадянського суспільства, а також поглиблення його партнерства з державою, є запорукою підвищення ефективності, прозорості та легітимності публічної політики, що є критично важливим для сталого демократичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. *Макеєв С. М. Суспільство і влада: політичні інститути та їхній розвиток в Україні. Київ: Стилос, 2001. С. 126-140.*
2. *Castells, M. (2012). Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. Cambridge: Polity Press.*

3. Epstein, L., & Knight, J. (1998). *The Choices Justices Make*. Washington, D.C.: CQ Press.
4. Kingdon, J. W. (1995). *Agendas, Alternatives, and Public Policies* (2nd ed.). New York: HarperCollins College Publishers.
5. McAdam, D., McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1996). *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Salamon, L. M. (1995). *Partners in Public Service: Government-Nonprofit Relations in the Modern Welfare State*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
7. Weale, A. (1992). *The New Politics of Pollution*. Manchester: Manchester University Press.

КРОС-КУЛЬТУРНА ПАРАДИГМА В ПРОСТОРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

*Браткевич Анна Олегівна,
здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса*

Інтенсифікація інтеграційних процесів, налагодження зв'язків між різними країнами, мобільність світового населення зумовлює розмивання кордонів між державами та перетворення світового соціуму у єдину глобальну спільноту. Випускники з базовими знаннями глобальної політики, політології, історії, соціології, антропології, культурології, економіки і сучасних мов, які здатні розрізняти соціальні і культурні відмінності, є затребуваними на сучасному ринку праці, оскільки

працедавці активно шукають випускників з вищою освітою у галузі міжнародних відносин.

Мультикультурність та мультилінгвальність є атрибутами сучасних суспільних трансформацій та визначають нові вектори розвитку кожної національно-культурної спільноти. Зазначені процеси мають вплив не лише на соціально-політичний розвиток країн, а, передусім, на формування майбутнього покоління, визначення психологічних особливостей становлення молодих людей та їхньої успішної адаптації до нових умов життєдіяльності.

Першочерговим суспільним завданням у такому разі є розвиток у молоді толерантності, що сприятиме мирному співіснуванню мультинаціональних спільнот, формуванню позитивного сприйняття і ставлення до культурних відмінностей, поваги та прийняття «інших» як рівноцінних партнерів взаємодії й співпраці тощо [3].

Сьогодні у контексті динамічних трансформацій суб'єктів міжнародних відносин, їхніх специфічних ознак і ролі у світовій політиці та економіці зростає потреба в якісній країнознавчій підготовці фахівців-міжнародників та актуальність викладання країнознавчих дисциплін, які забезпечують комплексне вивчення геопросторових, історичних, політичних, правових, економічних, соціальних, культурних та етнорелігійних особливостей окремих країн і регіонів, допомагають зрозуміти суть суспільно-політичних та економічних перетворень, сприяють усвідомленню взаємозв'язків між політичними процесами та явищами як у світовому вимірі, так і на рівні континентів, регіонів, у двосторонніх відносинах та усередині окремих держав[2].

Вітчизняні та зарубіжні науковці «крос-культурний підхід» розглядають як: навчальну ситуацію, зумовлену перетином культур (Л. Дабен); навчання мови, що ґрунтується на зіставленні мов і пов'язаних із ними культур (Н. Алієва); комплексний процес, що передбачає оволодіння сукупністю знань не лише про мову і культуру, а й про сам

процес міжкультурного спілкування, формування спеціальних умінь міжкультурної комунікації (А. Григорян)[1].

Отже, термінологічний тезаурус та методологічний базис крос-культурної парадигми складають: наукові положення з культурної антропології: взаємозв'язок поведінки індивіда та створеної ним культури (Ф. Боас, Д. Мердок, М. Мід, Р. Наролл, К. Оберг, Х. Плеснер, Е. Холл); філософії та історії: особливості діалогу культур у полікультурному соціумі (М. Бахтін, В. Біблер, С. Лур'є); психології: урахування індивідуальних психологічних особливостей суб'єкта в процесі пристосування до іншомовного соціокультурного оточення (В. Мерлін, Л. Почебут, С. Рубінштейн, Т. Стефаненко, Г. Тріандіс); лінгвістики: зіставний аспект вивчення мов (Л. Вайсгербер, О. Потебня, Е. Сепір, В. Телія, Б. Уорф, Л. Щерба).

Відтак, саме в межах крос-культурної парадигми встановлюється новий тип міжкультурної взаємодії, що зумовлює: розширення мовних і культурних контактів між представниками українськомовного й іншомовного суспільств задля обміну досвідом та продуктивної співпраці. Визначальним стає особистісно-зорієнтоване навчання, спрямоване на формування умінь і навичок діалогічної взаємодії суб'єктів у межах полікультурного суспільства; навчання мови переорієнтовується зі знаннєвих підходів на культурологічні, які сприяють оволодінню мовною картиною світу[4].

Підготовка фахівців міжнародних відносин та міжнародного права до діяльності у галузі стратегічних комунікацій має передбачати навчання студентів проводити дослідження, аналізувати цільові аудиторії, вивчати тренди та оцінювати ефективність комунікаційних очікувань. Дослідницькі навички допомагають фахівцям розробляти цільові та зважені стратегії комунікацій[2]. Оскільки у сучасному світі технології мають велике значення для комунікаційних процесів, то студенти мають оволодіти навичками використання різних цифрових інструментів,

соціальних медіа, аналітичних платформ та інших технологій, щоб ефективно комунікувати з аудиторією та аналізувати дані.

Підсумовуючи вищезазначене можемо стверджувати, що на сучасному етапі в Україні в умовах структурного реформування національної системи університетської освіти з метою її інтегрування в європейський освітній простір виникла проблема пошуку та застосування нових підходів до професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин та міжнародного права. Саме крос-культурна парадигма вирізняється потужним потенціалом для модернізації та вдосконалення системи підготовки фахівців до роботи в міжнародному просторі.

Список використаних джерел:

1. *Palchickova A. System of exercises in formation of foreign students' cross-cultural competency. Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. 2015. № 1–2. Pp. 107–109.*
2. *Зінько І., Федунь О. Країнознавчі дисципліни в системі підготовки фахівців з міжнародних відносин. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2017. Випуск 42. С. 45–55.*
3. *Король Л. Крос-культурні особливості толерантності української та канадської молоді. Джерело: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1146>*
4. *Савка І. Професійна спрямованість як принцип підготовки майбутніх фахівців міжнародного права. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 2021. 45, 331-335. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/2683>*

РОЛЬ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Вознюк Ігор Васильович,
магістр I курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Каменчук Тетяна Олегівна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У мирні часи транскордонне співробітництво розглядалося як платформа для спільного розвитку, культурного обміну та економічного зростання. Проте в умовах повномасштабної війни, яку Російська Федерація розв'язала проти України, воно набуло нового виміру — стало критично важливим для забезпечення безпеки та функціонування прикордонних територій.

З огляду на тривалі бойові дії, мільйони внутрішньо переміщених осіб і навантаження на логістику, транскордонне співробітництво перетворилося на один з найважливіших інструментів кризового реагування.

Україна має довгу сухопутну межу з кількома державами-членами Європейського Союзу, зокрема Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Ці країни стали першими, хто прийняв найбільшу кількість українських біженців, а також надали гуманітарну допомогу, підтримку в логістиці, медичному забезпеченні та соціальному захисті. Прикордонні області України – Львівська, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька – стали не лише тиловими хабами, а й ключовими транзитними точками для міжнародної допомоги. Саме тут розгорталися

гуманітарні штаби, координувалися поставки допомоги, забезпечувалося розміщення внутрішньо переміщених осіб.

Особливо важливою стала роль єврорегіонів, серед яких найактивнішим є «Карпати – Україна». Через налагоджену співпрацю між прикордонними громадами України та Польщі, Угорщини, Словаччини вдалося організувати постачання медикаментів, продуктів, засобів гігієни, а також тимчасове поселення біженців. Спільні ініціативи реалізовувалися не лише органами місцевого самоврядування, а й за участі неурядових організацій, волонтерських мереж і громадських об'єднань.

У безпековому вимірі транскордонне співробітництво охопило також координацію між рятувальними службами. Наприклад, ДСНС України здійснює навчання та обмін досвідом із польськими, румунськими та словацькими колегами у сферах цивільного захисту, реагування на надзвичайні ситуації та організації евакуації населення. Спільні тренінги, симуляційні навчання, обмін обладнанням та технікою – усе це стало частиною нового формату транскордонної співпраці, зорієнтованої на виживання.

У межах програм Європейського Союзу, зокрема INTERREG NEXT 2021–2027, передбачено підтримку проєктів, що стосуються не лише розвитку, а й безпеки, охорони здоров'я, екологічної стабільності. Через ці програми прикордонні громади отримали доступ до фінансування на покращення медичної інфраструктури, модернізацію пунктів пропуску, цифрову трансформацію систем безпеки.

Однак попри низку успіхів, транскордонне співробітництво не позбавлене проблем. Серед основних – відсутність стабільної міждержавної координації, слабка залученість органів місцевого самоврядування до розробки стратегій, низький рівень обізнаності населення щодо можливостей ТКС. Бюрократичні бар'єри, складні процедури доступу до фінансування та обмеження, пов'язані з воєнним станом, також стримують активність прикордонних громад.

Попри це, можна стверджувати, що саме транскордонне співробітництво стало основою нової солідарності між Україною та Європейським Союзом. Воно слугує не лише як механізм адаптації до війни, а й як інструмент майбутньої післявоєнної відбудови. У цьому контексті важливо не лише продовжувати поточні ініціативи, а й інституціоналізувати співпрацю на рівні місцевих стратегій безпеки, залучати нових учасників, включаючи бізнес, освітні установи, громадянське суспільство.

Отже, транскордонне співробітництво в умовах війни є не просто формою міжнародної взаємодії, а необхідним ресурсом для збереження функціонування держави, безпеки людей та стабільності прикордонних територій. Надалі його роль лише посилюватиметься — як на етапі продовження війни, так і у період відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. № 1861-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Офіційний текст. URL: <https://eur-lex.europa.eu>
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Київ: Мінрегіон, 2020. 52 с.
4. INTERREG NEXT Україна–Польща 2021–2027: офіційний сайт програми. URL: <https://pl-ua.eu>
5. Єврорегіон «Карпати – Україна»: офіційний сайт. ресурс. URL: <https://euroregionkarpaty.com>
6. Мельник А. Ф., Пахомова Т. В. Транскордонне співробітництво в контексті євроінтеграції України. Регіональна економіка. 2022. №3. С. 74–82.

7. Васильєва Н. Роль транскордонного співробітництва в умовах воєнного стану: нові виклики та перспективи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Державне управління.* 2023. №2(18). – С. 45–50.
8. Міжнародне партнерство у сфері безпеки та цивільного захисту: досвід транскордонних проєктів / Аналітична записка Центру безпекових студій. Київ, 2023. – 28 с.
9. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Звіти про міжнародне співробітництво, 2022–2024. URL: <https://dsns.gov.ua>
10. Програма розвитку ООН в Україні. Регіональна безпека та підтримка громад: ініціативи ПРООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ ТА ЗАСОБИ ПРИТИДІЇ ЦЬОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ЯВИЩУ

*Гедікова Наталя Пилипівна,
д. політ. н., професор,
професор кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століть реальні глобалізаційні процеси сформували усвідомлення того, що у світі затверджується однополярна спрямованість світового розвитку, метою якого є реалізація життєво важливих інтересів, властивих кожній людині (безпечні умови життєдіяльності, гідний рівень життя і добробут, мир, збереження природного середовища тощо). Але, у 10-ті роки останнього століття світовий розвиток кардинально змінив свою векторність, перейшовши до мультиполярності, відповідно, логічним стало утвердження протилежних інтересів і потреб.

Технологічно і ментально світ змінюється, з'являються нові ідеали, зникають старі й з'являються нові духовні, політичні орієнтири, старі ідеали відмирають і формуються нові, відбуваються глобальні зміни, завершується певний цикл для розвитку держав, формується нова світова політика. Ці закономірні процеси цивілізаційного розвитку обумовлені об'єктивними й суб'єктивними причинами поряд з позитивними результатами мають і негативні побічні ефекти, серед яких дезорієнтація в суспільстві, одні країни зазнають економічне виснаження, а інші збагачуються, з'являються нові небезпеки, ризики, виклики і загрози для людства тощо. За цих умов стало очевидним, що до традиційних типів останніх додалися і нові, які здебільшого проявляються в латентній формі й позначаються терміном «гібридні загрози». Серед вагомих чинників, які

впливають на характер їх прояву, варто відзначити конфліктні ситуації, в основі яких лежать несумісні інтереси й прагнення, розбіжності в системі цінностей, цілей; порушення балансу у одній або декількох сферах діяльності; небувале загострення відносин між індивідами, соціальними групами різними за розмірами, складом і з різними інтересами, позиціями, а також на різних рівнях (національний, міжнародний, глобальний).

За соєю суттю гібридні загрози є соціальним явищем, які створюються в процесі особливого виду соціальної діяльності. Виходячи з розуміння терміну «гібрид» (схрещення, поєднання, модифікація, змішення тощо) ми можемо говорити, що гібридні загрози є результатом поєднання викликів, ризиків, загроз, небезпек, дестабілізуючих факторів, які так само виникають унаслідок негативної дії тих чи інших чинників (зовнішніх і внутрішніх) на об'єкт захисту.

Гібридні загрози становлять небезпеку не тільки для слабо розвинених держав, але й країн, які мають значно високий науково-технічних, економічний та військовий потенціал.

Гібридні загрози – це «скоординовані та синхронізовані дії, які навмисно спрямовані на системні вразливості демократичних держав та інститутів, за використанням широкого кола засобів. ... явище, що виникає в результаті конвергенції та поєднання різних елементів, які разом утворюють більш складну та багатовимірну загрозу» [3, с. 4–6]. Вони здатні зашкодити загальнозначимим цінностям або унеможливити реалізацію життєво важливих інтересів.

Гібридні загрози передбачають комбінування традиційних і нетрадиційних форм і способів, які використовуються для досягнення поставленої мети.

Джерелами таких загроз можуть бути: державні, недержавні й нетрадиційні актори, а також процеси і явища у політичній, безпековій, правовій, військовій, соціальній, науково-технологічній, кібернетичній, в економічній, екологічній, культурній, інформаційній та інших сферах

діяльності. Так, актори, які створюють подібного роду загрози у своїй діяльності керуються основною метою – «примусити об'єкт загрози до втілення стратегічних інтересів агресора» [1, с. 55]. Останні, зазначені вище джерела, негативно впливають на стан і сталий розвиток як самої сфери, так й інших сфер.

Гібридні загрози загострюють існуючі протиріччя і конфлікти, глобалізують їх, породжують нові небезпеки і проблеми. У сучасних умовах їх можна розглядати в якості фактору зростання нестійкості світового розвитку.

На міжнародній арені ескалація гібридних загроз переважно обумовлена політичними конфронтаціями між розвинутими державами; конкуренцією між ними за формування майбутнього світового порядку; прагненням розподілити світ на сфери впливу; претендуванням на світове панування або геополітичне домінування; імперськими і експансіоністськими амбіціями; встановленням контролю за міжнародними або регіональними потоками капіталу та ресурсами; бажанням монополізувати найбільш сучасні механізми та інститути насильства, механізми гегемонії в галузі духовного виробництва; досягнення територіально-політичної експансії та встановлення контролю над частинами території інших держав, нехтуючи принципами і нормами міжнародного порядку; або застосовується державою як антикризовий сценарій.

Наразі не існує універсального підходу щодо протидії цьому соціальному явищу.

Так, у сучасному світі новими і найбільш ефективними інструментами недопущення і протистояння гібридним загрозам є стійкість держави і набуття справжньої цивілізаційної суб'єктності у світі, які вважаються одними з основних засад стратегії національної безпеки і розвитку. У більшості країн світу своє обґрунтування вони мають в нормативному документі «Стратегія національної безпеки».

За думкою вчених: «Національна стійкість країни – це така стратегія її існування, коли вона здатна зберігати збалансованість розвитку та успішно відповідати на зовнішні і внутрішні виклики, протистояти загрозам і кризам, ба більше – зусиллями політичної та інтелектуальної еліти вчасно передбачати й ефективно реагувати на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини, що їх забезпечує держава у взаємодії з громадянським суспільством» [2, с. 6]. Для того, щоб протистояти подібного роду загрозам необхідно інвестувати у власну державу, розвивати економіку, оборонні і безпекові спроможності, розбудовувати демократичні інститути держави і вдосконалювати ефективну систему публічного управління.

На рівні держав, міжнародних організацій з питань безпеки та оборони, союзних об'єднань держав створюються інституції спроможні протидіяти гібридним загрозам. Зокрема, Європейська комісія та EEAS створили міжвідомчу групу для вирішення гібридних загроз, створено Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам, проводяться спільні навчання країн-членів НАТО, а також країн, які не входять до складу Альянсу, за сценаріями гібридних загроз тощо. Ключовими інструментами діяльності новостворених інституцій стають інноваційні технології: штучний інтелект, імерсивні технології, космічні технології, цифрові технології, інформаційні системи тощо.

Міжнародно-правовими засобами протидії гібридним загрозам є сукупність принципів і норм міжнародного права. Після Другої світової війни та у наступні роки більшість країн світу залучившись до міжнародної системи безпеки підписали низку міжнародно-правових актів про співробітництво та забезпечення миру в міжнародному і регіональному форматі, розроблених під егідою ООН, ОБСЄ, ЄС, Ради Європи, НАТО, МАГАТЕ та інших. Їх основу становлять загальновизнані принципи міжнародного права, а провідним положенням є декларування невід'ємного права усіх держав-учасників на повагу до незалежності,

державного суверенітету і територіальної цілісності й непорушності існуючих кордонів. Також, сформувалося розуміння того, що забезпечення індивідуальної національної безпеки однією державою можливе в умовах міжнародної або колективної безпеки, правовою основою якої є міжнародний або багатосторонній договір, розроблений в інтересах держав-підписантів. Обов'язковими умови такого договору є не вдаватися до застосування сили під час розв'язання спорів та запобігання конфліктам і прагматичне співробітництво.

Проте, як свідчить сучасна реальність, незважаючи на прийняті зобов'язання, певні країни не одноразово вдавались і вдаються до їх порушення. Тоталітарні і авторитарні актори використовуючи різного роду методи створюють загрозливу ситуацію для певної країни або групи країн. Ще однією особливістю сучасності є об'єднання цих акторів. І ці тенденції, враховуючи застосування санкцій, запровадження аналогічних обмежувальних заходів, політичного тиску з боку інших акторів, у сучасному світі тільки посилюються. Це є свідченням кризи дієвості міжнародних безпекових інститутів і недієздатності міжнародного права у цій сфері. Реалізація розроблених стратегій, планів, положень прийнятих угод, тощо не завжди ефективно може вплинути на зниження гібридних загроз. За таких умов актуалізується питання комплексного і узгодженого підходу, координованості дій, посилення міжнародного тиску.

Ефективна протидія гібридним загрозам можлива лише за умови, що міжнародна спільнота візьме на себе відповідальність у прийнятті стратегічних і доленосних рішень, навіть із застосуванням засобів силового стримування.

Отже, ми вступили в нову фазу історичного розвитку людської цивілізації. Це фаза, в якій конфлікти загострюються, вони відбуваються у міжнародному масштабі, стають боротьбою між державами та групами держав. Їх виявом є гібридні загрози. А протидія їм стає пріоритетом.

Список використаних джерел:

1. Голуб'як Н., Голуб'як І. Гібридні загрози як виклики безпековій політиці ЄС. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2023. № 1 (15). С. 53–59.
2. Пирожков С., Хамітов Н. Національна стійкість заради незалежності і розвитку України. *Освіта і суспільство*. 2021. № 7-8. С. 6–7.
3. *Glossary Hybrid Threats / Глосарій з гібридних загроз / упоряд. С.В.Гришко та ін.; за заг. ред. С.В. Гришко*. 2021. 113 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/cdffc0fe-4e55-4fec-9977-16dbd8c2c7e5/content> (дата звернення 10.01.2025).

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Голка Валерія Євгенівна,
к. політ.н., Одеський торговельно-економічний
фаховий коледж
м. Одеса
Панасюк Олександра Миколаївна,
студентка 1 курсу гр. ФК 6924,
Одеський торговельно-економічний
фаховий коледж
м. Одеса

Повномасштабна агресія Російської Федерації завдала Україні безпрецедентних руйнувань та спричинила глибокі соціально-економічні та екологічні наслідки. Водночас, перед Україною відкривається унікальна можливість не просто відновити втрачене, а й побудувати нову, стійку та процвітаючу державу на засадах сталого розвитку. Цей процес вимагає комплексного підходу, що охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти, з урахуванням міжнародного досвіду та Цілей сталого розвитку

ООН. У цих тезах представлено ключові напрями, що мають стати основою для післявоєнної трансформації України.

Фундаментом сталого розвитку післявоєнної України має стати потужна та диверсифікована економіка, здатна генерувати високу додану вартість та забезпечувати добробут громадян. Ключовими напрямками у цій сфері є:

- структурна перебудова економіки: необхідно відійти від сировинної моделі та зосередитись на розвитку переробної промисловості, високотехнологічних галузей, ІТ-сектору, агропромислового комплексу з акцентом на виробництво продукції з високою доданою вартістю, а також на розвитку сфери послуг, зокрема туризму [3]. Це дозволить створити нові робочі місця, підвищити конкурентоспроможність української економіки на світових ринках та зменшити її залежність від зовнішніх факторів;
- залучення інвестицій та розвиток підприємництва: створення сприятливого бізнес-клімату, боротьба з корупцією, дерегуляція та підтримка малого та середнього бізнесу є критично важливими для залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій [1]. Важливо стимулювати інноваційну діяльність та розвиток стартапів, що сприятиме впровадженню новітніх технологій та підвищенню ефективності виробництва;
- «зелений» перехід та енергетична незалежність: відновлення енергетичної інфраструктури має відбуватися на основі сучасних «зелених» технологій, з акцентом на розвиток відновлюваних джерел енергії [2; 4]. Це не лише сприятиме зміцненню енергетичної незалежності України, але й дозволить зменшити викиди парникових газів та покращити стан довкілля. Впровадження принципів циркулярної економіки та енергоефективності має стати пріоритетом для всіх галузей економіки.

Відновлення людського капіталу та забезпечення соціальної справедливості є невід'ємною складовою сталого розвитку. У цьому контексті ключовими є:

- розвиток людського капіталу: інвестиції в освіту та науку, модернізація системи охорони здоров'я, підтримка культури та спорту є запорукою формування висококваліфікованої робочої сили та здорового суспільства [1]. Важливо забезпечити доступність та якість освітніх та медичних послуг для всіх верств населення, включаючи тих, хто постраждав від війни;

- соціальна згуртованість та інклюзивність: подолання наслідків війни вимагає значних зусиль для реінтеграції ветеранів, підтримки внутрішньо переміщених осіб та відновлення соціальної інфраструктури [1]. Важливо забезпечити рівні можливості для всіх громадян, незалежно від їхнього походження, статі, віку чи стану здоров'я. Розвиток громадянського суспільства та зміцнення довіри між громадянами та владою є ключовими для побудови стабільного та демократичного суспільства;

- забезпечення гідного рівня життя: боротьба з бідністю, створення гідних умов праці та забезпечення соціального захисту є важливими завданнями для післявоєнного відновлення. Необхідно розробити та впровадити ефективні програми соціальної підтримки, спрямовані на допомогу найбільш вразливим верствам населення.

Війна завдала значної шкоди довкіллю України. Тому «зелене» відновлення має стати одним із пріоритетів післявоєнного розвитку:

- відновлення та збереження екосистем: необхідно провести комплексну оцінку завданої шкоди довкіллю та розробити програми з відновлення лісів, річок, ґрунтів та інших природних об'єктів [2]. Важливо розширювати площі природно-заповідного фонду та впроваджувати заходи зі збереження біорізноманіття;

- екологізація промисловості та сільського господарства: впровадження сучасних екологічних стандартів та технологій у промисловості та

сільському господарстві дозволить зменшити негативний вплив на довкілля та забезпечити виробництво екологічно чистої продукції [2]. Важливо стимулювати розвиток органічного землеробства та «зеленого» туризму;

– управління відходами та боротьба із забрудненням: необхідно створити сучасну систему управління відходами, що включає сортування, переробку та утилізацію сміття [1]. Важливо також впроваджувати заходи з очищення забруднених територій та водних об'єктів.

Успішна реалізація завдань сталого розвитку неможлива без ефективного врядування та тісної співпраці з міжнародними партнерами:

– зміцнення інституційної спроможності: реформування системи державного управління, боротьба з корупцією, підвищення прозорості та підзвітності влади є ключовими для забезпечення ефективного використання ресурсів та реалізації запланованих реформ [1]. Важливо розвивати електронне врядування та залучати громадян до процесу прийняття рішень;

– європейська інтеграція: подальша інтеграція України до Європейського Союзу відкриває нові можливості для залучення інвестицій, впровадження європейських стандартів та зміцнення демократичних інститутів [1]. Важливо гармонізувати українське законодавство з нормами ЄС та активно брати участь у європейських програмах співробітництва;

– міжнародне співробітництво: тісна співпраця з міжнародними організаціями, урядами інших країн та міжнародними фінансовими інституціями є важливою для залучення фінансової та технічної допомоги для післявоєнного відновлення [5]. Важливо активно представляти інтереси України на міжнародній арені та брати участь у глобальних ініціативах зі сталого розвитку.

Таким чином, післявоєнне відновлення України на засадах сталого розвитку – це складний, але вкрай необхідний процес, що вимагає консолідації зусиль влади, бізнесу, громадянського суспільства та

міжнародних партнерів. Реалізація окреслених напрямів дозволить не лише подолати наслідки війни, але й побудувати сильну, демократичну та процвітаючу Україну, яка стане повноправним членом європейської спільноти та прикладом стійкого розвитку для інших країн світу.

Список використаних джерел:

1. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
2. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України (2022). URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html>
3. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. (2022). Економічний простір. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1232>
4. Зелене повоєнне відновлення України: Візія та моделі. (2022). DiXi Group. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf
5. Соціально-економічні чинники відновлення України після перемоги. (2024). Юридичні науки. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/13.pdf

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Горобець Василь,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса

У контексті повномасштабної російсько-української війни, що триває з 2022 року, питання ролі органів місцевого самоврядування набуло

особливої актуальності. Місцеві громади стали першою лінією оборони як у фізичному, так і в адміністративному сенсі. Саме на місцевий рівень було покладено значну частину завдань із забезпечення життєдіяльності населення в екстремальних умовах війни, оскільки вони взяли на себе функції координації гуманітарної допомоги, евакуації населення, відновлення пошкодженої інфраструктури, забезпечення безпеки громадян. Війна актуалізувала потребу у швидкому прийнятті рішень, що традиційно притаманно саме місцевим органам влади. Децентралізаційна реформа, яка активно розвивалася в Україні у 2014–2021 роках, забезпечила необхідні передумови для посилення спроможності громад в умовах війни. Вона створила базу для ефективного самоврядування у кризових обставинах, надавши громадам більше автономії у прийнятті рішень. Місцеві ради, виконавчі органи, міські голови, старости та об'єднані територіальні громади зіграли ключову роль у забезпеченні функціонування критичних об'єктів інфраструктури. Особливо важливим було оперативне реагування на загрози, організація оборони населених пунктів та підтримка Збройних сил України. Місцева влада стала ключовим суб'єктом комунікації між громадянами та центральною владою. Саме через них здійснювалася передача інформації, забезпечення порядку та координація рятувальних робіт.

Водночас війна висвітлила і нові виклики у функціонуванні місцевого самоврядування. Частина громад опинилася на окупованих територіях, де їхні повноваження були узурповані ворогом або місцевими колаборантами.

Органи місцевого самоврядування зіткнулися з браком ресурсів, руйнуванням інфраструктури, кадровими проблемами та необхідністю адаптації до нових викликів. Особливої актуальності набула проблема безпеки місцевих посадовців: багато з них стали жертвами викрадень, тортур або навіть були вбиті російськими військами. На законодавчому рівні виникла потреба у врегулюванні питань тимчасового переміщення

органів місцевого самоврядування з окупованих територій, делегування їм нових повноважень в умовах воєнного стану. Крім того, місцеві органи були змушені забезпечувати інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади, що створювало додаткове навантаження на соціальні служби, заклади освіти, медицини, житлову інфраструктуру.

В умовах постійної загрози обстрілів, інформаційних атак та кібервійн місцеві органи активно працювали над посиленням кібербезпеки, організацією захищених каналів зв'язку. Тому у процесі війни змінилася і роль громадян у місцевому самоврядуванні: активізувалися громадські ініціативи, посилилася участь мешканців у прийнятті локальних рішень. Війна стимулювала формування горизонтальних мереж співпраці між громадами, що дозволяло обмінюватися ресурсами, досвідом, підтримувати одна одну в кризових ситуаціях. Ці процеси засвідчили важливість розвитку самодостатності громад та здатності до самоорганізації у критичних обставинах.

Таким чином, органи місцевого самоврядування в Україні в умовах війни виконують не лише адміністративні, а й стратегічні функції, стаючи стрижнем національної стійкості. Розуміння їхньої ролі має важливе значення для формування державної політики у сфері безпеки, розвитку та відновлення.

Вивчення досвіду функціонування органів місцевого самоврядування у період війни сприятиме підготовці до майбутніх викликів та створенню більш ефективної системи врядування. Цей досвід також може стати прикладом для інших країн, що опинилися в умовах воєнних загроз чи постконфліктного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Cook S. *Rebuilding Ukraine after the War*. Center for Strategic and International Studies. March 22, 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraine-after-war>. National Security versus Global Security. URL: <https://www.un.org/en/chronicle/article/national-security-versus-global-security>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

РЕФОРМУВАЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

*Дерев'янкін Сергій Леонидович,
к.юрид.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Система правосуддя України на сучасному етапі перебуває під безпрецедентним подвійним тиском. З одного боку, повномасштабна збройна агресія Російської Федерації генерує величезну кількість нових викликів: необхідність розслідування та судового розгляду тисяч воєнних злочинів та злочинів проти людяності, забезпечення правосуддя для внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни, відновлення роботи судів на деокупованих територіях та захист прав власності. З іншого боку, процес європейської інтеграції, зокрема отримання статусу кандидата на вступ до ЄС, висуває чіткі та жорсткі вимоги щодо

утвердження верховенства права, забезпечення незалежності, доброчесності та ефективності судової влади, а також рішучої боротьби з корупцією. Актуальність теми зумовлена тим, що успішне реформування системи правосуддя є не лише ключовою передумовою для демократичного розвитку та європейського майбутнього України, але й важливим елементом її стійкості та здатності до повоєнного відновлення.

Повномасштабне вторгнення РФ спричинило низку безпрецедентних викликів для української системи правосуддя. Це, зокрема, фізичне руйнування або пошкодження приміщень судів, особливо на територіях, близьких до зони бойових дій, та на деокупованих територіях. Забезпечення безпеки суддів, працівників апаратів судів та учасників судових процесів стало критичним питанням. Суди зіткнулися з необхідністю розгляду величезної кількості справ, пов'язаних з війною: провадження щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності, колабораціонізму, а також численні цивільні справи щодо відшкодування шкоди, завданої агресією, справи внутрішньо переміщених осіб тощо [1, с. 50-55]. Відновлення доступу до правосуддя на звільнених територіях є окремим складним завданням.

Водночас, європейська інтеграція України, зокрема виконання рекомендацій Європейської Комісії для початку переговорів про вступ до ЄС, встановлює чіткі імперативи для реформування сектору правосуддя. Ключовими вимогами є забезпечення реального верховенства права, гарантування незалежності, підзвітності та ефективності судової влади, завершення формування доброчесного та високопрофесійного суддівського корпусу, а також посилення боротьби з корупцією, в тому числі в самій системі правосуддя [2, с. 8-12]. Ці вимоги повністю корелюють з внутрішнім суспільним запитом на справедливий та ефективний суд.

У цих умовах виникає нагальна необхідність адаптації існуючих та розробки нових стратегій реформування правосуддя. Важливо знайти

баланс між довгостроковими цілями, пов'язаними з євроінтеграцією, та нагальними потребами повоєнного періоду, які вимагають швидких та ефективних рішень. Як зазначає С. Іванов (2023), «повоєнне правосуддя має бути не лише справедливим, але й здатним сприяти соціальній згуртованості та відновленню довіри» [3, с. 78].

Одним із центральних елементів судової реформи останніх років стало перезавантаження органів суддівського врядування – Вищої ради правосуддя (ВРП) та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККСУ). Після тривалої паузи та складних процедур відбору за участю міжнародних експертів (через Етичну раду для ВРП та Конкурсну комісію для ВККСУ), ці органи відновили свою роботу протягом 2023 року. Від їх ефективного та доброчесного функціонування залежить якість суддівського корпусу, адже ВРП відповідає за призначення, звільнення та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, а ВККСУ – за добір та кваліфікаційне оцінювання суддів [4, с. 115-120]. Важливу роль у забезпеченні доброчесності відіграють також Громадська рада доброчесності та Етична рада.

Забезпечення незалежності, доброчесності та професіоналізму суддівського корпусу залишається ключовим завданням. Тривають процеси добору на вакантні посади суддів, кваліфікаційного оцінювання діючих суддів. Однак система все ще стикається з проблемами кадрового дефіциту в багатьох судах, що призводить до надмірного навантаження на суддів та затягування розгляду справ. Процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності мають бути ефективними та водночас гарантувати захист від неправомірного тиску [5].

Реформування прокуратури та правоохоронних органів також є важливим компонентом загальної реформи сектору правосуддя. Пріоритетами є підвищення ефективності досудового розслідування, особливо у справах, пов'язаних з корупцією та воєнними злочинами, забезпечення реальної процесуальної незалежності прокурорів,

деполітизація діяльності правоохоронних органів та посилення їхньої підзвітності суспільству. Створення ефективної системи координації та співпраці між різними правоохоронними органами у розслідуванні воєнних злочинів є нагальною потребою [6, с. 25-29].

Впровадження електронного судочинства (системи «Електронний суд») та загальна цифровізація процесів у системі правосуддя розглядаються як важливий інструмент підвищення її ефективності, прозорості та доступності, особливо в умовах воєнного стану та для громадян, які перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях. Попри значний прогрес, існують виклики, пов'язані з технічним забезпеченням, кібербезпекою та необхідністю навчання користувачів [7].

Одним із головних пріоритетів на повоєнному етапі стане забезпечення доступу до правосуддя на деокупованих територіях. Це включатиме фізичне відновлення приміщень судів, вирішення питань кадрового забезпечення (можливо, через тимчасові відрядження суддів або спеціальні процедури добору), а також врахування специфіки розгляду справ, що виникли внаслідок окупації (наприклад, встановлення юридичних фактів, вирішення майнових спорів) [1, с. 60-64].

Необхідно також посилити інституційну спроможність судів та правоохоронних органів для ефективного розгляду справ, пов'язаних з війною. Це стосується як розслідування та судового переслідування воєнних злочинів, злочинів проти людяності, геноциду та колабораціонізму, так і розгляду справ про компенсацію шкоди, завданої агресією. Важливим кроком може стати подальша спеціалізація суддів та слідчих у цій категорії справ, а також розробка відповідних методичних рекомендацій та навчальних програм [3, с. 82-85].

Зміцнення механізмів боротьби з корупцією, особливо в самій системі правосуддя, залишається ключовою умовою як для відновлення суспільної довіри, так і для успішної європейської інтеграції. Це вимагає

забезпечення незалежності та ефективності антикорупційних органів (НАБУ, САП, ВАКС), невідворотності покарання за корупційні злочини, а також впровадження дієвих превентивних заходів, зокрема, через моніторинг способу життя суддів та прокурорів [2, с. 14-15].

Нарешті, критично важливим є підвищення рівня суспільної довіри до системи правосуддя. Цього можна досягти лише через реальні позитивні зміни: забезпечення доброчесності та професіоналізму суддів, справедливі та своєчасні судові рішення, ефективну боротьбу з корупцією, а також через підвищення прозорості та підзвітності судової влади, налагодження ефективної комунікації з суспільством та ЗМІ.

Відтак, реформування системи правосуддя України відбувається в умовах безпрецедентних повоєнних викликів та чітких вимог європейської інтеграції. Попри значний прогрес, досягнутий в останні роки, зокрема у перезавантаженні органів суддівського врядування, залишається низка системних проблем, пов'язаних із забезпеченням доброчесності суддівського корпусу, подоланням корупції, кадровим забезпеченням та ефективністю судових процедур.

Успішна реформа правосуддя є нерозривно пов'язаною з повоєнним відновленням країни та її європейським майбутнім. Ключовими пріоритетами на найближчу та середньострокову перспективу мають стати: завершення формування доброчесного та високопрофесійного суддівського корпусу, посилення інституційної спроможності системи для розгляду справ, пов'язаних з війною, забезпечення ефективного доступу до правосуддя на всій території України, включаючи деокуповані регіони, та рішуча боротьба з корупцією. Лише послідовна та комплексна реалізація цих завдань дозволить побудувати в Україні систему правосуддя, яка користуватиметься довірою громадян та відповідатиме найкращим європейським стандартам.

Список використаних джерел:

1. *Правосуддя в умовах війни: виклики, рішення, перспективи: колективна монографія / за заг. ред. В. С. Зеленецького. Харків: Право, 2023. 280 с.*
2. *Європейська Комісія. Звіт про прогрес України в рамках Пакету розширення 2024 року (Ukraine 2023 Report). Брюссель, 2024. European Commission. Ukraine 2023 Report. COM(2023) 690 final. Brussels, 8.11.2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en).*
3. *Іванов С. Адаптація системи правосуддя України до викликів воєнного та повоєнного часу. Часопис Київського університету права. 2023. № 2. С. 75–86.*
4. *Куйбіда Р., Сироїд О. Реформа органів суддівського врядування в Україні: проміжні результати та виклики. Право України. 2024. № 1. С. 112–125.*
5. *Фундація DEJURE. Моніторинг судової реформи: кадрове забезпечення судів та дисциплінарна відповідальність суддів. Аналітичний звіт. Київ, 2024. 65 с. URL: <https://deiure.foundation/report-judicial-staffing-2024>.*
6. *Коломієць Т. В. Реформування органів прокуратури в контексті європейських стандартів та воєнних викликів. Вісник Національної академії прокуратури України. 2023. № 3. С. 22–31.*
7. *Центр протидії корупції. Корупційні ризики в судовій системі та шляхи їх подолання. Аналітичний документ. Київ, 2024. 48 с. URL: <https://antac.org.ua/analytics/corruption-risks-judiciary-2024>*

ПЕРЕГОВОРНІ СТРАТЕГІЇ ДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПОСЕРЕДНИЦТВО ЧИ ВЛАСНІ АМБІЦІЇ

*Дмитрашко Світлана Анатоліївна,
к. політ. н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Казюк Анатолій Володимирович,
студент 3 курсу, спеціальність 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

2025 рік розпочався серією дипломатичних переговорів між Україною та США, США та Росією на тлі триваючої війни, яку розпочала Росія проти України. Спроби адміністрації президента Д. Трампа завершити війну поки реалізуються на рівні дипломатичних переговорів, на яких зустрілися представники Гарвардської й Кремлівської шкіл переговорів, які застосовують різні стратегії ведення переговорів та мають різні цілі. Оскільки передбачалося, що це будуть переговори про мирні угоди, то звернемо увагу, що «завершення війни відбувається у три етапи: попередня підготовка, попередні переговори, самі переговори» [1]. У результаті перших зустрічей між делегаціями держав виявилось, що США прагнуть відігравати роль посередника між Україною та Росією, однак вимагають суттєвих поступок від обох сторін та значного посилення позицій США в політичному, економічному та геополітичному вимірах.

Кожен етап є важливим, оскільки дипломатичні переговори між державами залежать від багатьох факторів, в тому числі від стратегій ведення переговорів, які вибирають сторони переговорів. Стратегії

вибирають з огляду на ту проблему, яку необхідно вирішити [2, с. 97]. Відповідно, існують стратегії домінування, паритету та змішана. Стратегія паритету передбачає рівність сторін-учасників переговорів. Ця стратегія вимагає взаємності, адже мова йде про справедливий компроміс, консенсус. Конкурентна стратегія застосовується тоді, коли проблема не вирішується компромісом. Серед існуючих варіантів конкурентної стратегії, найчастіше зустрічаються стратегія конкуренції з домінуванням однієї зі сторін, яка орієнтована на власну вигоду у переговорах. Конкурентну стратегію з домінуванням застосовують як жорстку стратегію, без поступок з власного боку. Проте конкурентна стратегія, на відміну від ультиматуму, передбачає дуже складні компроміси. Ультимативна стратегія передбачає постійні вимоги поступок з боку іншого учасника, часто з погрозами. У багатоаспектних переговорах нерідко застосовують різні стратегії, тим більше, що переговори ведуть представники різних шкіл переговорів.

Гарвардська школа переговорів — підхід, розроблений Р. Фішером, В. Юрі та Б. Паттоном як принциповий підхід. Р. Фішером було визначено 4 основних фактори: люди, інтереси, варіанти та критерії, які розглянемо на прикладі переговорної діяльності адміністрації Д. Трампа.

Люди – перш за все, проблема потім – відокремлення людини від проблеми з урахуванням її емоційних, духовних, ціннісних позицій, бачення результативності та прагнення продемонструвати свої інтереси. Ключом до вирішення проблеми виступає здатність стати на місце обох опонентів, щоб зрозуміти та почути їхній голос. У сучасних умовах адміністрація Білого дому демонструє це на практиці. Д. Трамп висловлюється з двох позицій: щодо України — як держави, яка веде третій рік оборону від агресії Росії, втомленої та виснаженої війною, яка хоче миру та гарантій безпеки; щодо російської сторони — як держави, що «захищає» російськомовних людей на сході України, їхні релігійні, духовні інтереси та прагнення бути «возз'єднаними» з Росією.

Маючи на меті саме лобіювання інтересів, а не позицій, Гарвардська школа пропонує конфліктуючим сторонам знайти інтереси у безпеці, економічному благополуччі, почутті приналежності, визнанні та контролі над власним життям. Тим самим змушуючи обидві сторони конфлікту шукати інтереси, які є законними та будуть вигідними усім сторонам. Російська та українська сторона виходять з позицій повернути своє: українська влада прагне повернути території, що юридично належать Україні, засудження російських злочинів та встановлення справедливості, гарантій безпеки та довготривалого миру. Російська сторона виступає з позиції: зміна влади в Україні, «демілітаризація» та «денацифікація», надання російській мові статусу другої державної та заборони вступу України до НАТО. Жодна зі сторін не піде на такі позиції, але є компроміси інтересів, за думкою посередника: припинення вогню, зняття ізоляції та економічних санкцій з Росії, відновлення торговельних відносин із Заходом, відбудова українських міст, створення платформи для майбутніх переговорів щодо окупованих територій. С. Носенко зазначає, що «так вже влаштовані відносини між великими державами: взаємні підозри і страхи, які мотивують домовлятися, але лише для того, щоб убезпечити себе на якийсь час і створити умови для подальшого просування своїх інтересів» [3].

Створення великої кількості варіантів дає можливість сторонам замислюватися щодо їх реалізації, пошуку вигідних рішень для обох сторін, а не діяти імпульсивно. Це забезпечує довгострокову перспективу для обговорення оптимальних рішень. США прагнуть виступити гарантом безпеки для України через підписання Угоди про видобуток корисних копалин (рідкоземельних мінералів) та контроль над критичною інфраструктурою, як контроль над Запорізькою АЕС, одночасно пропонуючи Росії шляхи виходу з міжнародної ізоляції, відкриття посольств, консульств тощо. Саме цей критерій переговорної стратегії США викликає враження про велику потребу в реалізації власних

інтересів, а не у посередництві між сторонами військового конфлікту. Проте попередній досвід ведення переговорного процесу, як то Нормадського чи Мінського формату, також доводить, що російськими стратегіями також були конкуренція, домінування, уникнення, помста, блеф тощо [2, с. 98].

Кремлівська стратегія переговорів, заснована на "жорсткій силі", свідомому затягуванні процесів, дегуманізації супротивника та виправданні власної агресії, має лише тимчасовий ефект – працює за принципом "тут і зараз". На противагу цьому, Гарвардський підхід пропонує довгострокову стабільність, проактивність та фокус на людському вимірі, що робить його значно ефективнішим у встановленні міцного миру та стабільних порядків. Д. Трамп розуміє ці виклики з боку Кремля та застосовує другий напрямок Гарвардської школи – бізнес-підхід.

Улюбленою стратегією Д. Трампа є «блеф»: використання гучних заяв, погроз і жорстких економічних важелів дозволяє йому досягати бажаного. У міжнародній політиці він застосовує максимальний тиск, створюючи враження рішучості та готовності до радикальних заходів, навіть якщо це лише тактичний маневр. Наприклад, погрожує економічними санкціями Росії через її стратегію затягування перемовин щодо завершення війни. Американський президент заявляє про готовність запровадити безпрецедентні санкції, зокрема 25% мито на російську нафту, що може суттєво вдарити по експортних доходах Москви. Його меседж спрямований не тільки на Кремль, а й на Європу, де він закликає країни ЄС зменшити залежність від російських енергоресурсів. Такий підхід дозволяє йому тиснути на Росію, не вдаючись до прямої військової ескалації, натомість використовуючи економічні та дипломатичні важелі впливу.

Трамп неодноразово наголошував на необхідності негайного припинення бойових дій в Україні та початку переговорного процесу між сторонами конфлікту. Його позиція полягає у тому, що затягування війни

призводить до значних людських втрат серед військових і цивільного населення, а також посилює економічну нестабільність у світі. Заклики до миру супроводжуються заявами про необхідність "швидких угод", що може свідчити про його прагнення отримати політичні дивіденди за посередництво у конфлікті. Проте неодноразово висловлював скептичне ставлення до України, називаючи її «корумпованою» країною, тим самим ставлячи під сумнів її суверенітет. Такі заяви викликали занепокоєння серед союзників США, адже вони підривали довіру до стратегічної підтримки України. Р. Безсмертний підкреслює, що заява Д. Трампа про те, що Україна ніколи не буде в НАТО чи про те, що окуповані території ніколи не будуть повернуті Україні, обвалили переговорний процес, адже: «Є речі, які не оприлюднюються, а є предметом перемовин»[4].

Гарвардська школа переговорів надає своїм послідовникам можливість почути обидві сторони та спонукати їх до рішучих дій для досягнення взаємовигідних результатів у конфліктній ситуації. Проте США треба зрозуміти, що будь які угоди з Росією є тимчасовими. Попереднє бачення врегулювання російсько-української війни адміністрацією Д. Трампа, засноване на пошуку взаємних компромісів сторін, повинно поступово поступитися розумінню необхідності досягненню стійкого й тривалого миру, яке вимагає спільних зусиль України, ЄС і США.

Список використаних джерел:

1. *Pickering Thomas R. How to Prepare for Peace Talks in Ukraine Ending a War Requers Thinking Ahead. Foreign Affairs. March 2023. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/how-prepare-peace-talks-ukraine> (дата звернення 10.04.2025)*
2. *Дмитрашко С. А. Аналіз переговорних кейсів: політико-культурний вплив на політичний процес. Politicus. 2023. № 2. С. 96-101*

3. Носенко С. Телеграм-канал Генрі, Kissinжир. Квітень 2025. URL: <https://t.me/henrykissfig> (дата звернення 11.04.2025)
4. Безсмертний Р. Як Трамп шкодить Україні: 10 тез про провал переговорів з РФ. LIGA NET. April 2025. URL: <https://www.liga.net/ua/politics/opinion/yak-tramp-shkodyt-ukraini-10-tez-pro-proval-perehovoriv-iz-rf> (дата звернення 10.04. 2025)

М'ЯКА СИЛА ПІДНЕБЕСНОЇ: ЯК КИТАЙ ФОРМУЄ НОВИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК

*Дмитрашко Світлана Анатоліївна,
к. політ. н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса
Піскун Катерина Сергіївна,
студентка 4 курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Концепція «м'якої сили» (soft power) стала ключовим інструментом зовнішньої політики багатьох держав, зокрема Китаю, який активно використовує її для зміцнення свого глобального впливу. Зазначимо, що термін «м'яка сила» був введений американським політологом Джозефом Наєм у 1990 році. Він визначив м'яку силу як здатність держави досягати бажаних результатів завдяки привабливості її культури, політичних цінностей та зовнішньої політики, а не через примус чи матеріальні заохочення. Китай активно розвиває м'яку силу, усвідомлюючи, що для зміцнення своїх глобальних позицій недостатньо лише економічної та

військової сили. Зокрема країна інвестує значні ресурси в цей напрям, щоб покращити свій міжнародний імідж і подолати негативні стереотипи, пов'язані з авторитарною політичною системою та порушеннями прав людини. Аналіз стратегії м'якої сили Китаю є стратегічно важливим для формування образу сучасної України в світі.

Одним із ключових інструментів є створення Інститутів Конфуція та класів Конфуція по всьому світу. Ці освітньо-культурні установи, фінансовані урядом КНР, функціонують як агенти Пекіна, вони просувають китайську мову та культуру, сприяючи глобальному визнанню Китаю як важливого гравця зі сформованими соціальними інститутами та культурною ідентичністю. Зокрема, освітньо-культурний центр "Інститут Конфуція" Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського пропонує студентам професійне навчання китайської мови та є частиною мережі Інститутів Конфуція в Україні, які були відкриті на базі кількох університетів і активно функціонують у різних містах. Вони пропонують курси китайської мови для всіх охочих, організовують культурні заходи, виставки, кінопокази, лекції та семінари, що допомагають українцям краще розуміти Китай, його традиції та сучасні тенденції. Такі інститути є аналогами німецького Goethe-Institut чи французького Alliance Française [4].

У цьому контексті важливо також наголосити на китайській кіноіндустрії, яка зазнала значних трансформацій протягом останніх десятиліть. Після періоду культурної революції, коли кіновиробництво було обмежене, індустрія почала відроджуватися, випускаючи фільми, які відображають національну гордість та історію. Так звані "основні мелодійні драми" (主旋律 zhǔxuánlǜ) стали офіційним жанром, який підкреслює патріотичні теми та соціалістичні цінності. Ці фільми, часто субсидовані державою, використовують голлівудські прийоми, такі як музика та спецефекти, для залучення глядачів. Прикладами таких робіт є епічний фільм "Вирішальна битва" (1991) та "Опіумна війна" (1997) [2].

Варто зауважити, що музика та телебачення також відіграють важливу роль у китайській культурній дипломатії. Китайські телеканали, такі як CCTV, транслюють програми, які демонструють традиційну та сучасну китайську культуру, сприяючи її популяризації як всередині країни, так і за її межами.

У цьому контексті Китай також активно використовує освітню дипломатію як частину своєї стратегії м'якої сили, спрямовану на зміцнення міжнародного впливу та покращення свого іміджу на глобальній арені. Одним із ключових аспектів цієї дипломатії є програми обміну для іноземних студентів. Китайські університети пропонують численні можливості для навчання студентів з усього світу, надаючи їм змогу зануритися в китайську культуру та мову, а також отримати якісну освіту в різних галузях знань. Для підтримки таких програм уряд КНР запровадив стипендії, які покривають витрати на навчання, проживання та інші пов'язані витрати. Це робить освіту в Китаї привабливою для багатьох іноземних студентів, сприяючи культурному обміну та взаєморозумінню між народами[5].

Китайські технологічні гіганти, такі як Huawei, TikTok (власник ByteDance) та Alibaba, сприяють поширенню китайських інновацій на міжнародному рівні. Huawei, незважаючи на експортні обмеження, продовжує розвивати свої можливості у сфері штучного інтелекту та виробництва AI-чипів, демонструючи амбіції Китаю в напівпровідниковій галузі. Водночас ByteDance активно інвестує у розвиток генеративного штучного інтелекту, а платформа TikTok залишається однією з найпопулярніших у світі [1]. Alibaba, у свою чергу, укладає партнерства з міжнародними компаніями, такими як Apple, для інтеграції AI-функцій у свої продукти, що також підкреслює його прагнення розширити вплив у сфері технологій [1].

Попри активний розвиток м'якої сили, Китай стикається з низкою викликів, які обмежують його вплив на міжнародній арені. Західна критика

політичної системи, побоювання щодо пропаганди та конкуренції з іншими глобальними гравцями, дозволяють реалізувати стратегію м'якої дипломатії. Одним із стрімких факторів є недовіра до китайських медіа, таких як CGTN, Xinhua та Global Times, які часто критикують за пропаганду, що відповідає урядовій позиції. Багато країн, особливо на Заході, скептично ставляться до цього контенту, сприймаючи його як інструмент державної пропаганди.

Зауважимо, що культурна експансія через Інститути Конфуція та китайські культурні центри також стикається з опором. У США, Канаді та кількох європейських країнах інститути були закриті через побоювання щодо впливу на академічну свободу та поширення офіційного наративу Китаю. Крім того, Китай активно протистоїть опору з боку США та Європейського Союзу, які намагаються обмежити його вплив. Це, в свою чергу, погіршує шанси Китаю на досягнення глобального домінування через м'яку силу.

Китайська м'яка сила є ефективною, але не всесильною — вона працює в умовах жорсткого протистояння та потребує адаптації до глобальних викликів. Інститути Конфуція, грантові програми, китайські технологічні компанії стали ключовими елементами цієї стратегії. Водночас існує чимало обмежень, таких як зростаюча недовіра до китайських медіа, критика порушень прав людини, жорстка конкуренція зі США та ЄС.

Перспективи розвитку китайської м'якої сили, безумовно, включають технологічний вплив, економічну експансію та культурну дипломатію. Успішна китайсько-українська співпраця у цих напрямках, зокрема через культурні та наукові обміни, відкриває нові можливості для двосторонніх відносин та економічного розвитку.

Список використаних джерел:

- 1 Hall, C. Alibaba to partner with Apple on AI features, sending shares to a 3-year high. Reuters, February 13, 2025. URL: https://www.reuters.com/technology/artificial-intelligence/alibaba-chairman-confirms-ai-partnership-with-apple-chinese-iphones-2025-02-13/?utm_source (дата звернення 19 квітня 2025 р.)
- 2 Grant, E. TikTok-Owner ByteDance Takes Early Lead in AI Race. AInvest, December 8, 2024. URL: <https://www.ainvest.com/news/tiktok-owner-bytedance-takes-early-lead-in-ai-race-24121010a3fbd63cd4b163e5/> (дата звернення 19 квітня 2025 р.)
- 3 Cinema of China. Wikipedia contributors. The Free Encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_China?utm_source
- 4 Tencent's Weixin app, Baidu launch DeepSeek search testing. Reuters. February 16, 2025. URL: https://www.reuters.com/technology/artificial-intelligence/tencents-messaging-app-weixin-launches-beta-testing-with-deepseek-2025-02-16/?utm_source
- 5 Мацькович О. М'яка сила як інструмент зовнішньої політики Китаю. Аналітичний центр Адастра. January 19, 2021. URL: https://adastra.org.ua/blog/myaka-sila-yak-instrument-zovnishnoyi-politiki-kitayu?utm_source
- 6 Котова О. Г. Стипендії на навчання у Китайській Народній Республіці у 2025/2026 навчальному році. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки. 20 грудня 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/news/stypendii-na-navchannia-u-kytaiskii-narodnii-respublitsi-u-20252026-navchalnomu-rotsi>

ПРАВОВІ ТА ЄТНИЧНІ ДИЛЕМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗИНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ: БАЛАНС МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА СВОБОДОЮ СЛОВА

*Долженков Олександр Федорович,
д.юрид.н., професор,
професор кафедри політичних наук і права,
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

В умовах сучасної інформаційної війни, невід'ємною складовою якої є повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, дезінформація перетворюється на потужну зброю, спрямовану на підрив національної безпеки, демократичних інститутів, суспільної злагоди та територіальної цілісності держави. Це зумовлює нагальну потребу в розробці та імплементації ефективних механізмів протидії ворожим інформаційним впливам. Однак, будь-які заходи держави у цій сфері неминуче стикаються зі складними правовими та етичними дилемами, пов'язаними із необхідністю забезпечення балансу між захистом національних інтересів та гарантуванням фундаментальних прав і свобод людини, насамперед свободи слова та вираження поглядів.

Однією з першочергових проблем у правовому полі є відсутність універсального та чіткого визначення поняття «дезінформація». Його часто ототожнюють або змішують з такими поняттями, як «мізінформація» (ненавмисне поширення неправдивих відомостей), «малінформація» (поширення правдивої інформації з метою завдання шкоди), «пропаганда», «фейкові новини» чи «оціночні судження». Як зазначає І. Кресіна, така термінологічна невизначеність ускладнює розробку адекватних правових механізмів протидії, оскільки створює ризики надто широкого тлумачення та зловживань [1, с. 33-37]. Для цілей правового регулювання важливо

зосередитися на навмисному характері поширення неправдивих відомостей та меті завдання шкоди суспільним або державним інтересам.

Міжнародне право гарантує свободу вираження поглядів як одне з фундаментальних прав людини. Стаття 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) та стаття 10 Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) закріплюють право кожного на свободу думки та її вираження, що включає свободу шукати, одержувати і поширювати усякого роду інформацію та ідеї. Однак ці ж статті передбачають, що здійснення цих прав може підлягати певним обмеженням, які встановлені законом та є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах, зокрема, національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб [2; 3]. Ключовим критерієм для будь-яких обмежень є їхня відповідність принципам законності, легітимної мети та пропорційності (необхідності в демократичному суспільстві).

Практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справах, пов'язаних із поширенням інформації, є надзвичайно важливою для визначення меж допустимого втручання. ЄСПЛ неодноразово наголошував, що свобода слова охоплює також інформацію та ідеї, які можуть ображати, шокувати чи турбувати. Водночас, Суд визнає право держав протидіяти поширенню явно неправдивої інформації, що становить загрозу, а також пропаганді війни чи насильства. Однак, будь-які обмеження мають бути ретельно обґрунтовані та не повинні придушувати політичну дискусію чи плюралізм думок [4, с. 90-95].

Українське законодавство, спрямоване на протидію інформаційним загрозам, включає норми Законів України «Про інформацію», «Про національну безпеку України», «Про медіа», а також відповідні положення Кримінального кодексу України (наприклад, статті, що стосуються державної зради, посягання на територіальну цілісність, пропаганди війни,

виправдовування збройної агресії). Закон «Про медіа» (2023) містить положення щодо протидії дезінформації та мови ворожнечі в медіа, зокрема через механізми співрегулювання та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення [5, Розділ IX].

Діяльність державних органів у цій сфері є багатовекторною. Рада національної безпеки і оборони України (РНБО) ухвалює рішення про застосування санкцій, зокрема щодо блокування інформаційних ресурсів, визнаних такими, що поширюють дезінформацію та загрожують національній безпеці. Служба безпеки України (СБУ) здійснює контррозвідувальну діяльність в інформаційній сфері. У 2021 році було створено Центр протидії дезінформації при РНБО, завданням якого є виявлення та аналіз інформаційних загроз. Національна рада з питань телебачення і радіомовлення застосовує санкції до медіа за порушення законодавства.

Однак, попри нагальну потребу в захисті інформаційного простору, існують серйозні дискусії та занепокоєння щодо ефективності та пропорційності деяких заходів. Зокрема, критики вказують на ризики надмірного державного втручання, що може призвести до цензури, вибіркового застосування законодавства та обмеження свободи слова і плюралізму думок, особливо якщо критерії визначення «дезінформації» є нечіткими або процедури ухвалення рішень непрозорими [6, с. 112-115]. Важливо, щоб заходи з протидії дезінформації не використовувалися для придушення легітимної критики влади чи опозиційної діяльності.

Судова практика у справах, пов'язаних з дезінформацією, зокрема у контексті захисту честі, гідності та ділової репутації, а також у справах про визнання інформації недостовірною, також відіграє важливу роль у формуванні стандартів та підходів. Проте, як зазначає М. Ковальчук, суди часто стикаються з труднощами у розмежуванні фактів та оціночних суджень, а також у забезпеченні балансу між правом на свободу вираження поглядів та захистом інших прав та інтересів [7].

Протидія дезінформації неминує породжує складні етичні дилеми. Однією з них є питання блокування веб-сайтів, видалення контенту з соціальних мереж та деплатформінгу (видалення акаунтів). Хто має право приймати такі рішення – державні органи, самі платформи чи судові інстанції? На яких підставах та за якими процедурами це має відбуватися? Як забезпечити право на оскарження таких рішень та уникнути свавілля? Ці питання є предметом гострих дискусій як в Україні, так і на міжнародному рівні].

Окремо стоїть питання ролі та відповідальності самих технологічних платформ (соціальних медіа, пошукових систем) у модерації контенту. З одного боку, на них покладається відповідальність за запобігання поширенню шкідливого контенту, з іншого – існує ризик, що вони стануть «приватними цензорами». Дискусія точиться навколо оптимальної моделі: чи має це бути переважно саморегулювання з боку платформ, чи необхідне більш жорстке державне регулювання, як, наприклад, передбачає європейський Digital Services Act [8].

Проблема «мови ворожнечі» (hate speech), яка часто супроводжує дезінформаційні кампанії та використовується для розпалювання суспільних конфліктів, також має виразний етичний вимір. Важливо знайти межу між легітимною критикою, гострими висловлюваннями та такими, що дійсно розпалюють ворожнечу, дискримінують чи закликають до насильства.

Пошук балансу між захистом інформаційного простору та дотриманням прав людини вимагає комплексного підходу. На думку багатьох експертів, пріоритетними мають бути «м'які» заходи: розвиток медіаграмотності та критичного мислення населення, підтримка незалежних, якісних ЗМІ та фактчекінгових ініціатив, які надають суспільству доступ до перевіреної інформації та спростовують фейки. Державні дії мають бути максимально прозорими, ґрунтуватися на чітких законодавчих нормах, відповідати принципу пропорційності та підлягати

ефективному громадському та судовому контролю. Вдосконалення правових механізмів має відбуватися на основі міжнародних стандартів прав людини та найкращих практик.

Відтак, протидія дезінформації в умовах інформаційної війни є життєво необхідним завданням для захисту національної безпеки та демократичного розвитку України. Однак, цей процес неминуче супроводжується складними правовими та етичними дилемами, пов'язаними із забезпеченням балансу між потребою захистити суспільство від шкідливих інформаційних впливів та гарантуванням фундаментальних прав і свобод, насамперед свободи слова.

Досягнення цього балансу вимагає від України розробки та імплементації виваженої, комплексної політики, що поєднувала б ефективні заходи протидії дезінформації з неухильним дотриманням міжнародних стандартів прав людини. Ключовими елементами такої політики мають стати: чітке та вузьке законодавче визначення понять, пов'язаних з дезінформацією; прозорі та підзвітні процедури ухвалення рішень щодо обмеження поширення інформації; пріоритетність «м'яких» заходів, таких як розвиток медіаграмотності та підтримка незалежних медіа; ефективний судовий та громадський контроль за діями влади; а також постійний діалог з громадянським суспільством та міжнародними партнерами. Лише такий підхід дозволить Україні ефективно протистояти інформаційній агресії, не поступаючись власними демократичними цінностями.

Список використаних джерел

1. *Кресіна І. О. Правове регулювання протидії дезінформації: міжнародні стандарти та українські реалії. Держава і право. Серія: Юридичні науки. 2023. Вип. 97. С. 32–40.*

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рим, 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Павленко І. А. Свобода вираження поглядів та її обмеження в практиці Європейського суду з прав людини в контексті інформаційних загроз. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2022. № 3 (64). С. 88–97.
5. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>.
6. Петров Р. С. Обмеження свободи слова в інтересах національної безпеки: українська практика та стандарти ЄСПЛ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2023. № 62. С. 110–117.
7. Ковальчук М. В. Дифамація та оціночні судження: проблеми розмежування в судовій практиці України в умовах інформаційної війни. *Судова влада в Україні: актуальні проблеми та перспективи розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 10-11 листопада 2024 р.)*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 155–160.
8. European Commission. Digital Services Act: Questions and Answers. Brussels, updated 2024. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-questions-and-answers>.

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ МІСІЇ «ТЕАТРУ ДРАМАТУРГІВ» ТА «ТЕАТРУ ВЕТЕРАНІВ»

*Калюжний Нікіта Геннадійович,
аспірант,
Київський національний університет
культури і мистецтв
м. Київ*

Театр завжди був невіддільною частиною художньої культури, що являє собою «складне, багатопланове утворення, яке об'єднує всі види мистецтва, сам процес художньої творчості, його результати і систему заходів по створенню, збереженню і розповсюдженню художніх цінностей, вихованню творчих кадрів і глядацької аудиторії», виконуючи низку функцій: комунікативну, пізнавально-евристичну, виховну, художньо-концептуальну, інформаційну, естетичну, гедоністичну, футуристичну тощо. Театр часто також називають «дзеркалом» або «збільшувальним склом», акцентуючи на тому, що цей вид мистецтва повсякчас порушує актуальні питання, загострює увагу на злободенних проблемах, реагує на виклики свого часу і не лише гідно приймає їх, а й акумулює сили на продукування нових ідей.

Так, у 2020 році, у розпалі світової пандемії у Києві розпочав свою роботу «Театр Драматургів». Заснований двадцятьма драматургами, театр активно просуває доробки сучасних українських митців, зокрема авторів словесного тексту, які, авжеж, висвітлюють актуальні та злободенні проблеми. У співпраці з режисерами та акторами, драматурги мають змогу експериментувати із формами та жанрами, із засобами виразності та способами їх втілення, а також представляти тексти у різних форматах, без класичних театральних обмежень.

Найчастіше Театр Драматургів працює у форматі публічних читань п'єс, що не лише сприяє знайомству глядацької аудиторії та професійної

спільноти з новими драматургами та їхнім творчим доробком, а й створює для глядача можливість заглибитися в матеріал, відчувати його емоційний заряд, а для акторів та режисерів – віднайти потенціал твору, експериментальне рішення щодо його постановки, загострити увагу на проблемі, піднятій у драматургії, за допомогою сценічних форм та жанрів тощо.

Такий вид комунікації між митцями та глядачами слугує пошуку нових поглядів на злободенні проблеми, а також для критичного осмислення соціального та культурного контекстів, у яких відбувався процес написання творів та подій описаних у них. До прикладу, після публічного читання часто відбуваються громадські обговорення, де глядачі можуть висловити свою думку щодо актуальності обраної теми, розглянути етичні аспекти, поділитися враженнями та своїм емоційним станом. Ці дискусії виховують та формують активну публіку, що здатна аналізувати культурні та, зокрема, мистецькі процеси, а також висловлювати власну думку та позицію.

Важливо зазначити, що вказаний формат перформативних читань має такі надважливі характеристики як гнучкість та адаптивність. Соціальні та політичні перипетії, що супроводжують Україну та її культуру протягом 2020-2025 років, створюють нові виклики мистецьким установам, але завдяки публічним читанням як основному формату роботи «Театр Драматургів» зміг не лише втриматися на позиціях, а й віднайти можливість розвитку та залучення значно ширшої глядацької аудиторії завдяки онлайн читанням, що доступні глядачам по всьому світу. Це не лише сприяє налагодженню культурної комунікації з закордонними митцями та інтернаціоналізації української драматургії, а й, в умовах російської збройної агресії, дає змогу говорити про війну щиро, відверто, гостро прямо, без прикрас та естетизації.

За приклад міжнародної діяльності «Театру Драматургів» може слугувати конкурс молодих режисерів, проведений за підтримки Центру

Міжнародного Розвитку Театру Філіпа Арно, що відбувся в липні 2023 року. За його результатами чотири твори, презентовані на сцені театру в рамках конкурсу, отримали змогу перетворитися на завершені вистави.

Також «Театр Драматургів» часто виступає партнером для всеукраїнських та міжнародних фестивалів. Одним із таких фестивалів є «Драма-спринт», що був присвячений сучасній українській драматургії, на яких відбулися презентації найкращих 10 п'єс, що зайняли перші місця на національних і міжнародних конкурсах у 2023 році, таких як Drama.UA, «Липневий мед», «Тиждень актуальної п'єси», а також на міжнародних заходах – польському Aurora та британському Reboot Festival. Другий «Драма-спринт» мав назву «Жива антологія» і презентував драматургічну збірку «Драма Панорама 2023».

Ще один фестиваль, «Трикутник для українських театральних митців (TUA)», став унікальним прецедентом, де ініціаторами цієї події виступили культурні інституції Швеції: Міський театр при Культурному центрі Стокгольму (Kulturhuset Stadsteatern) і мистецько-резиденційний центр Rikstolvan. Крім «Театру Драматургів» партнерами фестивалю стали Центр мистецьких резиденцій Вілла Деціуша в Кракові, а також шведська коаліція перформативних мистецтв Scensverige Performing Arts Coalition/Swedish ITI.

«Значущість подібних подій виходить далеко за межі самого мистецького процесу. Вони є потужним інструментом для популяризації української сучасної драматургії як в Україні, так і за кордоном. Ініціатива шведських інституцій демонструє, що міжнародна спільнота не лише зацікавлена у підтримці українських митців, але й готова інвестувати свої ресурси у розвиток українського театру. Це сприяє інтеграції української драматургії у глобальний культурний контекст, надаючи митцям можливість представити свої твори на нових платформах і отримати міжнародний зворотний зв'язок» [1, с. 17].

Окрім того, «Театр Драматургів» часто співпрацює з «Театром Ветеранів». Театр Ветеранів – організація, яка дає змогу українським захисникам написати п'єсу про свій досвід та переживання під час перебування в зоні активних бойових дій. Ветерани створюють п'єси під керівництвом досвідчених драматургів. З огляду на це, можемо стверджувати, що театральне мистецтво наразі виконує ще й терапевтичну дію, допомагаючи захисникам поділитися своїм болем, думками та емоційним досвідом із глядачами.

У жовтні 2024 року відбувся фестиваль читань дебютних п'єс військовослужбовців, де було представлено 11 п'єс, 4 з яких були написані цивільними особами. Глядачі також мали змогу ознайомитися з документальними матеріалами, зібраними під керівництвом Анастасії Косодій. Декілька представлених на цьому фестивалі текстів, стали цілісними виставами, що йдуть на сцені «Театру Драматургів» та в Херсонському обласному академічному музично-драматичному театрі.

Таким чином, можна відмітити дві важливі функції Театру драматургів воєнного часу. Одна з них покликана поширювати інформацію про наробітки сучасних драматургів та за допомогою презентаційних заходів та публічних читань прокладати містки між авторами та режисерами, які втілюватимуть цей матеріал на сцені. Друга тенденція, що йде саме від Театру ветеранів, доносить суспільству правду про руйнівні наслідки війни та у художній формі показує її травматичний вплив на ментальне та фізичне здоров'я українців. Обидва напрями виконують культуротворчу та комунікативну місію для глядача.

Список використаних джерел:

1. *Волинець В. В. Специфіка публічного читання п'єс в контексті розвитку вітчизняного театру та драматургії : Кваліфікаційна робота. Київ, 2025. 47 с.*

ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА УКРАЇНИ. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.

*Каменчук Тетяна Олегівна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Національні інтереси України та пріоритети державної політики в інформаційній сфері, загрози та виклики інформаційній безпеці держави, стратегічні цілі та напрями забезпечення інформаційної безпеки України визначаються в так званій Стратегії інформаційної безпеки України [3].

Згідно з вимогами статті 17 Конституції України, забезпечення інформаційної безпеки України є однією з основних функцій держави і справою всього Українського народу [1].

У Законі України «Про інформацію», у редакції від 15 листопада 2024 р., основними напрямами державної інформаційної політики України визнається: «забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору» [2].

В Стратегії інформаційної безпеки, затвердженій Указом Президента України від 28 грудня 2021 р., забезпечення інформаційної безпеки

України визнається однією з найважливіших функцій держави, а її «інформаційна безпека» визначається як «складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом» [3].

Стратегія інформаційної безпеки України націлена на забезпечення інформаційної безпеки України, виходячи з тих викликів та загроз (глобальних та національних), які перед нею стоять.

В діючій Стратегії інформаційної безпеки України визначаються такі глобальні виклики та загрози:

- збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній, які інспіруються авторитарними урядами та активістами радикальних рухів, загрожуючи демократичному розвитку держав та міжнародній стабільності;
- інформаційна політика Російської Федерації, яка спрямована на ключові демократичні інституції (зокрема виборчі) і посилення внутрішніх протиріч в Україні та інших демократичних державах;
- посилення ролі соціальних мереж у національному та світовому інформаційному просторі, а також їх впливу на внутрішню та зовнішню суспільно-політичну ситуацію;
- недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, що супроводжується

зменшенням критичності сприйняття інформації і створює підґрунтя для можливих маніпуляцій громадською думкою, загрожуючи політичній та економічній стабільності демократичних держав [3].

Серед національних викликів та загроз в діючій Стратегії інформаційної безпеки України визначені наступні:

- інформаційний вплив Російської Федерації на населення України з метою підриву національної безпеки України, її національних інтересів, ліквідацію української державності та знищення української ідентичності, провокування проявів екстремізму, панічних настроїв у суспільстві, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні;

- інформаційне домінування Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях України;

- відсутність ефективної системи реагування на дезінформаційні кампанії, що обмежує можливість захисту національної безпеки та реалізації національних інтересів України;

- несформованість системи стратегічних комунікацій, а також відсутність дієвого механізму координації і взаємодії між усіма органами державної влади, що залучені до здійснення заходів із протидії загрозам в інформаційній сфері;

- недосконалість регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності та захисту професійної діяльності журналістів, що перешкоджає розвитку українського медіа-ринку, зберігає залежність засобів масової інформації від їх власників, не забезпечує додержання професійних стандартів діяльності журналістів тощо;

- спроби маніпуляції свідомістю громадян України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України шляхом поширення міфів та дезінформаційних (деструктивних) стереотипів щодо ЄС і НАТО;

- неналежний доступ до інформації на місцевому рівні, зокрема через низьку спроможність забезпечення населення послугами з доступу до Інтернет та заангажованість місцевих друкованих ЗМІ;

- недостатній рівень інформаційної культури та медіаграмотності для протидії маніпулюванню громадською думкою і проведення деструктивних інформаційних операцій, які становлять потенційні та реальні загрози інформаційній безпеці України [3].

Отже, стратегічними цілями реалізації Стратегії інформаційної безпеки України є наступні:

- протидія дезінформації та інформаційним операціям, насамперед Російської Федерації;

- забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності;

- підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства. Українське суспільство повинне бути захищене від деструктивного впливу дезінформації та маніпулятивної інформації, а медіасередовище – бути соціально відповідальним і функціонувати стабільно. За таких умов українське суспільство зможе більш ефективно протистояти державі-агресору та залишатися стійким перед широким спектром загроз, зокрема в інформаційній сфері;

- забезпечення дотримання прав особи на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя, доступ до об'єктивної та достовірної інформації, а також забезпечення захисту прав журналістів, гарантування їх безпеки під час виконання професійних обов'язків, протидія поширенню незаконного контенту;

- інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, до загальноукраїнського інформаційного простору, а також

відновлення їх права на інформацію, що дає їм змогу підтримувати зв'язок з Україною;

- створення ефективної системи стратегічних комунікацій, яка б гарантувала ефективну інформаційну взаємодію та діалог між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством з питань, що стосуються кризових ситуацій, а також утвердження позитивного іміджу України та інформаційного сприяння просуванню інтересів держави у світі;

- розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу [3].

Підсумовуючи, можна сказати, що «інформаційна безпека держави» – це складне, системне, багаторівневе явище, на стан і розвиток якого безпосередньо впливають зовнішні та внутрішні фактори, серед яких політична ситуація в світі і в самій державі; наявність і характер потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз; а також стан і рівень інформаційно-комунікаційного розвитку держави тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Редакція від 15.11.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

ЗМІЦНЕННЯ ПОЛІТИКО ПРАВОВИХ ОСНОВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.

*Карагіоз Руслан Степанович,
к. політ. н., доцент.
Директор інституту післядипломної освіти
та заочного навчання
Одеського державного університету
внутрішніх справ
м. Одеса*

Стратегічний курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, закріплений у Конституції України, є не лише цивілізаційним вибором українського народу, але й потужним каталізатором для зміцнення політико-правових основ національної державності [1]. Цей процес вимагає глибоких трансформацій у всіх сферах суспільного життя, спрямованих на утвердження демократії, верховенства права, захисту прав людини та формування стійких і ефективних державних інституцій. В умовах триваючої агресії РФ та боротьби за суверенітет, євроатлантична інтеграція набуває значення ключового інструменту для посилення стійкості держави та забезпечення її сталого розвитку. Метою цих тез є аналіз впливу євроатлантичної інтеграції на політико-правові основи української державності та визначення основних напрямів їх подальшого зміцнення.

Прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу (ЄС) та Організації Північноатлантичного договору (НАТО) є потужним стимулом для внутрішніх перетворень. Вимоги, що висувуються до країн-кандидатів, зокрема Копенгагенські критерії ЄС та План дій щодо членства (ПДЧ) НАТО (або його аналоги в сучасних умовах) [2; 3], охоплюють широкий спектр політичних, економічних та правових стандартів:

- політичний вимір: Інтеграція вимагає стабільності інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини та захист меншин. Це сприяє зміцненню демократичних засад держави, підвищенню політичної культури, розвитку громадянського суспільства та утвердженню прозорих і підзвітних механізмів врядування;
- правовий вимір: Необхідність адаптації національного законодавства до норм та стандартів ЄС (*acquis communautaire*) призводить до модернізації правової системи, її гуманізації та підвищення ефективності. Це стосується судової реформи, боротьби з корупцією, реформи правоохоронних органів та інших ключових сфер;
- безпековий вимір: Інтеграція до НАТО передбачає не лише військову сумісність, а й утвердження демократичного цивільного контролю над збройними силами, реформування сектору безпеки та оборони відповідно до найкращих світових практик, що безпосередньо зміцнює обороноздатність та стійкість держави.

Процес євроатлантичної інтеграції суттєво впливає на функціонування ключових політичних інститутів України. Так, Верховна Рада України набуває ключової ролі у процесі гармонізації законодавства, що вимагає підвищення якості законодавчого процесу, посилення парламентського контролю за діяльністю виконавчої влади та забезпечення прозорості роботи парламенту [4]. Щодо органів виконавчої влади, то варто зазначити, що вони змушені реформуватися з метою підвищення ефективності державного управління, впровадження європейських стандартів публічної служби, посилення інституційної спроможності для імплементації Угоди про асоціацію та інших міжнародних зобов'язань [5]. Судова влада та правоохоронні органи перебувають під пильною увагою європейських партнерів. Рекомендації Венеційської комісії, моніторинг з боку ЄС та Ради Європи стимулюють проведення глибокої судової реформи, посилення незалежності суддів та підвищення ефективності боротьби з корупцією [6].

Громадянське суспільство у сучасний час отримує нові інструменти для впливу на владу, участі у процесі прийняття рішень та моніторингу виконання зобов'язань України перед ЄС та НАТО.

Серйозні зміни відбуваються і у правовій системі. Гармонізація національного законодавства з правом ЄС є одним із наймасштабніших завдань на шляху до членства. Цей процес охоплює, перш за все, імплементацію Угоди про асоціацію, що включає адаптацію законодавства у сферах торгівлі, конкуренції, технічних стандартів, санітарних та фітосанітарних заходів, енергетики, транспорту, довкілля тощо [7]; утвердження верховенства права, що визначає не лише зміни до законодавства, а й забезпечення його реального виконання, функціонування незалежної та справедливої судової системи, ефективна боротьба з корупцією; захист прав людини, а саме – приведення національного законодавства та практики його застосування у відповідність до Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини.

Закріплення незворотності курсу на ЄС та НАТО в Основному Законі стало важливим правовим маркером та запобіжником від політичних коливань [8; 9].

У той же час, незважаючи на значний прогрес, Україна стикається з низкою викликів:

- Триваюча війна: Відволікає значні ресурси та створює безпрецедентні безпекові та гуманітарні виклики.
- Протидія корупції: Залишається ключовою вимогою та сферою, де потрібен подальший прогрес.
- Інституційна спроможність: Необхідність подальшого посилення здатності державних органів ефективно впроваджувати реформи та імплементувати європейське законодавство.
- Інформаційна війна: Потреба у протидії дезінформації, спрямованій на підрив довіри до євроатлантичного курсу.

Відтак, Євроатлантична інтеграція є потужним рушієм для зміцнення політико-правових основ української державності. Вона сприяє утвердженню демократичних цінностей, верховенства права, модернізації державних інститутів та підвищенню стійкості країни. Успішне просування цим шляхом вимагає консолідованих зусиль влади, громадянського суспільства та міжнародних партнерів, а також послідовної реалізації комплексних реформ. Повноправне членство в ЄС та НАТО стане не лише визнанням успіху трансформацій, а й надійною гарантією безпеки, суверенітету та процвітання української держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (Із змінами та доповненнями, зокрема Законом України № 2680-VIII від 07.02.2019 щодо стратегічного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору).
2. Copenhagen Criteria (1993). European Council in Copenhagen, 21-22 June 1993, Conclusions of the Presidency. SN 180/1/93 REV 1. European Parliament Website. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf
3. Vilnius Summit Communiqué. Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Vilnius. (11 July 2023). NATO Official Website. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm
4. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14-15, № 16-17. – Ст. 129. (З подальшими змінами, що регулюють процедури, зокрема пов'язані з євроінтеграційними законопроектами).

5. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Офіційний вісник Європейського Союзу L 161. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01))*
6. *Ukraine: Opinion on the Draft Law «On Amendments to certain legislative acts concerning the activities of the High Council of Justice and the Service of Disciplinary Inspectors». (2024). European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), CDL-AD(2024)0XX*
7. *European Commission. 2024 Report on Ukraine. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. (November 2024). COM(2024) XXX final. Brussels.*
8. *Петренко І. Д. (2024). Гармонізація законодавства України з правом ЄС у сфері верховенства права: Виклики воєнного часу. Право України. № 3. С.245–58.*
9. *Центр «Нова Європа». (2025). Аудит зовнішньої політики: Україна-ЄС 2024. Аналітичний звіт. Київ: Центр «Нова Європа». 85 с.*

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ РЕСУРС МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

*Коваль Орина Андріївна,
магістрантка I курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Проноза Інна Іванівна,
к.політ.н., доцент, доцент кафедри
політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У сучасному світі, що характеризується стрімкими змінами, глобальними викликами та посиленням ролі держави у регулюванні суспільних процесів, ефективність державного управління стає ключовим фактором національного розвитку та безпеки. У цьому контексті інститут політичного лідерства набуває особливого значення, виступаючи рушійною силою трансформацій, консолідації суспільства та реалізації стратегічних цілей. Незважаючи на визнану важливість лідерства у поясненні змін, його наукове вивчення у сфері державного управління часто залишається маргінальним. Це створює вакуум у можливості надання науково обґрунтованих приписів щодо управління змінами, що є суттю державного управління.

Політичне лідерство є багатограним феноменом, що охоплює процеси впливу одних акторів на інших у рамках політичної системи задля досягнення спільних цілей. На відміну від менеджменту, який зосереджений на адмініструванні та ефективному використанні ресурсів, лідерство передбачає формування бачення, мобілізацію та натхнення послідовників.

У науковій літературі виділяють різні підходи до визначення сутності політичного лідерства:

- особистісний підхід акцентує увагу на особистих якостях лідера (харизма, інтелект, воля), що дозволяють йому здійснювати вплив. Проте, як зазначає Дж. Бернс, лише харизма не є достатньою для ефективного лідерства, оскільки потрібен також трансформаційний вплив [2];

- ситуаційний підхід вважає лідерство функцією певних обставин та вимог ситуації. Лідер з'являється як відповідь на суспільні потреби та виклики. Цей підхід підкреслює динамічність лідерства [3];

- інституційний підхід розглядає лідерство як функцію, що здійснюється в рамках певних інститутів та структур. Лідерство є невід'ємною частиною інституціоналізованих процесів прийняття рішень [4];

- процесуальний підхід зосереджується на взаємодії між лідером та послідовниками, де лідерство є безперервним процесом впливу, комунікації та взаємодії [1].

Політичне лідерство, таким чином, може бути визначено як процес здійснення впливу, спрямованого на мобілізацію ресурсів та поведінки індивідів і груп для досягнення суспільно значущих цілей у рамках політичної системи. Його ефективність вимірюється здатністю лідера не тільки приймати рішення, а й забезпечувати їх підтримку та реалізацію.

Контекстуальна модель державного лідерства виходить з припущення, що ефективність лідерства значною мірою залежить від конкретного організаційного та політичного середовища. Ця модель враховує не лише особистісні якості лідера, а й особливості середовища, в якому він діє.

Ключові аспекти контекстуальної моделі:

- рівень інституційної влади організації. Державні організації мають різні рівні інституційної влади, наданої їм законом або інституційним дизайном. Максимальна інституційна влада може передбачати квазі-законодавчу та судову здатність, що впливає на основні

права громадян. Чим більша інституційна влада організації, тим важливішими є контролі над її менеджерами. У таких організаціях підприємницьке лідерство не повинно бути пріоритетним, а основною роботою менеджерів середньої ланки має бути захист місії організації та дотримання закону. Навіть топ-менеджери повинні бути обережними з інноваціями [7];

- потреба в легітимації та авторитеті. Кожна державна організація та кожен менеджер потребують авторитету та легітимації. Рівень та вид легітимації (наприклад, демократична легітимація через вибори, легітимація через експертизу, легітимація через прозорість) суттєво впливають на стиль лідерства. Менеджери в державних організаціях повинні враховувати потребу в легітимації організації, де вони працюють, а також вид легітимації, яку вимагає їхня організація [2];

- рівень підзвітності. Державні лідери підлягають багатовимірній підзвітності (перед парламентом, громадськістю, судовими органами), що обмежує їхню автономію та впливає на прийняття рішень [6];

- ціннісні орієнтири. Державне лідерство часто орієнтоване на суспільні цінності, такі як справедливість, рівність, прозорість, що відрізняє його від ціннісних орієнтирів приватного сектору (прибуток, ефективність) [5].

Рівень влади та потреба в авторитеті окремих менеджерів є важливими для визначення того, якому виду лідерства вони надають пріоритет. Наприклад, державні лідери з високим рівнем влади та великою потребою в авторитеті повинні сприяти участі та свободі громадян, на яких впливають їхні місії та цілі.

У сукупності, ці чинники формують унікальне середовище для лідерства у державному секторі. Сьогодні, державні лідери з високим рівнем влади та значною потребою в авторитеті повинні сприяти участі та

свободі громадян, на яких впливають їхні місії та цілі, підкреслюючи демократичну та інклюзивну природу сучасного державного управління.

Теоретичне дослідження політичного лідерства у контексті державного управління дозволило сформулювати цілісне уявлення про його сутність, моделі та особливості функціонування. Політичне лідерство є комплексним феноменом, що виходить за межі суто менеджерських функцій, і охоплює ініціювання змін, формування бачення та мобілізацію послідовників. Застосування універсальних теорій лідерства без урахування специфіки державного контексту може бути неефективним або навіть шкідливим, що підкреслює необхідність контекстуального підходу.

Список використаних джерел:

1. Bass, B. M. (1990). *Handbook of Leadership*. New York: The Free Press.
2. Bennis, W & Nanus, B. (2001). *Why leaders can't lead*. San Francisco: Jossey Bass.
3. Fiedler, F. E. (1967). *A Theory of Leadership Effectiveness*. New York: McGraw-Hill.
4. Kaufman, H. (1960). *The Forest Ranger: A Study in Administrative Behavior*. Baltimore: H. Hopkins Press.
5. Merino, M. (2008). *The importance of ethics in public policy analysis*. *Reforma y Democracia*, 41, 5-31.
6. Moe, R. C. & Gilmour, R. S. (1995). *Rediscovering principles of public administration: The forgotten foundation of public law*. *Public Administration Review*, 55(2), 135-146.
7. Selznick, P. (1949). *TVA and the Grass Roots*. Berkeley: University of California Press.

БІЖЕНЦІВ ВІД ВІЙНИ З УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РФ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДО ЛОКАЛЬНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ПРИЙМАЮЧИХ КРАЇН ЄС 2022-2025 рр.

*Козловська Людмила Володимирівна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Уцеховський Максим Юрійович
Студент 3 курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Стабільність сучасної глобалізаційної системи була порушена агресією РФ в Україну в лютому 2022 року, що викликало потрясіння і непередбачувані зміни в локальних політичних системах європейських країн під впливом стихійної міграції біженців від війни з України. В таких умовах гостро постали питання теоретичного осмислення підґунтя(фундаменту для існування та стабільності) політичної системи – політичної культури назагал та її локальних особливостей в приймаючих країнах ЄС в умовах напливу українців-біженців від війни.

Локальна політична культура європейських країн як тип свідомості, що формує спосіб загальноєвропейського цивілізаційного мислення, високоморальної соціально-політичної поведінки, заснованої на положеннях ціннісно-раціональної поведінки відповідно до теоретичного надбання М.Вебера, позитивних очікувань громадян приймаючих країн ЄС та щойно прибулих громадян мігрантів-біженців від війни з України (як нових учасників європейського політичного процесу) щодо соціально-політичного життя, яке включає загальноцивілізаційні установки, стійкі

позитивні переконання, європейські цінності та нові моделі їх участі у загальноєвропейських політичних процесах [1, с. 173].

В силу обставин, під впливом агресії РФ в Україну, відбулося змішування політичних культур європейської цивілізації назагал та української національної політичної культури. Кожна з них формувалась історично в різних векторах та аспектах, під впливом соціально-політичного досвіду країн-родоначальників цих політичних культур, чим визначаються їх локальні особливості та актуальність дослідження. Ці політичні культури мають свою ментальність та самосвідомість, є основою національного виховання та ідеології [3, с. 214].

Європейська політична культура назагал характеризується позитивністю політичної діяльності основних акторів політичного процесу. Українська політична культура сьогодні є гібридною, перехідною — в ній переплелись елементи підданської спадщини минулого з формуванням нової партиципаторної культури протесту, волонтерства, політичної боротьби [3, с. 187]. Вона має позитивну сторону, що включає героїчну політичну культуру спротиву (від Майданів до ЗСУ) та формує гідність і суб'єктність народу. Її негативна сторона – політична культура кулуарщини, брехні, популізму, яка залишилась у спадок від радянської та пострадянської доби. Взаємопроникнення цих політичних культур одна в одну, їх об'єднання в єдину нову політичну культуру, що відповідає духу демократії й національній гідності, дає можливість політичної активності та самореалізації громадян приймаючих країн ЄС та їх вимушених гостей з України, які тепер проявляють свою політичну активність на рівні громадян Європи.

Для мігрантів-біженців від війни з України в приймаючих країнах ЄС єдина нова політична культура стала фактором виживання [4, с. 168]. Вона включає основні ознаки культури політики: відповідальність, прозорість, дотримання норм і цінностей демократії, або нормативність, яка визначає, що в політичному житті вважається допустимим, а що ні. Це

визначається основними органами політичної влади Європейського Союзу: Європейською Комісією, Європейським Парламентом, Радою ЄС, Комітетом регіонів та іншими органами державної влади країн – членів ЄС. [2, с.51.

Єдина нова політична культура ЄС характеризується рівнем політичної участі, який відображає політичну активність громадян ЄС та прибулих громадян України (мігрантів-біженців від війни), що набули статусу активних учасників європецького політичного процесу після оформлення статусу біженця у відповідній приймаючій країні, відповідно почали долучаються до політики, хоча частина з них залишилась осторонь в силу своєї аполітичності [3, с. 96]. Для українців-біженців, як учасників європейського політичного процесу, це супроводжується національною історичною зумовленістю, яка залежить від минулого України та її досвіду війни за незалежність в умовах агресії рф.

Особливою ознакою єдиної нової політичної культури ЄС стала усталеність, яка трансформувалася та прискорила з врахуванням багатовікового досвіду народів приймаючих країн ЄС та України. Так як цій політичній культурі характерна активна участь у політичному житті, відповідальність, високий рівень громадянської самосвідомості громадян приймаючих країн ЄС та українців-біженців, можемо визначити її тип як партиципаторний [3, с. 421]. Доказом є практичне втілення теоретичного поняття зразкової політичної культури демократичного суспільства, відповідно до концепції Алмонда і Верби.

Тобто, в єдиній новій політичній культурі політична діяльність проявляється в загальнодемократичному сенсі прийняття рішень всіма учасниками вертикально-горизонтального напрямку організації політичного процесу в ЄС, що криють в собі загальнополітичну думку громадян з реагуванням на критику та дотриманням законів – певної оцінки рівня політичної зрілості суспільства [1, с. 178]. Ця оцінка криє в собі ряд елементів, які в загальній сумі її визначають. Одним із таких

елементів є рівень знань та уявлень громадянина про політичну систему, інститути влади, права та обов'язки.

Так як у громадян приймаючих країн ЄС цей рівень вищий, прибулі біженці від війни з України, згідно з умовами перебування в приймаючих європейських країнах, обов'язково вивчають національну державну мову приймаючої країни з метою прискорення інтеграції в європейське співтовариство та засвоєння своїх прав, обов'язків, можливостей самореалізації в європейському політичному процесі, так як чим вищий рівень політичної освіти та обізнаності, тим вищий потенціал громадянина до свідомленої участі в політиці [4, с. 165]. А вивчення державної мови приймаючої країни забезпечує реалізацію цих завдань. Особливе місце у цьому напрямку відводиться системі політичних цінностей, ідеалів, переконань, що дозволяє оцінювати політичні події, дії лідерів, ефективність інституцій.

У варіанті мігрантів-біженців від війни з України цей морально-оцінний елемент носить взаємозалежний характер, так як дає можливість корінним жителям-громадянам приймаючих країн ЄС в результаті безпосередньої соціально-політичної співпраці практично виразити почуття підтримки і співпереживання учасникам жахливих воєнних подій в Україні в результаті агресії РФ. [2, с.48].

Зворотною стороною є прийняття допомоги і співчуття українцями від небайдужих громадян ЄС, що супроводжується необмеженою втячністю зі сторони українців-біженців та намаганням як найшвидше вступити в європейський політичний процес, внести в нього позитивні зміни з метою закріплення цінностей загальноєвропейської демократії. З цією метою мігранти-біженці від війни з України активізуються в різних формах політичної участі, які виступають поведінковими елементами: голосуваннях щодо вступу України до ЄС, участі у мітингах (на підтримку учасників бойових дій в Україні, повернення військовополонених,

викрадених рф дітей та ін.), обговореннях подальшої долі України, припинення війни та післявоєнної відбудови народного господарства знищеної рф України, бойкот дій США щодо підняття податків на основні товари у всіх країнах світу, волонтерстві як формі соціально-політичної допомоги українцям задля приближення перемоги над рф в її агресії проти України та ін. [3, с. 396]. Зазначена політична участь дає змогу аналізувати не лише політичну поведінку, а й якість демократії, яка носить певні орієнтації.

Когнітивна орієнтація дає можливість українським біженцям від війни в приймаючих країнах ЄС шляхом вивчення національної державної мови отримати базових знання щодо розуміння локальної європейської політичної системи [4, с.169]. Без таких знань не можлива політична участь мігрантів-біженців від війни з України в загальноєвропейському політичному процесі. Довіра чи недовіра, захоплення чи розчарування, гордість або злість, як емоційне ставлення до політики, забезпечує українським біженцям афективна орієнтація та дає їм можливість мобілізуватися на моральну підтримку рідних, що залишились на території України, виражати вдячність громадянам приймаючих країн ЄС та разом з ними удосконалювати загальноєвропейський політичний процес [2, с.41].

Як висновок зазначимо, що критичне осмислення політичних дій та рішень основних органів політичної влади Європейського Союзу, усвідомлення політичних подій європейського регіонального характеру стають підґрунтям формування політичних суджень щодо правильності чи неправильності політичних рішень, визначення напрямку діяльності та основних характеристик певних політичних діячів та ін. – все це забезпечує нова загальноєвропейська політична культура та її адаптація до локальних демократичних стратегій приймаючих країн ЄС 2022-2025 рр.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. Олександр Погорілий. Київ: Основи, 1998. 34 с. (173)
2. Лібанова Е., Позняк О., Цимбал О. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Демографія та соціальна економіка. 2022. № 2(48). С. 37-57. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001339377>
3. Almond G., Verba S. The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Countries. Princeton, 1963. P. 514.
4. Duszyk, M., Kaczmarek, P. Wojna na Ukrainie i migracja do Polski: Outlook and Challenges. Intereconomics. 2022. 57(3), p. 164-170. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/the-war-in-ukraine-and-migration-to-poland-outlook-and-challenges.html>

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ, ЛАНДШАФТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ УКРАЇНИ

Кокорєв Олексій Вікторович,
д. політ.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри журналістики,
соціальних комунікацій і ІТ-права
Державного університету
Інтелектуальних технологій і зв'язку
м. Одеса

В епоху глобальної цифровізації та стрімкого розвитку інформаційних технологій, інформаційна безпека перетворилася на один із наріжних каменів національної безпеки будь-якої держави. Для України, яка з 2014 року, і особливо інтенсивно після повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році, перебуває в стані

безперервної гібридної війни, забезпечення інформаційної безпеки набуло екзистенційного значення. Інформаційний простір став не просто середовищем для комунікації, а повноцінним театром воєнних дій, де ворог активно застосовує дезінформацію, пропаганду, кібератаки та психологічні операції з метою підриву суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності та суспільної стійкості України [1].

Сучасне розуміння інформаційної безпеки охоплює захист інформаційних ресурсів, критичної інформаційної інфраструктури, протидію інформаційним загрозам та забезпечення сталого розвитку інформаційного суспільства на засадах захисту прав людини на інформацію та свободу слова, водночас мінімізуючи ризики від шкідливих інформаційних впливів [2, с. 15-18]. Нормативно-правову основу цієї сфери в Україні формують, зокрема, Закони України "Про інформацію", "Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах", "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України", а також ключові стратегічні документи, такі як Стратегія інформаційної безпеки України, затверджена у 2021 році [3], та Стратегія кібербезпеки України на 2021-2025 роки [4].

Україна щоденно стикається з комплексними та динамічними інформаційними загрозами, лівова частка яких генерується та спрямовується Російською Федерацією в рамках її гібридної агресії. Одним із ключових інструментів є масштабні дезінформаційні кампанії та пропаганда, спрямовані на дискредитацію української державності, її Збройних Сил, політичного керівництва, а також на розкол українського суспільства, поширення панічних настроїв та підриг довіри до державних інституцій та міжнародних партнерів [5, с. 45-52]. Ворожі наративи активно поширюються через соціальні мережі, месенджери, підконтрольні ЗМІ та мережі ботів, намагаючись маніпулювати суспільною думкою як всередині України, так і за її межами [6].

Невіддільною складовою інформаційної війни є кібератаки, що мають на меті порушення функціонування державних електронних інформаційних ресурсів, об'єктів критичної інфраструктури (енергетика, транспорт, фінансовий сектор), викрадення чутливих даних та здійснення актів кібершпигунства. З 2022 року фіксується значне зростання кількості та складності кібератак, зокрема типу DDoS, атак з використанням шкідливого програмного забезпечення (ransomware, wipers), а також фішингових кампаній [7]. Окрему небезпеку становлять операції впливу та психологічні операції (ПІСО), що використовують маніпулятивні техніки для впливу на емоційний стан та поведінку цільових аудиторій, підриву морального духу та здатності до опору [1].

З розвитком технологій з'являються і нові виклики, такі як використання технології діпфейк (deepfake) для створення фальсифікованих відео- та аудіоматеріалів, що можуть бути використані для дискредитації публічних осіб або поширення неправдивої інформації високого ступеня правдоподібності [8]. Застосування штучного інтелекту (ШІ) для автоматизації створення та поширення дезінформації, а також для більш таргетованого впливу на аудиторії, також становить серйозну загрозу, що потребує розробки нових методів протидії [9, с. 112-115].

В Україні функціонує розгалужена система державних органів, відповідальних за формування та реалізацію політики у сфері інформаційної та кібербезпеки. Координаційну роль відіграє Рада національної безпеки і оборони України (РНБОУ), яка розробляє та затверджує ключові стратегічні документи [Див.: 3; 4]. Безпосередню реалізацію завдань покладено на низку суб'єктів: Служба безпеки України (СБУ) відповідає за контррозвідувальний захист інформаційної безпеки держави, боротьбу з кібертероризмом та кібершпигунством; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку) є ключовим органом у сферах кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та об'єктів критичної інформаційної

інфраструктури, технічного та криптографічного захисту інформації; Кіберполіція (Департамент кіберполіції Національної поліції України) займається розслідуванням кіберзлочинів та правопорушень в інформаційній сфері; Міністерство оборони України та Збройні Сили України розвивають власні спроможності для ведення інформаційного протистояння та захисту військових інформаційних систем та ін.

У 2021 році було створено Центр протидії дезінформації (ЦПД) при РНБОУ, головним завданням якого є виявлення, аналіз та протидія дезінформаційним кампаніям та ворожим наративам. У тому ж році – Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення та новий Закон України "Про медіа" (набув чинності у 2023 році), що відіграють важливу роль у регулюванні медійного простору та протидії поширенню забороненої інформації, одночасно прагнучи забезпечити свободу слова.

Одним із пріоритетів є захист критичної інформаційної інфраструктури. Держава впроваджує комплекс заходів, спрямованих на підвищення її стійкості до кібератак, що включає нормативно-правове регулювання, технічні аудити, створення галузевих та ситуаційних центрів кібербезпеки. Розвиток національних спроможностей у сфері кібербезпеки також передбачає підготовку кваліфікованих кадрів, проведення регулярних навчань та кібервипробувань, а також стимулювання наукових досліджень.

Забезпечення інформаційної безпеки неможливе без активної участі громадянського суспільства та підвищення рівня медіаграмотності та критичного мислення населення. Освітні програми, тренінги та інформаційні кампанії, спрямовані на навчання громадян розпізнавати дезінформацію, маніпуляції та фейки, є важливим елементом формування суспільної стійкості до ворожих інформаційних впливів. Незалежні медіа та громадські організації, що займаються фактчекінгом та моніторингом інформаційного простору, роблять значний внесок у протидію дезінформації.

Важливим напрямом є стратегічні комунікації (StratCom), які передбачають проактивне поширення правдивої інформації про Україну, її позиції та дії, як всередині країни, так і на міжнародній арені.

Ефективні стратегічні комунікації допомагають формувати позитивний імідж держави, спростовувати ворожі наративи та мобілізувати міжнародну підтримку.

З огляду на транскордонний характер інформаційних та кіберзагроз, ключове значення має міжнародне співробітництво. Україна активно розвиває партнерство з країнами-членами НАТО та ЄС, міжнародними організаціями та приватними компаніями у сфері кібербезпеки та обміну інформацією про загрози]. Це включає спільні навчання, обмін досвідом, отримання технічної допомоги та координацію зусиль у протидії глобальним кіберзагрозам та дезінформаційним кампаніям. Важливу роль відіграє взаємодія з такими структурами, як Об'єднаний центр передових технологій з кібероборони НАТО (CCDCOE), Європейське агентство з питань мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) та іншими.

Попри значні зусилля, система інформаційної безпеки України стикається з низкою постійних та еволюціонуючих викликів. Це, зокрема, швидка технологічна еволюція загроз, що вимагає постійної адаптації засобів захисту; дефіцит висококваліфікованих кадрів у сфері кібербезпеки та інформаційних технологій; необхідність значних фінансових ресурсів для модернізації інфраструктури та закупівлі новітніх технологій; а також складність у дотриманні балансу між посиленням заходів безпеки та захистом фундаментальних прав і свобод людини, зокрема свободи слова та доступу до інформації [2, с. 30-35].

Стратегічними пріоритетами на майбутнє є подальше зміцнення національних кібернетичних спроможностей, зокрема проактивного виявлення та реагування на кіберінциденти; вдосконалення законодавства у сфері інформаційної безпеки з урахуванням новітніх технологій (ШІ, Інтернет речей); посилення захисту критичної інфраструктури; розвиток

системи підготовки фахівців; розширення міжнародного співробітництва; та підвищення загального рівня цифрової грамотності та інформаційної гігієни громадян [3; 4]. Важливим завданням залишається розробка ефективних механізмів протидії новим формам дезінформації, включаючи діпфейки та маніпуляції, керовані штучним інтелектом.

Отже, інформаційна безпека є динамічною сферою, що вимагає постійних зусиль, адаптації та інновацій. Для України, що перебуває на передовій гібридної війни, ефективна система інформаційної безпеки є не лише запорукою захисту національних інтересів, але й умовою виживання та успішного розвитку в сучасному світі. Комплексний підхід, що поєднує технологічні рішення, законодавчі ініціативи, освітні програми та міжнародну співпрацю, є ключем до побудови стійкого та захищеного інформаційного простору.

Список використаних джерел:

1. Довгань О. Д., Чернега В. В. Інформаційно-психологічні операції в умовах гібридної війни: сутність та засоби протидії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 77. С. 210–215.
2. Корж Є. Ю., Петров М. А. Сучасні виклики інформаційній безпеці України та шляхи їх подолання. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 5. С. 15–19.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки": Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41005>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України": Указ Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-39797>

5. *Жарінов О. В. Дезінформаційні кампанії як інструмент гібридно агресії Російської Федерації проти України. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки. 2022. № 2(34). С. 44–53.*
6. *Dubov D., Ostapets Y. Countering Disinformation in Ukraine: State Policies and Civil Society Initiatives (2021-2023). Kyiv: Razumkov Centre, 2023. 120 p..*
7. *Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Звіт про стан кіберзахисту України за 2023 рік. Київ, 2024.*
8. *Ткаченко В. О. Використання технології дінфейк в інформаційних війнах: загрози та перспективи протидії. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2023. № 1(39). С. 67–74.*
9. *Мельник С. В. Штучний інтелект в інформаційному протиборстві нові можливості та ризики для національної безпеки. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник "Повітряне і космічне право". 2022. № 3(68). С. 110–118.*

УЧАСТЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ЯК УМОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

*Краснопольська Тетяна Миколаївна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних теорій
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса*

У Європі та Україні молодь бере активну участь у політичному житті, сприяючи оновленню політичних інституцій та впровадженню інноваційних підходів до управління державою. Її активна участь

забезпечує адаптацію до нових викликів та стає необхідною умовою для сталого розвитку держави.

Інститут парламентаризму є одним із фундаментальних елементів демократичної політичної системи та виконує наступні функції: забезпечення легітимності політичної влади; захист політичного плюралізму; запровадження процедурної стабільності для прийняття рішень.

У класичних демократіях, зокрема у Великобританії, парламент трансформувався з дорадчого органу монарха в центральний елемент законодавчої влади. Його структура, практика виборів та партійної конкуренції стали взірцем для інших держав. Через інституційно оформлені механізми (депутатські слухання, комітетські розслідування, прем'єрські запити) забезпечується підзвітність уряду перед суспільством [8].

Парламентаризм визначає жорсткі процедури формування законодавчої влади, її роботи та підзвітності. Наприклад, у Німеччині Бундестаг не лише ухвалює закони, але й контролює діяльність уряду через систему запитів, комітетів і дебатів. Це гарантує, що представництво базується на чітких правилах відповідальності [6].

Електронні петиції та громадські консультації в шведському парламенті стали важливими інструментами інституціоналізації представництва, забезпечуючи постійний діалог між виборцями та депутатами [5].

Канадський парламент складається з Палати громад (виборна) та Сенату (призначувана верхня палата), що дозволяє поєднувати інституційне представництво як населення, так і регіонів, забезпечуючи баланс інтересів у федеративній державі.

Європейський парламент є прикладом інституціоналізації політичного представництва на наднаціональному рівні. Він формалізує інтереси громадян Європейського Союзу, забезпечуючи демократичну

легітимність процесу ухвалення рішень у межах наддержавного утворення [10].

Інститут парламентаризму дозволяє враховувати інтереси різних соціальних, етнічних та ідеологічних груп. Наприклад, завдяки системі пропорційного представництва в Нідерландах жодна політична група не домінує одноосібно, що сприяє створенню коаліцій і досягненню компромісів – ключових для політичної стабільності в полікультурних суспільствах [7].

У скандинавських країнах парламенти активно інтегрують молодіжні квоти або інші механізми для залучення молоді до політики. Норвегія, Швеція, Ісландія та Данія входять до списку двадцяти наймолодших парламентів світу за відсотком парламентарів віком до 30 років.

У Норвегії молодіжні організації мають право висувати кандидатів на вибори, що сприяє залученню молоді до політичного процесу. Крім того, держава активно підтримує молодіжні ініціативи через фінансування та освітні програми.

Згідно з даними, опублікованими Міжпарламентським союзом (МПС) , Норвегія має найвищу частку молодих політиків у світі: 13,6% парламентарів віком до 30 років. Швеція з 2010 року утримує рекорд наймолодшого члена парламенту у світі – на той момент 18-річного Ентоні Абеле. Крім того, молодь активно включається до структур урядів. Так, у 2019 році в Фінляндії Сання Марін у віці 34 років стала наймолодшим прем'єр-міністром у світі. У 2021 році в Норвегії Емілі Енгер Мель стала наймолодшим міністром юстиції у віці 28 років, а 2022 – у Швеції 26-річна Роміна Пурмохтарі стала міністром клімату та навколишнього середовища [11].

Варто зазначити, що у країнах ЄС спостерігається зростання інтересу до залучення молоді. Зокрема, зниження вікового цензу для участі у виборах: у Німеччині, Австрії, Бельгії та Мальті право голосу мають особи з 16 років, а в Греції – з 17 років. Такі заходи сприяють підвищенню

політичної активності молоді та її інтеграції в демократичні процеси [4].

Україна також має значний потенціал для підвищення рівня політичного представництва молоді. Зокрема, це розробка та впровадження програм з політичної освіти для молоді (сприятиме підвищенню її обізнаності та активності); фінансова та організаційна підтримка молодіжних ініціатив (дозволить залучити більше молодих людей до політичного процесу); зниження вікового цензу для кандидатів на виборні посади (може сприяти збільшенню кількості молодих політиків); створення програм наставництва між досвідченими політиками та молоддю (допоможе передати знання та досвід новому поколінню).

В нашій державі реалізуються проєкти, спрямовані на підвищення політичної активності молоді та її залучення до процесів прийняття рішень. Наприклад, у рамках проєкту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні» проводяться заходи, що сприяють зміцненню участі молоді в демократичних процесах, особливо в умовах війни та післявоєнного відновлення. Так, у листопаді 2022 року в межах Фази II проєкту було зібрано та опубліковано колекцію з 20 історій та практик молодіжної роботи в умовах російської збройної агресії проти України (молодіжних центрів, громадських організацій та окремих активістів у реалізації соціальних, культурних, освітніх та екологічних ініціатив). Збірник служить джерелом навчання для молоді України та інших країн-членів Ради Європи [1].

В рамках фази III проєкту з 2023 року реалізується програма підвищення кваліфікації «Молодіжна політика, заснована на підходах участі», спрямована на підвищення компетентностей молоді та представників органів влади у впровадженні політик, що враховують голос молоді [2].

Крім того, Центральна виборча комісія України ініціює заходи для залучення молоді до виборчих процесів. У листопаді 2024 року відбувся онлайн-круглий стіл на тему «Важливість участі молоді у виборах для

функціонування та розвитку демократичного суспільства», який об'єднав молодих лідерів з різних регіонів України [3].

Також варто відзначити роль молоді у діяльності Парламентської дослідницької служби Верховної Ради України. Молоді фахівці активно долучаються до аналітичної роботи, сприяючи підвищенню якості законодавчого процесу та ефективності парламенту [9].

Отже, інститут парламентаризму перетворює волю громадян на дієву законодавчу практику через систему виборів, фракцій, парламентських комітетів і процедур підзвітності. Парламентаризм як інститут універсалізує політичне представництво (через виборчі процедури та партійну конкуренцію), створює стабільні канали політичної комунікації між громадянами та владою, гарантує підзвітність та прозорість процесу ухвалення рішень, забезпечує інституційну сталість політичного процесу, а також адаптується до нових викликів.

Участь молоді у формуванні інституту парламентаризму є необхідною умовою для розвитку демократичного суспільства. Європейські країни та Україна впроваджують різноманітні ініціативи для залучення молоді до політичного життя.

Досвід країн Заходу свідчить про ефективність залучення молоді до політичного процесу через освітні програми, підтримку молодіжних організацій та зміни у виборчому законодавстві. Україна, маючи активну та патріотичну молодь, має всі передумови для підвищення її ролі у політичному житті країни.

Список використаних джерел:

1. *Колекція досвіду молодіжної роботи, що базується на підходах і стандартах Ради Європи, в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Рада Європи, квітень 2023. 152 с. URL: <https://rm.coe.int/experience-collection-27-04-23-4-/1680ab2181>*
2. *Програму підвищення кваліфікації «Молодіжна політика, заснована*

на підходах участі» успішно впроваджують в Україні. 16.08.2024. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-council-of-europe-s-professional-development-programme-participatory-youth-policy-is-being-successfully-implemented-in-ukraine>

3. У ЦБК відбувся круглий стіл щодо важливості участі молоді у виборах. 14.11.2024. Центральна виборча комісія. URL: <https://www.cvk.gov.ua/novini/u-tsvk-vidbuvsya-krugliy-stil-shhodo-vazhlivosti-uchasti-molodi-u-viborah.html>

4. Del Monte M. Youth participation in European Elections. BRIEFING. EPRS. December 2023. European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/754634/EPRS_BRI\(2023\)754634_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/754634/EPRS_BRI(2023)754634_EN.pdf)

5. Democracy. Sveriges riksdag. URL: <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/democracy/>

6. German Bundestag - Committees. German Bundestag. URL: <https://www.bundestag.de/en/committees>

7. House of Representatives. URL: <https://www.houseofrepresentatives.nl>

8. How Parliament works. UK Parliament. URL: <https://www.parliament.uk/about/how/>

9. How youth participation strengthens Parliamentary Research Service. 21 Jan. 2024. RANG. URL: <https://internews.ua/en/rang/materiale/youth-strengthens-rsvru>

10. Parliament's powers. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/parliaments-powers>

11. Young people relatively well represented in the Nordic countries. United Nations Western Europe. URL: <https://unric.org/en/young-people-relatively-well-represented-in-the-nordic-countries/>

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МАЛЬОПИС ЯК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АРТЕФАКТ

*Крикуненко Сергій Віталійович,
доктор філософії,
старший викладач кафедри
режисури естради і шоу, сценарист
Київського національного університету
культури і мистецтв
м. Київ*

У контексті постмайданної доби та повномасштабної російсько-української війни мальопис став мульткомпонентною жанроформою, яка допомагає митцям та авторам графічних творів проявляти та закарбовувати власний візуальний активізм, документування подій та вираження громадянської позиції. Через гнучкість наративної структури, доступність та багатоаспектної зрозумілості образно-художньої мови, автори та художники українських мальописів використовують графічні оповіді для висвітлення трагічних реалій сучасної історії, рефлексії над питаннями ідентичності, колективної пам'яті та соціальних травм.

За своєю суттю мальопис є мультимодальним наративом, який інтегрує візуальний образ і вербальний компонент, створюючи цілісну семіотичну систему. У цьому контексті він виконує функцію носія культурної пам'яті, репрезентуючи як документальні фрагменти історичної дійсності, так і художню інтерпретацію подій, осіб та явищ, що мають суспільну значущість. За словами Гудошник О. «мальописи пояснюють історичні реалії сьогодення через творче переосмислення минулого в жанрі альтернативної історії, фантастики, так і через стереотипізованим героїчним кодом прочитання, симультанним часовопросторовим згортанням сюжетів минулого в реалії сучасного» [1]. З огляду на це, сучасні українські мальописи можна розглядати як художні візуально-комунікативні свідчення епохи, які фіксують ключові моменти

національної історії — від пострадянської трансформації до повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році.

У структурі жанрової типології сучасного українського мальовипису провідну позицію посідає героїчний наратив, який функціонує як інструмент символічної репрезентації національної боротьби за державну незалежність та свободу. Його популярність і художня продуктивність зумовлені актуальними суспільними запитами та колективними потребами ідентифікації в умовах військово-політичної кризи. Серед найбільш репрезентативних мальовиписів, що втілюють героїчний наратив в українському комікс-мистецтві, виокремлюється низка творів, які демонструють різні стратегії художньої репрезентації війни, самопожертви та патріотизму. Наприклад, у мальовиписі «Тато» Олександра Ком'яхова показано глибокий емоційний зв'язок між батьком-захисником і родиною. Через цю історію автор передає образ звичайної людини, яка чинить справжній героїчний вчинок. Мальовипис «Серед овець» Олександра Корешкова — це глибока алегорія тоталітарного суспільства, де тиранія постає як наслідок колективної бездіяльності, страху та втрати здатності до опору. Через мінімалістичну візуальну мову та символічні образи автор створює притчу про механізми влади й відповідальність громадян за її природу. У графічному творі «Звитяга. Савур-могила» Денис Фадєєв реконструює один із реальних боїв, поєднуючи історичні факти з художнім підходом. Цей мальовипис фіксує події війни та зберігає пам'ять про них. Мальовипис «Охоронці країни» авторства Леоніда Краснопольського та Ігоря Рогового демонструє українських воїнів у стилі супергероїв, створюючи зрозумілий і привабливий образ захисника для молодшої аудиторії. У «Кіборгах» Дмитра Ткаченка зображено оборону Донецького аеропорту — один із найвідоміших символів стійкості українських військових. Цей твір близький до документального жанру та має глибоке патріотичне звучання. Мальовиписи «Іду на штурм», який присвячений 3 Окремій штурмовій бригаді, репрезентує художньо-документальну наративну реконструкцію реальних

подій, фокусуючись на психоемоційній мотивації українських військових, відображаючи цивілізаційний конфлікт із країною-агресором, і водночас інтегрує елементи українського міфопоетичного дискурсу, що, в свою чергу, формує підґрунтя для розвитку національної мілітарної поп-культури. За словами авторів мальовису В. Кузнєцова та Д. Зіроньки «у світовій поп-культурі ми знаємо історію Капітана Америки. Історія наших бійців набагато правдивіша, тому маємо закарбувати її, створити свою мілітарну попкультуру» [2].

У своїй функціональній множинності український сучасний мальовис виконує роль засобу формування і трансляції національної ідентичності, конструювання колективної пам'яті та критичної рефлексії над історико-культурною спадщиною та гострополітичними подіями. Завдяки цьому український мальовис варто трактувати як артефакт, що водночас фіксує культурний код нації та бере участь у його переосмисленні в умовах глобалізаційних викликів і збройного конфлікту.

Цифровий інтернет-журнал «Inker» є знаковою платформою українського соціального мальовису, що функціонує з 2021 року та спеціалізується на візуалізації документальних наративів, оснований на реальних подіях. Його публікації висвітлюють травматичний досвід війни, цивільного спротиву та персональних історій крізь медіум графічного оповідання, перетворюючи кожен графічну оповідь на візуально-текстовий артефакт сучасної культури. Особливої уваги заслуговує третій випуск, що об'єднує низку мальовисів про оборону «Азовсталі» й побут підземних укриттів, створених за мотивами свідчень учасників і очевидців [3]. Завдяки цифровому формату та авторському підходу, мальовиси «Inker» набувають функції культурної пам'яті, архівного документа і мистецького жесту одночасно. Навіть у цифровому вигляді такі наративи мають статус артефактів сьогодення, що фіксують трансформації України в умовах війни.

Мультимодальна природа мальопису — поєднання візуального й вербального, естетичного й політичного — дозволяє фіксувати історичні події, транслювати національні цінності та конструювати образ сучасного героя в умовах війни та соціальних зрушень. Особливо в цифровому форматі, сучасний український мальопис зберігає статус автономного носія пам'яті, який поєднує естетичну виразність із соціальною функцією. Таким чином, його доцільно трактувати як історико-культурний артефакт, який у межах авторської художньої концепції не лише зберігає, але й переосмислює та транслює колективний історичний досвід українського суспільства в умовах збройного протистояння, політичної нестабільності та глобалізаційного тиску.

Список використаних джерел:

1. Гудошник О. *Воєнний комікс як медіа: українські та світові графічні наративи. Медіанаративи : колект. монографія. Київ, 2022. С. 43–58.*
2. Качковська Я. *В Україні випустять комікс про 3-ю окрему штурмову бригаду: як тривала робота, розповідають ілюстраторка й автор. Суспільне Культура. URL: <https://suspilne.media/culture/767753-v-ukraini-vipustat-komiks-pro-3-u-okremu-sturmovu-brigadu-ak-trivala-robota-rozpovidaut-ilustratorka-j-avtor/> (дата звернення: 18.04.2025).*
3. *Чому ми називаємо Inker мальописом, а не коміксом? URL: <https://inker.world/pro-nas/> (дата звернення: 19.04.2025).*

ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СКАСУВАТИ НЕ МОЖНА РЕГУЛЮВАТИ

*Кропівко Вікторія Віталіївна,
аспірантка кафедри політичних теорій
Факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса*

Політична реклама у цифровому суспільстві є ефективною комунікативною технологією, яка впливає на хід та результат не лише виборчого процесу, а й визначає інформаційний контекст діяльності інститутів публічної влади, політичної активності громадян тощо. Слід відзначити, що «За останні кілька років політична реклама в соціальних мережах різко зросла, досягаючи конкретних аудиторій за допомогою адаптованих повідомлень. Політична реклама характеризується своєю основною метою, яка полягає у залученні виборців за допомогою різних засобів кандидатом, політиком або політичною партією» [4].

Політична рекламістика перетворилась на окремий жанр, який поєднує інформацію та розважальний контент задля залучення якомога більшої аудиторії. Погодимось із тим, що саме розвиток політичної реклами у цифровому суспільстві актуалізує необхідність її подальшого регулювання: «Цифрові технології принесли великі зміни в політичну рекламу в Інтернеті, які можуть - якщо їх не регулювати – зашкодити демократії... Використання політичної реклами в Інтернеті зростає і відіграє ключову роль у формуванні сприйняття політичних партій та кандидатів, особливо перед виборами. Цифрові технології та соціальні медіа повністю змінили ландшафт політичної агітації, надавши політикам масове і негайне охоплення аудиторії за відносно низьку ціну» [6].

Саме тому в українському медіа- та політичному середовищі час від часу виникають дискусії, сутність яких винесено у назву даної наукової

роботи: «скасувати не можна регулювати». Відзначимо, що у 2015 році саме такі альтернативи (заборона або подальше регулювання) розглядала Національна Рада з питань телебачення і радіомовлення: «Національна рада з питань телебачення і радіомовлення вважає, що ухвалення законопроекту № 2474-а «Про заборону політичної реклами» є передчасним, доки в законодавстві не буде визначення, що таке «джинса» і замовна інформація... заборона політичної реклами призведе до того, що в ефірі стане більше «джинси», замовних матеріалів і незбалансованої інформації, оскільки кошти з політичної реклами перетікатимуть у приховану рекламу...» [2].

Безумовно, це свідчить про потужний вплив політичної реклами у цифровому суспільстві на увесь комплекс політичних відносин, на політичний вибір громадян. Однією з головних проблем є визначення відмінностей між комерційною та політичною рекламою. Зазначається: «Політична реклама – це форма політичного мовлення, якій надається більший захист, ніж комерційному мовленню, згідно з Першою поправкою, оскільки вільний потік політичної інформації є необхідним для функціонування демократії. Комерційна мова, яка включає рекламу товарів і послуг, була визначена як мова, яка просто пропонує комерційну операцію... Федеральна торгова комісія США регулює лише комерційну мову, мотивуючи це державним інтересом у наданні правдивої інформації споживачам, що не вводить їх в оману... Однак Верховний суд заявив, що до політичної реклами можуть застосовуватися обмеження щодо часу, місця та способу. Наприклад, закони, які вимагають розкриття інформації про джерела фінансування, не ставлять під загрозу зміст промови, оскільки вони надають громадянам інформацію про джерело повідомлення. Отже, існує певне регулювання політичної реклами щодо розкриття джерел фінансування» [5].

Тобто, деякі з експертів вважають, що єдиним виходом у забезпеченні рівності усіх кандидатів під час електоральних змагань є

заборона політичної реклами. З іншого боку, їх опоненти наголошують на необхідності впровадження більш жорстких норм щодо регулювання політичної реклами.

У ЄС впровадження нових правил щодо політичної реклами пояснюють небезпекою «зловживання технологіями»: «Зростаючі можливості та виклики, пов'язані з великими даними, відіграють ключову роль. Коли люди користуються соціальними мережами та іншими постачальниками цифрових послуг, вони можуть збирати персональні дані. Зібрані дані можуть бути використані для визначення вподобань, способу життя та інтересів користувачів, що уможливорює мікротаргетинг. Зловмисники можуть використовувати мікротаргетинг, щоб звертатися до різних груп, адаптуючи повідомлення спеціально для них і в багатьох випадках використовуючи емоційні маніпуляції та дезінформацію. Мікротаргетинг також може сприяти створенню онлайн-камер відлуння, де люди отримують лише один тип інформації, спотворюючи їхнє сприйняття публічного дискурсу» [2].

Повною мірою це стосується і середовища політичної рекламістики у цифровому суспільстві – соціальних мереж, платформ, месенджерів (передусім, Тік-Току та Телеграму).

Вже доводилось відзначати, що «...політична реклама трансформується під впливом розвитку інтернет-комунікацій. Рекламні повідомлення шукають свою аудиторію не тільки у міському публічному просторі чи у традиційних медіа. Переважно політична реклама розміщується у соціальних мережах та месенджерах. Вона звертається до груп «віртуальної публічності». Обговорення рекламних повідомлень відбувається не «обличчям до обличчя», а у соціальних мережах. Учасники дискусії можуть знаходитись на відстані у сотні й навіть тисячі кілометрів. Центр дискусій, ініційованих політичною рекламістикою, переміщується з родинного простору до соціальних мереж. Реклама, як і новини, можуть більше не обговорюватись за родинним столом, «на кухні». Підтвердження

своїї політичної позиції та ставлення до повідомлень політичної реклами громадяни відтепер шукають у просторі інтернет-комунікацій. «Віртуальна публічність» несе як нові загрози та виклики, так і відкриває нові можливості, у тому числі – для розвитку політичної рекламістики» [1].

Це глобальна дискусія, яка обумовлена ризиками, що виникають під час виборчих кампаній у цифрових медіа та соціальних мережах. Адже, йдеться про баланс між свободою слова та комерційною складовою політичної реклами і політикою, як турботою про загальне благо. Погодимося із тим, що «Логіка політичного поля вимагає взаємодію колективних та індивідуальних агентів щодо захисту суспільного блага від зазіхань приватних інтересів. Саме у такій взаємодії зародився середній клас. Homo politicus діє раціонально лише тоді, коли турбується про спільний інтерес, загальний добробут. У цьому сенсі антиподом політичної людини є Homo economicus («економічна людина»). Економічна діяльність, як усвідомлення та реалізація індивідом власного (приватного, егоїстичного) інтересу має доповнюватись політичною діяльністю» [3].

Отже, електоральні скандали у США, Румунії, Франції, Молдові тощо переконливо засвідчують необхідність регулювання ринку політичної рекламістики та політичної реклами у соціальних мережах та месенджерах.

Список використаних джерел:

1. Кропивко В.В. Політична реклама в інтернет-комунікаціях. *Політикус*. 2022. Вип.1. С. 61-65. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.10>
2. Нацрада вважає, що забороняти політичну рекламу потрібно лише тоді, як визначити у законі, що таке «джинса». Інститут масової інформації. 17 вересня 2015 року. URL: <https://imi.org.ua/news/natsrada->

vvajae-scho-zaboronyati-politichnu-reklamu-potribno-lishe-todi-yak-viznachiti-u-zakoni-i12609

3. Яковлев Д. В. Український середній клас: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів. Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 30 квітня 2024 року. Одеса : Університет Ушинського», 2024. С.111-115. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/19653/1/D.%20V.%20Yakovlev.pdf>
4. Ranjan A., Upadhyay A. K. Exploring the continuity and change in political advertising research: a systematic literature review. Cogent Social Sciences. 2024. Vol. 10(1) DOI: <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2376853>
5. What do we know about political advertising? College of Media. URL: <https://media.illinois.edu/what-do-we-know-about-political-advertising/>
6. Why new EU rules for political advertising are important. European Parliament. 2023. February 9. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230202STO71504/why-new-eu-rules-for-political-advertising-are-important>

ДИСКУРС НОВИХ МЕДІА ЩОДО НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ

*Лагутін Микита Романович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

В умовах цифровізації політичних відносин, яке повною мірою проявляється як у електоральних кампаніях так і у процесі публічного управління, одним із головних вимірів формування національного інтересу

стає дискурсивний. Одразу слід відзначити, що проблематика національного інтересу вийшла за межі виключної компетентності державних інститутів (інститутів публічної влади).

Серед основних акторів формування національного інтересу – неурядові організації, масмедіа, політичні експерти та глобальні економічні та політичні (над-урядові) потуги. Це відбулось через процеси демократизації в українському суспільстві (зокрема, залученості більшості суспільства до обговорення політичних проблем, прямої політичної дії та голосування за лідерів і партійні доктрини щодо національного інтересу), а головним фактором стало значне розширення комунікативного простору завдяки розвитку інтернет-комунікацій.

Слід наголосити, що через інформаційну відкритість звичайною справою стала думка колишніх урядовців та представників публічного управління – міністрів, депутатів, радників. У формуванні політичного дискурсу щодо українського національного інтересу беруть активну участь колишні високопосадовці демократичних країн – світових лідерів, передусім – США та Великої Британії.

Активними учасниками формування політичного дискурсу щодо національного інтересу стали нові медіа. Вони практично повністю замінили у інформаційному середовищі традиційні медіа (телебачення, друковані медіа, радіо) та користуються неабияким впливом серед аудиторії, з якою постійно взаємодіють.

Визначимо сутність нових медіа як активних учасників формування політичного дискурсу щодо національного інтересу. Погодимося: «Нові медіа - це загальний термін, який включає в себе різні технології. На думку деяких фахівців, до нових медіа відносять і блоги, і подкасти, і відеоігри, і віртуальні світи, і Вікі-енциклопедії, і інші мобільні пристрої, і інтерактивні телевізори... блоги та віртуальні світи мають бути включені до категорії соціальних медіа, оскільки вони сприяють появі віртуальних спільнот і соціальних мереж. Незважаючи на відмінності, деякі дослідники

виділили дві спільні характеристики для більшості визначень. Це: - поширення інформації серед великої кількості одержувачів, яка є теоретично нескінченною, в індивідуальний спосіб, залежно від специфікації для затверджених категорій; - наявність нерівного контролю над інформацією як у передавачів, так і в одержувачів» [6].

Слід також зазначити, що нові медіа напряму пов'язані із розвитком новітніх технологій комунікації. Відзначаючи, що цей розвиток обумовив появу багатьох нових термінів, наголосимо: «Нові медіа – це новітні технології, що з'явилися в останні роки, а також їхній вплив на нашу культуру та поведінку. Деякі з цих технологій пов'язані з комунікацією, мовленням, журналістикою, комп'ютерами, діджиталізацією, інтернетом... Нові медіа є фундаментальними для розуміння нових процесів комунікації, і вони стосуються всіх форм засобів комунікації, до такої міри, що дехто стверджує, ніби історію кіно можна розділити на два періоди: до і після появи нових медіа... Певною мірою, відмінність між аналоговою та цифровою культурою являє собою величезний крок між медіа та новими медіа. Наша нова культура, яка є цифровою, прийшла на зміну процесам аналогової культури, і це можна відчутти в багатьох аспектах, включаючи те, як ми пишемо і друкуємо, як ми споживаємо телебачення і кіно, нові формати для збереження і відтворення медіа» [8].

Конкретизуючи вплив технологій на нові медіа, зазначимо, що усі вони залежать від інтернет-комунікацій; але їх роль для нових медіа настільки значна, що можна стверджувати появу нових медіа-технологій формування дискурсу щодо національного інтересу. Відзначається: «...нові медіа-технології, які часто називають Веб 2.0 - охоплюють широкий спектр комунікаційних технологій, пов'язаних з Інтернетом, таких як блоги вікі, соціальні мережі, віртуальні світи та інші форми соціальних медіа. У минулому багато говорилося про нібито «смерть» і занепад старих медіа – скажімо, газет, журналів, телебачення, радіо - адже новини в газетах дуже старі порівняно з новинами в інтернеті. Журнал

«Лайф» помер саме з цієї причини; його замінило телебачення. Дехто навіть порівнюють старі медіа з телеграфом, який фактично був замінений телефоном - і, звичайно звісно, нещодавно – електронною поштою. Однак зазвичай ми бачимо, що нові медіа не замінюють старі, а доповнюють їх, нові медіа доповнюють старі, часто працюючи пліч-о-пліч для просування цілей організації. Наприклад, «Нью-Йорк Таймс» можна придбати в кіосках, а також на а також на їхньому інтернет-сайті. Новини на сайті NYTimes.com оновлюються протягом дня, і читачі можуть заохочуються до коментування в режимі реального часу. Колумністи часто ведуть власні блоги на сайті» [7].

Погоджуючись із автором, відзначимо, що дуже важливо усвідомлювати «перехідний стан» нових медіа – вони не «відміняють» телебачення трансляціями у YouTube і не замінюють радіо подкастами. Навпаки, нові медіа – це нова форма для важливої суспільної інформації, яка передбачає інтерактивність (тобто участь аудиторії), блогерів, як журналістів та лідерів думок й поєднання потужних традицій «старих» медіа щодо впливу на громадську думку, формування порядку денного та нових медіа-технологій.

Саме тому, в якості прикладів дискурсу нових медіа щодо національного інтересу було обране «Суспільне». Адже, «Суспільне» не лише утворено на базі державного телебачення, водночас активно використовуючи новітні медіа-технології, а й сповідує високі стандарти демократичної журналістики. Про це свідчить їх місце у «Списку прозорих та відповідальних медіа» в Україні [1].

Наведемо деякі приклади, які є характерними для процесу формування дискурсу щодо національного інтересу в Україні. Відзначимо активність у нових медіа колишніх високопосадовців щодо визначення національного інтересу. Зокрема, колишній міністр закордонних справ України Д. Кулеба зазначає: «Один з уроків, які я виніс з цієї роботи: найважче – змусити людину поставити національний інтерес вище

власного. Для мене ці речі виглядали очевидними. Але чим вища у людини посада, тим, на жаль, вищим стає її ego. І баланс порушується» [4]. Також Д. Кулеба відзначає важливість історичних наративів для формування національного інтересу. М. Макфолл, колишній високопосадовець адміністрації Президента США Б. Обама наголошує щодо національного інтересу США у перемовинах із Російською Федерацією: «Я мав досвід переговорів з Лавровим і помічником Путіна Ушаковим... Зараз я бачу класичну тактику росіян. Вони нічого не пропонують, вимагають по максимуму і чекають, що інша сторона почне це обговорювати всередині команди, бо зацікавлена в угоді. Але це не приведе до угоди, яка відповідала б національному інтересу США. Так само це не приведе до хорошої угоди для України» [5]. Колишній державний секретар США Е. Блінкен наголошує на сайті «Суспільного», що підтримка України є національним інтересом США. Він зазначає: «Підтримка України – це стратегічний національний інтерес Сполучених Штатів, і це спільний інтерес наших європейських партнерів. Цей національний інтерес полягає в тому, щоб переконатися, що у нас немає світу конфліктів, що ми підтримуємо міжнародне право. Ми підтримуємо систему, яка є нашим найкращим способом гарантувати, що не буде війни, і що ми можемо підтримувати мир і стабільність» [2].

Дж. Болтон, колишній радник з національної безпеки Президента США Д. Трампа, наголошує: «Проблема в прогнозуванні дій Трампа в тому, що він не має філософії національної безпеки. Він не мислить політичними категоріями. Він діє ситуативно. Йому важко відрізнити національний інтерес Сполучених Штатів від особистого інтересу Дональда Трампа...» [3].

Список використаних джерел:

1. Білий список: 11 медіа, що стали найякіснішими. Інститут масової інформації. 26 квітня 2024 року. URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964>
2. Кінша Д., Ковальчук О. Блінкен: підтримка України є важливим національним інтересом. Суспільне новини. 26 листопада 2024 року. URL: <https://suspilne.media/888907-blinken-pidtrimka-ukraini-e-vazlivim-nacionalnim-interesom/>
3. Пашко В. «Він може підштовхнути до поступок РФ». Експерт Трампа — про те, чого очікувати Україні та Європі, якщо він переможе. Суспільне новини. 5 листопада 2024 року. URL: <https://suspilne.media/873561-vin-moze-pidstovhnuti-do-postupok-rosii-ekspert-trampa-pro-te-cogo-ocikuvati-ukraini-ta-evropi-akso-vin-peremoze/>
4. Ремовська О. Доктрина Трампа — «правил не існує» — Кулеба про зовнішню й внутрішню дипломатію, Путіна, США та мирні переговори. Суспільне новини. 19 січня 2025 року. URL: <https://suspilne.media/925091-doktrina-trampa-pravil-ne-isnuje-kuleba-pro-zovnisnu-j-vnutrisnu-diplomatiu-putina-ssa-ta-mirni-peregovori/>
5. Ремовська О. «Росіяни добилися свого — відновили контакт зі США» - Макфол про переговори в Саудівській Аравії та тиск Трампа на Київ. Суспільне новини. 23 лютого 2025 року. URL: <https://suspilne.media/954461-rosiani-dobilisa-svogo-vidnovili-kontakt-zi-ssa-makfol-pro-peregovori-v-saudivskij-aravii-ta-tisk-trampa-na-kiiv/>
6. CiacuGrasu N. The impact of new media on society. Behavioral an social Sciences. Conference proceeding 4. CNCSIS listening B+. 2008. C.121-130. URL: https://www.researchgate.net/publication/215489586_The_impact_of_new_media_on_society

7. Friedman L., Friedman H. *The New Media Technologies: Overview and Research Framework*. SSRN Electronic Journal. 2008. DOI: 10.2139/ssrn.1116771.
8. Melero A. *Introduction to New Media*. URL: <https://e-archivo.uc3m.es/rest/api/core/bitstreams/78ffde0a-f10c-466e-ba38-b322f8f2e92a/content>

ЦИФРОВА ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ

*Левченко Яна Володимирівна ,
студентка 4-го курсу
спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса
Науковий керівник:
Проноза Інна Іванівна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У сучасній Україні політична реклама є впливовим інструментом боротьби за владу, її значення зростає з поширенням цифрових технологій. Проте сфера політичної реклами в інтернеті значною мірою залишається поза чітким правовим полем, що створює простір для зловживань та непрозорих практик. Критичною є проблема оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, що спрямовуються політичними силами на рекламні кампанії, особливо враховуючи можливе державне фінансування. Розуміння впливу політичної реклами на формування суспільної думки та електоральної поведінки є ключовим для вироблення

ефективних комунікаційних стратегій та державного регулювання. Об'єктом дослідження є політична реклама в інтернет-комунікаціях, а предметом – політична реклама в інтернеті як інструмент. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування специфіки політичної реклами в онлайн-просторі, виявлення ключових напрямків її розвитку та прогнозування майбутніх перспектив.

Еволюція політичної реклами має глибоке історичне коріння, її розвиток відображає трансформацію способів впливу на суспільну думку. Першим технологічним проривом стало книгодрукування у XV столітті, що дозволило масово тиражувати тексти та памфлети. На українських землях книгодрукування також відігравало важливу роль. У періоди національно-визвольних змагань початку XX століття друковане слово, плакати та гасла були ключовими інструментами агітації. Епоха масових медіа – радіо і телебачення – у XX столітті відкрила нові горизонти для політичної реклами. В Радянській Україні вся система масової комунікації була підпорядкована комуністичній партії. З розпадом СРСР та здобуттям незалежності у 1990-х роках розпочався новий етап формування ринку політичної реклами. [1]

Справжню революцію в політичній рекламі спричинив розвиток Інтернету та цифрових технологій наприкінці XX – на початку XXI століття. Поява веб-сайтів, пошукових систем, блогів та соціальних мереж кардинально змінила способи політичної комунікації. Інтернет надав можливості для прямої взаємодії з виборцями, миттєвого поширення інформації, вірусного маркетингу та надзвичайно точного таргетування на основі Big Data. Це підвищило ефективність кампаній, але також загостило проблеми дезінформації, маніпуляцій та використання ботоферм. Сучасна політична реклама стає інтерактивною, персоналізованою та керованою алгоритмами штучного інтелекту. В Україні останні виборчі кампанії підтвердили зростання ролі інтернет-комунікацій та соціальних мереж. Майбутнє політичної реклами пов'язане

з подальшим розвитком ІІІ, аналізу даних та впровадженню нових форматів, таких як доповнена та віртуальна реальність. [4]

Цифрове середовище надає політичним акторам широкий арсенал інструментів для впливу на електорат. Серед основних видів: контекстна реклама (пошукова та тематична), банерна (медійна) реклама (графічні або анімовані блоки), реклама в соціальних мережах (промо-пости, відеореклами, реклама в Stories/Reels), відеореклами (через відеохостинги, соцмережі, сайти новин), нативна (природна) реклама (спонсоровані статті, інтеграції в контент блогерів), та програмна (Programmatic) реклама (автоматизована закупівля рекламного простору). Різноманіття форматів надає політичним силам потужні інструменти, але висока технологічність та персоналізація несуть ризики дезінформації та маніпуляцій. [3]

«Соціальні мережі та блогери посідають центральне місце в сучасних політичних PR-кампаніях. Їхня ефективність зумовлена нижчою вартістю охоплення аудиторії порівняно з традиційними ЗМІ та можливістю двосторонньої комунікації, що сприяє формуванню лояльності. Світові та українські виборчі кампанії демонструють трансформаційний вплив соцмереж, зокрема успішне використання Бараком Обамою та Дональдом Трампом Facebook та Twitter (X). В Україні президентські вибори 2019 року показали майстерне застосування Володимиром Зеленським цифрових каналів. Постійна присутність політиків у соцмережах підтримує «перманентну кампанію». [2]

Політична реклама в інтернеті є невіддільною складовою виборчих процесів в Україні, проте її правове поле залишається вразливим та неадаптованим до сучасних реалій. Ключова проблема – відсутність єдиного, комплексного законодавчого акту, що регулював би політичну рекламу саме в цифровому просторі. Чинні закони не враховують специфіки інтернету, що відкриває можливості для маніпуляцій. Надзвичайно гостро постає проблема прозорості фінансування онлайн-реклами. Ідентифікувати реального замовника у Facebook, YouTube чи

Telegram складно, а обсяги витрат часто не відображаються у фінансових звітах. Регуляторний вакуум робить Україну вразливою до зовнішнього інформаційного впливу та втручання у виборчі процеси. Міжнародний досвід (США, ЄС) показує посилення вимог до прозорості онлайн-реклами. Стає очевидною нагальна потреба у розробці та ухваленні в Україні комплексного законодавства, що регулюватиме політичну рекламу в інтернеті, включаючи чіткі визначення, обов'язкові вимоги до прозорого маркування, жорсткі правила розкриття інформації про замовників та фінансування, визначення відповідальності онлайн-платформ, а також дієві механізми моніторингу та контролю. [2]

Ефективна діяльність політичної партії у сучасну епоху неможлива без активної та стратегічно вибудованої присутності в інтернеті. Розробка комплексного плану онлайн-просування є невіддільною складовою успішної політичної діяльності. Перший крок – створення та оптимізація офіційного веб-сайту та блогу партії. Дизайн та функціонал сайту мають бути сучасними, професійними, з інтуїтивно зрозумілою навігацією, швидким завантаженням та мобільною адаптивністю. Наступний важливий елемент – активна присутність та комунікація в соціальних мережах, створення різноманітного та цікавого контенту, налагодження взаємодії з аудиторією. Окремої уваги потребує розробка стратегії цільової (таргетованої) реклами з чіткою сегментацією аудиторії. Важливим напрямком є організація онлайн-подій: вебінарів, віртуальних конференцій, прямих ефірів з лідерами. Фундаментом успішного онлайн-просування є формування та реалізація контент-стратегії, узгодженої із загальною політичною стратегією партії. [3]

Політична реклама в інтернет-просторі перебуває у стані перманентної трансформації. Однією з найбільш визначальних тенденцій є стрімкий розвиток та впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) та аналізу великих даних (Big Data) для створення надзвичайно точних та персоналізованих рекламних стратегій. ШІ та алгоритми машинного

навчання дозволяють аналізувати величезні масиви даних про поведінку користувачів для створення детальних психографічних портретів виборців, що уможливорює мікротаргетинг. Новітні досягнення в галузі генеративного ШІ відкривають можливості для автоматичного створення рекламних креативів. Проте гіперперсоналізація межує з маніпуляцією, викликаючи етичні питання щодо приватності. [2]

Проте цифровізація політичної реклами неминує породжує та загострює серйозні етичні проблеми та суспільні ризики. Особливої гостроти набувають питання, пов'язані з використанням персональних даних для мікротаргетингу та потенційно маніпулятивного профілювання. Проблема поширення дезінформації, фейкових новин та пропаганди є значущою. Непрозорість джерел фінансування підриває довіру до політичного процесу. Акцентовано увагу на нагальній потребі вдосконалення нормативно-правового регулювання політичної інтернет-реклами в Україні, де виявлено суттєві прогалини в чинному законодавстві. [3]

Отже, політична реклама в інтернет-комунікаціях постає як складне, динамічне явище з подвійною природою: потужні інструменти для демократичної участі та ризики маніпуляції. Подальші дослідження та практичні зусилля мають бути спрямовані на максимізацію позитивного потенціалу при одночасному нівелюванні загроз.

Список використаних джерел:

1. Ганжуров, Ю. (2011). *Комунікація політична. У Політична енциклопедія (с. 347–348). Київ : Парламентське видавництво.*
2. Людва, А., Дворовий, М. (2022). *Цифрові технології та виборчий процес: стандарти ЄС на захисті демократичного вибору. Аналітичний звіт. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки». 30 с.*
3. Смірнов, Л. (2020). *Роль інтернету в політичній боротьбі. Політична комунікація, 8(2), 25–40 с.*

4. В Україні ліквідували «мільйонну ботоферму»: що це за боти і до чого тут Порошенко? (2022, 03 серпня). Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/botoferma-sbu-poroshenko/31972104.html>

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ СУЧАСНОСТІ

*Лісовська Олена Вячеславівна,
студентка 2 курсу 4 групи
спеціальності 081 «Право»
інституту права та безпеки
м. Одеса*

*Науковий керівник:
Скриль Сергій Анатолійович,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса*

Міжнародне гуманітарне право виникло переважно як система правових норм, що регулюють правила ведення війни. Воно охоплює сукупність принципів і положень, спрямованих на захист прав і свобод людини незалежно від раси, статі, мови чи релігії як у мирний час, так і під час збройних конфліктів.

Міжнародні договори у сфері прав людини умовно поділяються на три основні категорії.

До першої групи належать документи, що регулюють права людини в умовах миру, зокрема Загальна декларація прав людини, Міжнародні пакти про права людини та інші акти, які визначають основоположні принципи й стандарти захисту прав особи.

Друга група охоплює міжнародні угоди, що забезпечують захист прав людини під час збройних конфліктів. Це передусім окремі положення Гаазьких конвенцій 1899 і 1907 років про закони та звичаї війни, чотири

Женевські конвенції 1949 року щодо захисту жертв війни, а також Додаткові протоколи до них, ухвалені у 1977 році.

Третя група включає міжнародно-правові акти, які встановлюють відповідальність за грубі порушення прав людини як у мирний час, так і в умовах збройних конфліктів.[1]

Міжнародне гуманітарне право (МГП) ґрунтується на двох основних джерелах — міжнародних договорах і міжнародних звичаях. Основну роль відіграють саме договори, особливо з часу активної кодифікації норм війни у другій половині XIX століття.

Найважливішими документами є Женевські конвенції 1949 року та додаткові протоколи 1977 і 2005 років, що регулюють захист жертв збройних конфліктів, а також документи щодо захисту дітей, культурних цінностей, довкілля та заборони окремих видів зброї. Більшість із цих договорів має широке міжнародне визнання — наприклад, усі країни світу є сторонами Женевських конвенцій.

Водночас міжнародні звичаї залишаються важливим і доповнюючим джерелом МГП, особливо у випадках, коли держави не приєдналися до певних договорів. Наприклад, США та Ізраїль не ратифікували Додаткові протоколи 1977 р., тому звичаєві норми виконують функцію універсального правового регулювання.

Україна є учасницею більшості основних угод, однак не ратифікувала Римський статут (потребує змін до Конституції), Другий протокол до Гаазької конвенції 1999 р., а також Конвенцію про касетні боєприпаси 2008 р. [2, с.11-14]

Збройний конфлікт визначається як ситуація, за якої застосовується збройна сила між державами або має місце тривале збройне насильство між урядовими військами й організованими збройними групами чи між самими такими групами всередині однієї країни.

У межах міжнародного гуманітарного права збройні конфлікти поділяються на міжнародні та неміжнародні. Перші передбачають бойові

дії між двома чи більше державами, незалежно від оголошення війни. До них застосовуються норми Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів, які захищають військовополонених, цивільних і жертв війни. Неміжнародні конфлікти охоплюють збройні зіткнення між урядом і недержавними збройними угрупованнями або між самими групами всередині держави, і регулюються, зокрема, Додатковим протоколом II до Женевських конвенцій.

В українському правовому полі поняття збройного конфлікту враховує як міжнародні, так і внутрішні правові підходи до застосування сили. Особливе значення мають положення, що стосуються діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, особливо з огляду на збройну агресію РФ, анексію Криму та бойові дії на сході України.

Національне законодавство встановлює спеціальні норми для регулювання статусу осіб у зонах бойових дій, що спрямовані на захист прав людини та правопорядку.

Таким чином, міжнародне і національне право спільно утворюють правову основу для захисту державного суверенітету, безпеки та прав громадян під час збройних конфліктів, як зовнішніх, так і внутрішніх.[3]

Міжнародне гуманітарне право (МГП) відіграє ключову роль у регулюванні сучасних збройних конфліктів, спрямовуючи свої норми на захист осіб, які не беруть або припинили брати участь у бойових діях, а також на обмеження методів і засобів ведення війни.

Застосування МГП у сучасних конфліктах:

1. Класифікація конфліктів: МГП розрізняє міжнародні та неміжнародні збройні конфлікти. Міжнародні конфлікти відбуваються між державами, тоді як неміжнародні – між урядовими силами та недержавними збройними групами або між такими групами всередині держави.
2. Захист цивільного населення: МГП встановлює норми, що забороняють напади на цивільних осіб та об'єкти, які не є військовими цілями. Це

включає заборону на використання голоду як методу ведення війни та на удари по об'єктах, необхідних для виживання цивільного населення.

3. Виклики сучасності: Сучасні збройні конфлікти характеризуються асиметричністю, участю недержавних акторів, використанням новітніх технологій, таких як дрони та кіберзброя, що створює нові виклики для МГП. Існуючі норми не завжди враховують специфіку цих технологій, що вимагає адаптації правових норм.

4. Захист гуманітарних працівників: МГП передбачає захист гуманітарних працівників, які надають допомогу під час конфліктів. Проте в сучасних умовах вони часто стають мішенями, що ускладнює надання гуманітарної допомоги та захист цивільних осіб [4].

Список використаних джерел:

1. *Мультимедійний посібник з навчальної дисципліни "Міжнародне право". Тема № 7: Міжнародне гуманітарне право та захист прав людини / Національна академія внутрішніх справ. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/mg/lectures/lecture_7.html*
2. *Гнатовський М. М., Короткий Т. Р., Хендель Н. В. Міжнародне гуманітарне право: довідник для журналістів / Одеська регіональна організація Національної спілки журналістів України, Фонд підтримки фундаментальних досліджень. 2-ге вид., доповн. Одеса: Фенікс, 2015. 96 с.*
3. *Задерейко С. Ю. Поняття збройного конфлікту за нормами міжнародного права та національного законодавства України. Eastern Law. 2024. URL: <https://easternlaw.com.ua/uk/mizhнародne-pravo/zaderejko-s-yu-ponyattyazbrojnogo-konfliktu-za-normami-mizhнародnogo-prava-ta-nacionalnogo-zakonodavstva-ukraїni>.*
4. *Міжнародне гуманітарне право і конфлікти: основні принципи та сучасні виклики. URL: <https://consultant.net.ua/consultant-article/7358>*

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ВІД НЕЗАВЕРШЕНИХ ПРОЕКТІВ МИНУЛОГО ДО СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО (ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ)

*Макарець Світлана Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології,
історії і філософії
Полтавського державного аграрного
університету
м. Полтава*

Актуальність теми модернізації України на сучасному етапі важко переоцінити. Українська модернізація розглядається як унікальний феномен, що зумовлений комплексом історичних, геополітичних та соціокультурних чинників. Серед них – тривалий період бездержавності, перебування на цивілізаційному пограниччі між Сходом і Заходом, а також специфіка постколоніального та посткомуністичного транзиту, що наклали глибокий відбиток на траєкторію її розвитку. Особливої гостроти це питання набуває в контексті повномасштабної російської агресії, розпочатої у 2022 році, яка стала не лише екзистенційним викликом для української державності, але й, парадоксально, потужним каталізатором для прискорення суспільних трансформацій та переосмислення стратегічних пріоритетів.

Мета тез – здійснення комплексного історико-філософського та політологічного аналізу феномену української модернізації. Основна увага зосереджена на простеженні її еволюції від історично незавершених модернізаційних проектів минулого до формування та спроб реалізації сучасних стратегій, орієнтованих на майбутнє. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: дослідити ключові історичні спроби модернізації українських земель, виявивши причини їхньої незавершеності та довгострокові наслідки; розкрити філософські основи української

модернізації, акцентуючи на еволюції ціннісних систем, формуванні національної ідентичності як відповіді на історичні виклики та осмисленні «стратегій майбутнього»; проаналізувати сучасні політологічні аспекти та стратегії модернізації, включаючи інституційні реформи, розвиток громадянського суспільства та геополітичне позиціонування; оцінити вплив історичного спадку «незавершеності» на сучасні модернізаційні стратегії та перспективи їх реалізації.

Феномен української модернізації значною мірою визначається її «перерваним» та «наздоганяючим» характером. Історично українські модернізаційні зусилля стикалися з численними перешкодами, зокрема зовнішніми агресіями та внутрішньою політичною нестабільністю й розколотістю. Це призводило до неодноразових збоїв у процесах розвитку, прирікаючи націю на виснажливі спроби «наздогнати» більш розвинені європейські країни [1, с. 25-31]. Як наслідок, спостерігалася фрагментарність соціальних змін, а також критична відсутність інституційної тяглості, що суттєво ускладнювало кумулятивний ефект від реформаторських зусиль.

Модернізаційні потуги кінця XVIII – початку XX століть розгорталися в умовах перебування українських земель у складі двох імперій – Австро-Угорської та Російської. В Австро-Угорщині певні модернізаційні імпульси йшли від реформ Марії Терезії та Йосифа II, що сприяли розвитку освіти та певній правовій уніфікації. У Російській імперії столипінська аграрна реформа на початку XX століття мала значний вплив на соціально-економічну структуру українського села. Водночас, українська інтелігенція, зокрема громадівці, народовці та радикали, намагалася формулювати власний модернізаційний проект, орієнтований на національно-культурне та соціально-економічне піднесення [2, с. 312-345]. Проте ці зусилля були значною мірою обмежені імперськими політиками асиміляції та браком політичної суб'єктності українців, а вибух Першої світової війни остаточно перекреслив багато з цих починань.

Українська революція 1917–1921 років стала кульмінаційною спробою радикальної модернізації через створення власної незалежної держави. Утворення Української Народної Республіки (УНР), Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) та Української Держави гетьмана П. Скоропадського супроводжувалося намаганнями впровадити модерні політичні, соціальні, економічні та культурні інститути, включаючи парламентську демократію, земельну реформу, розвиток української мови та освіти [3, с. 250-289]. Однак цей амбітний проект зазнав поразки через комплекс причин: глибокі внутрішні соціально-політичні суперечності, брак консолідації національних еліт, недостатню підтримку з боку населення, виснаженого війною та революційними потрясіннями, та, вирішальною мірою, через військову агресію з боку сусідніх держав, насамперед радянської Росії. Незважаючи на поразку, цей незавершений проект залишив глибокий слід в історичній пам'яті українського народу та став потужним символом прагнення до власної модерної, суверенної держави.

Наступний етап, радянська модернізація в Україні, мав глибоко суперечливий характер. З одного боку, вона включала форсовану індустріалізацію, що перетворила Україну на одну з провідних промислових республік СРСР, та масштабну урбанізацію, що змінила соціальну структуру суспільства. Відбувався розвиток системи освіти та науки. З іншого боку, ці процеси здійснювалися екстремальними, антигуманними методами: насильницька колективізація призвела до руйнації традиційного сільського укладу та страшного Голодомору 1932–1933 років, масові репресії знищили значну частину національної інтелігенції та активних верств населення, а політика русифікації підривала основи української культури та ідентичності [4, с. 77-85]. Таким чином, радянська модернізація, хоч і створила певний промисловий та освітній потенціал, мала деформований характер, була орієнтована на потреби імперського центру і не сприяла розвитку української

суб'єктності. Її спадок, зокрема патерналістські настрої, недовіра до державних інституцій та глибокі суспільні травми, досі відчутно впливає на сучасні модернізаційні процеси в незалежній Україні.

Історичні травми, «перерваність» та незавершеність попередніх модернізаційних циклів неминує призвели до формування в українському суспільстві складної, а подекуди й суперечливої системи цінностей. Ця ціннісна дезорієнтація характеризується співіснуванням архаїчних, традиціоналістських уявлень з модерними та постмодерними запитами, а патерналістські очікування щодо ролі держави часто конфліктують із прагненням до індивідуальної свободи та відповідальності. Євген Головаха та Наталія Паніна у своїх дослідженнях вказували на феномен «соціального божевілья» та «подвійної свідомості» як характерні риси посткомуністичних суспільств, що переживають глибокі трансформації [5, с. 112-130]. Подолання цих ціннісних розламів є одним із ключових завдань на шляху до успішної модернізації.

У цьому контексті особливого значення набуває розвиток української філософської думки, яка протягом століть осмислювала шляхи модернізації та формування національної ідентичності, здатної відповісти на виклики сучасності. Починаючи від М. Драгоманова з його ідеями федералізму та європеїзму, І. Франка, який аналізував проблеми суспільного прогресу, В. Липинського з його концепцією класократії та державництва, Д. Донцова з його інтегральним націоналізмом, і до сучасних українських мислителів, триває пошук оптимальної моделі розвитку та модерного обличчя української нації. Важливим аспектом цього пошуку є перехід від переважно етноцентричної моделі ідентичності, що була характерна для періодів бездержавності та національного виживання, до модерної громадянської ідентичності, яка б об'єднувала всіх громадян України незалежно від їхнього етнічного походження на основі спільних цінностей та бачення майбутнього.

Сьогодні європейський вибір України осмислюється не лише як прагматичний геополітичний чи економічний крок, а як фундаментальний цивілізаційний вибір, що ґрунтується на цінностях свободи, демократії, прав людини та верховенства права. Як зазначає Микола Рябчук, європейський вектор є стратегією подолання спадку «незавершеності», постколоніальної амбівалентності та утвердження України як повноцінного суб'єкта модерного світу [6, с. 185-203]. Цей вибір передбачає глибоку трансформацію суспільних інститутів, правової системи та суспільної свідомості.

Революція Гідності 2013–2014 років та особливо повномасштабна російська агресія, що розпочалася у 2022 році, стали тими моментами істини, які значно прискорили процеси ціннісних трансформацій та формування стратегій майбутнього. В умовах екзистенційної загрози відбулася потужна кристалізація проукраїнських та проєвропейських цінностей, небачений сплеск солідарності, волонтерського руху та громадянської відповідальності. Відбувається філософське переосмислення фундаментальних понять «свобода», «гідність», «держава», «нація», «справедливість» в екстремальних умовах боротьби за виживання та власне майбутнє.

Одним із ключових напрямків сучасних модернізаційних зусиль є інституційна розбудова, спрямована на подолання історичного спадку «слабкої держави». Стратегічна важливість цього завдання полягає у побудові ефективних, прозорих, підзвітних та сервісно-орієнтованих державних інститутів. Це включає, зокрема, завершення судової реформи, забезпечення реальної незалежності та ефективності антикорупційних органів (НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК), реформування системи публічного адміністрування на засадах належного врядування, а також продовження та поглиблення реформи децентралізації, яка вже довела свою спроможність у підвищенні ефективності місцевого самоврядування. Саме ці інституційні зміни мають стати основою для подолання історичної

інституційної слабкості, що була однією з головних причин незавершеності попередніх модернізаційних проектів в Україні [7].

Важливою складовою політичної модернізації є перехід від олігархічної системи, що сформувалася в Україні протягом 1990-2000-х років, до моделі конкурентної демократії. Надмірний вплив олігархічних кланів на політичні процеси, економіку та медіа-простір залишається одним із головних викликів на шляху до сталого розвитку. Тому стратегії деолігархізації, що включають демонополізацію ключових секторів економіки, забезпечення прозорості фінансування політичних партій та медіа, зміцнення незалежних регуляторів, є критично важливими. Поряд з цим, необхідний подальший розвиток політичного плюралізму, зміцнення партійної системи на ідеологічних засадах та забезпечення реальної незалежності засобів масової інформації.

Російсько-українська війна, розпочата у 2014 році та ескалована до повномасштабного вторгнення у 2022 році, кардинально змінила безпекове середовище та пріоритети модернізації. Вона стала не лише величезним випробуванням, але й, певною мірою, «вікном можливостей» для здійснення глибоких реформ, зумовлених як потребою забезпечення національного виживання, так і безпрецедентною підтримкою з боку міжнародних партнерів. Стратегії національної безпеки та оборони, що включають перехід на стандарти НАТО, розвиток власного оборонно-промислового комплексу, а також розробка та реалізація комплексних програм повоєнної відбудови та реінтеграції тимчасово окупованих територій, стали ключовими компонентами загальної модернізаційної стратегії України. Аналітичні доповіді провідних українських центрів, наприклад Національного інституту стратегічних досліджень, регулярно наголошують на необхідності адаптації модернізаційних планів до умов тривалої війни та повоєнного відновлення [8, с. 15-28].

У цьому контексті євроатлантична інтеграція розглядається як стратегічний імператив та ключовий інструмент модернізації.

Поглиблення співпраці з Європейським Союзом та НАТО, виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, отримання статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року та початок переговорів про вступ створюють чітку дорожню карту для проведення системних інституційних та законодавчих змін у відповідності до європейських стандартів та кращих практик. Використання зовнішніх стимулів, фінансової та експертної допомоги з боку міжнародних партнерів є важливим чинником для прискорення внутрішніх трансформацій та успішного впровадження «стратегій майбутнього», спрямованих на побудову сильної, демократичної та процвітаючої України.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна стверджувати, що феномен української модернізації характеризується унікальним поєднанням історичної «незавершеності» попередніх модернізаційних проектів та нагальною потребою у формуванні й реалізації ефективних «стратегій майбутнього» в умовах сучасних екзистенційних загроз. Причини незавершеності попередніх спроб модернізації криються у комплексі факторів, серед яких домінували відсутність стійкої державності, інституційна слабкість, розколи всередині національних еліт та постійний зовнішній тиск з боку сусідніх імперій. Ці уроки минулого мають бути ретельно враховані у розробці та імплементації сучасних модернізаційних стратегій.

Філософське осмислення української модернізації підкреслює необхідність глибокого ціннісного оновлення суспільства, утвердження модерної громадянської ідентичності, здатної консолідувати націю, та свідомого цивілізаційного вибору на користь європейських цінностей свободи, демократії та верховенства права як фундаментальної основи для проектування майбутнього. Цей ціннісний зсув, каталізований Революцією Гідності та повномасштабною війною, створює підґрунтя для більш рішучих і послідовних реформ.

Політологічний вимір сучасної української модернізації передбачає розробку та послідовне впровадження комплексних стратегій інституційної розбудови, спрямованих на створення ефективної та підзвітної держави, реальну демократизацію політичної системи, рішуче подолання корупції та олігархічного впливу. Ефективне використання можливостей, що надаються процесом євроатлантичної інтеграції, є ключовим інструментом для досягнення цих цілей.

Попри надзвичайно складні умови, пов'язані з триваючою війною, Україна сьогодні має унікальний історичний шанс на реалізацію глибокої та всеосяжної модернізації. Ця модернізація покликана не лише забезпечити перемогу та повоєнне відновлення, але й дозволити країні остаточно подолати негативний спадок минулого та утвердитися як стійка, демократична, правова і економічно розвинена європейська держава. Успіх цих амбітних стратегій залежить від консолідації зусиль українського суспільства, наявності політичної волі у керівництва країни для проведення непопулярних, але необхідних реформ, та збереження й посилення підтримки з боку міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Грицак Я. *Подолати минуле: глобальна історія України*. Київ : Портал, 2021. 432 с.
2. Зашкільняк Л. О. *Історія Центрально-Східної Європи: Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. 660 с.
3. Плохій С. *Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності*. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 496 с.
4. Кульчицький С. В. *Українська радянська модернізація 1929–1938 рр.: докорінна трансформація чи звичайна деформація? Український історичний журнал*. 2008. № 5. С. 72–90.

5. Головаха Є. І., Паніна Н. В. Соціальне божевілля: історія, теорія і сучасна практика. Київ : Абрис, 1994. 168 с.
6. Рябчук М. Ю. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності: Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 260 с.
7. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-n#Text> (дата звернення: 30.05.2025).
8. Україна в умовах війни: виклики та пріоритети державної політики : аналітична доповідь / за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 112 с.

ПУЛЬС СПРОТИВУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ: УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ДОБУ ВІЙНИ

*Малишенко Людмила Олександрівна,
к. політ. н, доцент,
Одеський торговельно-економічний фаховий коледж
м. Одеса*

Громадянське суспільство в Україні завжди відігравало ключову роль у процесах державотворення, демократичних перетворень та захисту національних інтересів. Його історія сягає корінням у козацькі традиції самоврядування, діяльність громадських товариств XIX-XX століть, дисидентський рух та масові протести новітньої доби, такі як Помаранчева революція та Революція Гідності. Ці події продемонстрували високий рівень суспільної мобілізації та здатність українців до самоорганізації задля відстоювання своїх прав і свобод [1]. Однак повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року стало

безпрецедентним викликом для української державності та водночас каталізатором небаченої досі консолідації та активізації громадянського суспільства. В умовах воєнного стану саме воно взяло на себе значну частину функцій із забезпечення життєдіяльності країни, підтримки Збройних Сил України (ЗСУ) та допомоги постраждалому населенню, ставши справжнім "другим фронтом" у боротьбі проти агресора [2, с. 25-30]. Цей текст має на меті проаналізувати трансформацію українського громадянського суспільства в умовах війни, його ключові ініціативи та внесок у національний спротив і майбутнє відродження.

Війна спричинила глибокі трансформації в структурі, пріоритетах та методах діяльності українського громадянського суспільства. Якщо до 2022 року значна частина громадських організацій (ГО) фокусувалася на адвокації реформ, моніторингу діяльності влади, захисті прав людини та розвитку місцевих громад, то з початком повномасштабного вторгнення пріоритети різко змістилися в бік потреб, пов'язаних із війною [3]. Відбулася миттєва мобілізація ресурсів – людських, фінансових, матеріальних – на вирішення нагальних завдань. Багато існуючих ГО швидко перепрофілювали свою діяльність, а поряд з ними виникла величезна кількість нових волонтерських ініціатив та неформальних об'єднань громадян.

Характерною рисою стало розмивання меж між формальними та неформальними структурами. Часто саме низові ініціативи, що склалися з кількох активних людей, демонстрували надзвичайну гнучкість, швидкість реакції та ефективність у вирішенні локальних проблем. Соціальні мережі та месенджери перетворилися на потужні інструменти самоорганізації, координації зусиль та збору коштів [4, с. 53-62]. Водночас, великі та інституційно спроможні ГО змогли налагодити системну роботу, залучати міжнародну допомогу та реалізовувати масштабні проекти. Відбулася певна "мілітаризація" частини громадянського суспільства, коли основні зусилля були спрямовані на підтримку армії, та одночасно

посилився гуманітарний напрям, орієнтований на допомогу мільйонам постраждалих.

Діяльність українського громадянського суспільства в умовах воєнного стану є багатогранною та охоплює практично всі сфери життя країни.

1. Підтримка Збройних Сил України та Сил оборони. Це один із наймасштабніших напрямів. Волонтерські рухи та фонди (такі як "Повернись живим", Фонд Сергія Притули, United24 та тисячі менших ініціатив) збирають мільярди гривень на закупівлю та доставку на фронт дронів, автомобілів, тепловізорів, засобів зв'язку, амуніції, медикаментів та іншого необхідного спорядження [5]. Громадяни плетуть маскувальні сітки, готують їжу для військових, ремонтують техніку. Ця всенародна підтримка суттєво посилює обороноздатність країни.

2. Гуманітарна допомога та підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Мільйони українців були змушені покинути свої домівки. Громадські організації та волонтери забезпечують їх евакуацію, тимчасовий прихисток, продуктами харчування, одягом, засобами гігієни та психологічною підтримкою. Створюються гуманітарні штаби, центри допомоги ВПО, організовується доставка допомоги в прифронтові та деокуповані регіони [6].

3. Медична підтримка та реабілітація. Волонтери допомагають медичним закладам, забезпечуючи їх необхідним обладнанням та витратними матеріалами. Окремий важливий напрям – допомога пораненим військовим та цивільним, організація їх лікування та подальшої реабілітації, включно з протезуванням та психологічним відновленням [7].

4. Інформаційний фронт та документування воєнних злочинів. Громадські активісти, журналісти та експерти відіграють важливу роль у протидії російській дезінформації та пропаганді, поширенні правдивої інформації про війну в Україні та світі. Численні ініціативи займаються

збором доказів воєнних злочинів РФ, фіксацією руйнувань, допомогою постраждалим у підготовці свідчень для міжнародних судів [8, с. 112-118].

5. Адвокація інтересів України на міжнародному рівні. Українські ГО та діаспорні організації активно працюють з іноземними урядами, парламентами, міжнародними інституціями та громадськістю, лобіюючи надання Україні військової, фінансової та гуманітарної допомоги, посилення санкцій проти Росії, притягнення агресора до відповідальності та підтримку євроатлантичної інтеграції України [9].

6. Підтримка вразливих груп населення. Особливу увагу громадянське суспільство приділяє дітям, які постраждали від війни (сироти, діти, що втратили батьків, діти з травмами), людям похилого віку, особам з інвалідністю, забезпечуючи їхні специфічні потреби [10].

7. Збереження культурної спадщини та освітні ініціативи. В умовах війни активізувалися зусилля, спрямовані на захист та евакуацію культурних цінностей. Волонтери допомагають музеям, архівам, бібліотекам. Також виникають освітні проєкти для дітей-ВПО, онлайн-курси та ініціативи з підтримки української мови та культури.

8. Сприяння стійкості громад та місцеве самоврядування. На місцях громадські активісти часто стають опорою для місцевої влади, допомагаючи організовувати цивільний захист, пункти незламності, вирішувати комунальні проблеми та підтримувати життєдіяльність громад, особливо в умовах блекаутів чи близького розташування до зони бойових дій.

Незважаючи на надзвичайну ефективність та самовідданість, українське громадянське суспільство в умовах війни стикається з низкою серйозних викликів:

- Вигорання активістів та волонтерів. Тривала війна та постійне перебування в стресових умовах призводять до фізичного та емоційного виснаження людей, які є рушійною силою багатьох ініціатив.

- Обмеженість та нестабільність ресурсів. Хоча рівень довіри та підтримки громадянського суспільства є високим, фінансові та матеріальні ресурси не є безмежними, особливо на тлі погіршення економічної ситуації в країні. Залежність від міжнародних донорів також має свої ризики.
- Безпекові ризики. Волонтери та активісти, які працюють у прифронтових зонах або на деокупованих територіях, наражаються на значну небезпеку.
- Координація зусиль. Велика кількість різноманітних ініціатив іноді призводить до дублювання функцій або недостатньої координації, хоча з часом виникають платформи та механізми для кращої взаємодії.
- Взаємодія з державними органами. Хоча в цілому співпраця між державою та громадянським суспільством значно посилилася, іноді виникають проблеми, пов'язані з бюрократією, недостатньою прозорістю або різним баченням пріоритетів
- Необхідність інституціоналізації та забезпечення сталості. Багато низових ініціатив потребують підтримки для свого розвитку, формалізації (за потреби) та забезпечення довгострокової роботи.

Внесок українського громадянського суспільства у національний спротив є неоцінним. Воно не лише забезпечує значну частину потреб армії та гуманітарної допомоги, але й підтримує моральний дух нації, демонструє світові єдність та незламність українського народу. Громадянське суспільство стало важливим елементом національної стійкості, здатним швидко адаптуватися до змін та ефективно реагувати на виклики.

У перспективі повоєнного відновлення України роль громадянського суспільства буде не менш важливою. Воно має стати ключовим партнером держави у процесах відбудови, моніторингу використання коштів, адвокації реформ, розбудови демократичних інститутів та зміцнення

верховенства права. Досвід самоорганізації та ефективного вирішення проблем, набутий під час війни, буде надзвичайно цінним для модернізації країни. Участь громадськості в плануванні та реалізації програм відновлення є запорукою їх прозорості, ефективності та відповідності реальним потребам людей. Крім того, громадянське суспільство відіграватиме важливу роль у процесах примирення, подолання травм війни та реінтеграції деокупованих територій. Його активна участь є необхідною умовою для успішної європейської інтеграції України [11].

Отже, повномасштабна війна Росії проти України стала трагічним випробуванням, але водночас виявила надзвичайну силу, згуртованість та креативність українського громадянського суспільства. Воно перетворилося на потужний фактор національного спротиву, взявши на себе вирішення величезного комплексу завдань – від забезпечення армії до надання гуманітарної допомоги та захисту прав людини. Ініціативи, що народжуються знизу, демонструють високий рівень самоорганізації та ефективності. Попри численні виклики, українське громадянське суспільство продовжує бути пульсом життя країни, символом її незламності та запорукою її демократичного майбутнього. Його подальша підтримка, розвиток та конструктивна взаємодія з державою є критично важливими для перемоги України, її успішного відновлення та утвердження як повноправного члена європейської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Карась А. Ф. Громадянське суспільство в Україні: історичні витоки та сучасні виклики. *Український історичний журнал*. 2023. № 2. С. 45–60.
2. Волонтерський рух в Україні в умовах війни: соціологічний вимір. *Звіт за результатами дослідження Центру Разумкова*. Київ, 2024. 78 с.
3. Бортник Р. В., Коваль О. П. Трансформація діяльності громадських організацій України в умовах повномасштабної російської агресії. *Гілея: науковий вісник*. 2023. Вип. 178. С. 112–117.

4. Василенко І. М. Роль соціальних мереж у мобілізації громадянського суспільства під час війни в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2022. Вип. 150. С. 53–62.
5. Міністерство оборони України. *Звіт про волонтерську допомогу Збройним Силам України за 2023 рік*. Київ, 2024.
6. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). *Гуманітарна ситуація в Україні та реагування: Звіт за 2023-2024 рр.* Женева, 2025.
7. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Європейське регіональне бюро. *Охорона здоров'я в Україні під час конфлікту: виклики та відповіді*. Копенгаген, 2024.
8. Коаліція "Україна. П'ята ранку". Truth Hounds. *Документування воєнних злочинів в Україні: методологія та практика громадських ініціатив*. Збірник матеріалів. Київ, 2023. 250 с.
9. Інститут світової політики. *Адвокація інтересів України за кордоном: роль громадської дипломатії в умовах війни. Аналітична доповідь*. Київ, 2024.
10. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). *Становище дітей в Україні в умовах війни: огляд потреб та гуманітарного реагування*. Нью-Йорк, 2024.
11. Представництво Європейського Союзу в Україні. *Підтримка громадянського суспільства як пріоритет співпраці ЄС-Україна на шляху до членства. Інформаційний бюлетень*. Київ, 2024.

PR-СТРАТЕГІЇ ЯК ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ ДУМКУ

*Малюта Вікторія Віталіївна,
студентка I курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Науковий керівник:
Швець Світлана Леонідівна,
к.політ.н., викладач кафедри
політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У ХХІ столітті політична діяльність характеризується не лише прагненням до здобуття або утримання влади, а й активним використанням інструментів комунікативного впливу. У сучасному інформаційному суспільстві ефективність політичного лідера значною мірою визначається його здатністю до результативної комунікації з електоратом. Для цього розробляються спеціалізовані PR-стратегії, спрямовані на формування позитивного політичного іміджу, конструювання переконливих меседжів та управління емоційним тлом сприйняття. Така діяльність забезпечує цілеспрямований вплив на громадську думку, сприяє зростанню рівня довіри до політика, легітимізації його лідерства та формуванню стабільної електоральної підтримки. Отже, сучасна політична комунікація постає як комплексний і стратегічно спланований процес взаємодії з громадськістю.

Ефективна реалізація політичного PR сприяє зростанню електоральної підтримки, формуванню довіри до політичного діяча, підвищенню його впізнаваності та авторитету в публічному просторі, а також забезпечує сталість інформаційної присутності в медіасередовищі. На відміну від традиційної комерційної реклами, яка зазвичай обмежується

короткостроковими кампаніями з чітко визначеними цілями, політичний PR є довготривалим і багатовимірним процесом. Його функції охоплюють формування позитивної репутації, управління кризовими ситуаціями, адаптацію до змін у суспільних настроях та забезпечення комунікативної стабільності політичного суб'єкта.

Політичний PR слід чітко відмежовувати від пропаганди. Якщо PR ґрунтується на відкритій комунікації, діалозі, взаємній довірі та створенні платформи для конструктивної взаємодії між політиком і громадськістю, то пропаганда, навпаки, часто спирається на односторонню трансляцію ідей, апеляцію до емоцій, спрощення складних соціально-політичних питань і маніпулювання інформацією. У такому контексті політичний PR виступає як інструмент побудови взаєморозуміння й легітимізації влади, тоді як пропаганда зорієнтована на контроль над масовою свідомістю та емоційне нав'язування наративів [1].

Успішна реалізація іміджевої стратегії забезпечує політичному лідеру не лише тимчасове зростання популярності, але й сприяє закріпленню його як авторитетної фігури у масовій свідомості на тривалий період. Формування позитивного іміджу відіграє ключову роль у процесі політичної комунікації, впливаючи як на електоральні вподобання, так і на рівень суспільної довіри.

Яскравим прикладом ефективного іміджевого позиціонування є президентська кампанія Барака Обами у 2008 році, яка базувалася на гаслі «Норе» («Надія»). Його політичний образ — молодого, харизматичного реформатора, який комунікує з виборцями зрозумілою мовою та пропонує курс на зміни — був сформований через синергію медіаактивності, публічних виступів і візуальних комунікативних символів [3].

Не менш показовим є приклад виборчої стратегії Володимира Зеленського під час президентських перегонів 2019 року. Його імідж був побудований на концепції «людини з народу» — чесного, відкритого кандидата, віддаленого від традиційної політичної еліти. Важливою

складовою цієї стратегії стало формування позитивного образу через популярний телесеріал «Слуга народу», що забезпечило довготривалу медіа-присутність і підготовку аудиторії до сприйняття політика в новій ролі [2].

Отже, PR-стратегії відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної комунікації між політиком і суспільством. Політичний PR давно перестав бути лише інструментом просування під час виборчих кампаній — сьогодні це багатофункціональний механізм формування, підтримки та зміцнення іміджу політичного діяча. У XXI столітті політика невіддільна від мистецтва комунікації, переконання та вмілого використання емоційного впливу. Для успішного лідерства вже недостатньо лише раціональної програми дій — важливо викликати довіру, демонструвати відкритість, бути зрозумілим і близьким до виборця. Саме PR забезпечує політичним акторам можливість говорити з аудиторією мовою, яка резонує з її очікуваннями та переживаннями.

Список використаних джерел:

1. Вайєр А. Технологія створення політичного іміджу. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Sv. 5, Vyd. 1. C. 176–180.
2. Зеленський зізнався, як його і Голобородька зі "Слуги народу" змінила війна з Росією. *OBOZREVATEL NEWS*. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/show/people/zelenskij-ziznavsya-yak-jogo-i-goloborodka-zi-slugi-narodu-zminila-vijna-z-rosieyu.htm> (дата звернення: 12.04.2025).
3. *Planning and Managing Public Relations Campaigns: A Strategic Approach*. Kogan Page, Limited, 2020. 288 p.

МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

*Мужеляк Юлія,
студентка 3 курсу, спеціальність 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У сучасному українському суспільстві, особливо в умовах війни, соціальних криз і політичних трансформацій, питання впливу публічного мовлення на свідомість громадян набуває особливої актуальності. Одним із найпотужніших інструментів впливу є мова, яка може діями досвідченого комунікатора перетворюється на механізм маніпуляції. Сьогодні, в умовах інформаційного перевантаження, публічний дискурс дедалі частіше ґрунтується не на логіці чи фактах, а на емоціях, наративності й мовних шаблонах.

В тезах головна увага приділяється визначенню сучасних мовних засобів маніпуляції у публічному дискурсі України, виявленню найбільш розповсюджених лінгвістичних стратегій впливу та ризиків, які вони несуть у комунікаційному полі.

Одним із найчастіше вживаних мовних засобів впливу є лексика з виразним емоційним забарвленням. У політичному та медійному дискурсі широко використовуються такі слова й вислови, як «агресор», «окупант», «герої», «зрадники», «сепаратисти», «борці за свободу» тощо. Такі лексеми виконують функцію семантичного маркера, який закладає оціночний компонент уже в момент сприйняття інформації.

Як зазначає І. В. Іщенко, маніпулятивна сила емоційної лексики полягає в її здатності активізувати архетипи та культурні коди колективної свідомості. Наприклад, слово «зрадник» не лише позначає особу, яка вчинила зраду, а й викликає цілу гаму емоцій — від гніву до бажання

покарання. У цьому контексті лексика виконує функцію не тільки номінації, а й регуляції поведінки аудиторії [1, с.110-118].

Наступним потужним засобом маніпулятивного мовлення є вживання стереотипізованих конструкцій, які апелюють до уявної колективної думки: «усі розуміють», «немає потреби пояснювати», «відомо, що...», «будь-хто скаже» та ін. Такі мовні структури створюють ілюзію об'єктивності, водночас приховуючи суб'єктивну оцінку. Як зауважує М. П. Коваленко, це один із ключових механізмів «розмивання» особистої відповідальності за висловлене судження. Аудиторія схильна сприймати висловлену думку як загальноприйняту істину, зменшуючи опір до неї [2, с.85-93]. У результаті зростає ефективність нав'язування ідей — особливо під час політичних кампаній, соціальних обговорень або кризових подій.

У сучасному публічному дискурсі значне місце займає використання метафор, які дозволяють м'яко, але ефективно нав'язувати певне бачення дійсності. Наприклад, вислів «економіка буксує» замінює пряму оцінку «економічна криза» на евфемістичну метафору, яка зменшує тривожність і водночас вказує на проблему. Особливо часто вживаються концептуальні метафори: «боротьба», «шлях», «тінь», «засвітити», «очистити». Вони не лише збагачують мову, а й направляють думку реципієнта у певному напрямку — часто без його усвідомлення.

Як показано в дослідженні Л. Сорока, метафори виконують ключову роль у побудові постправдової риторики, де домінують емоції, символізм і наративність над фактичністю та логікою.

З початку 2020-х років у публічному дискурсі все більшої ваги набуває явище постправди. Це комунікативна ситуація, коли об'єктивні факти мають менше значення, ніж емоції, переконання або особисті переконливі історії. Мовні засоби, які використовуються в такому контексті, є максимально спрощеними, емоційними й часто гіперболізованими. Наприклад, у заголовков ЗМІ типу «Росія знову шокує

світ», «Героїв знову зрадили» — спостерігаємо елементи перебільшення, узагальнення та контрастування. Усе це підвищує вплив, але знижує достовірність інформації. У постправдовому публічному мовленні переважають заклики до ідентичності, страху, солідарності, які формуються переважно лінгвістичними засобами.

Сучасні платформи — Facebook, Telegram, YouTube, TikTok — стали не лише новими каналами комунікації, а й осередками новітніх форм лінгвоманіпуляцій. Особливо небезпечними є такі стратегії, як: Clickbait-заголовки (емоційна надмірність, сенсаційність); меми та візуальна семіотика, які поєднують мову з емоційним зображенням; хештеги як семантичні ярлики (наприклад: зрада, перемога, безвідповідальність).

У візуально-вербальному контенті найбільшу ефективність мають короткі й чітко структуровані фрази, здатні викликати реакцію менш ніж за 3 секунди. Це радикально змінює структуру маніпулятивного повідомлення, підвищуючи його емоційну силу.

Отже, мовна маніпуляція у публічному дискурсі — це складне й багатогранне явище, яке охоплює як традиційні лінгвістичні стратегії (емоційна лексика, стереотипні конструкції, метафори), так і нові технології цифрової епохи (клікбейт, візуально-вербальні форми, соціальні хештеги). Усе це вимагає від сучасного реципієнта підвищеної критичності, медіаграмотності та вміння розпізнавати мовну маніпуляцію на різних рівнях.

Список використаних джерел:

1. Іщенко І. В. Мовні засоби формування громадської думки у політичному дискурсі ЗМІ. *Український гуманітарний огляд*. 2022. №27. С. 110–118.
2. Коваленко М. П. Маніпулятивні стратегії в українських новинах: лінгвістичний аспект. *Мова і суспільство*. 2023. №2 (19). С. 85–93.

МОДЕЛЬ «ВІЙСЬКОВОЇ ЕКОНОМІКИ» ТА ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЯ У «ЕКОНОМІКУ ВІДНОВЛЕННЯ ТА БЕЗПЕКИ»

*Наумкіна Світлана Михайлівна,
д.політ.н, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Розв'язана рф війна з нашою країною у 2022 року докорінно змінило соціально-економічний ландшафт України, змусивши державу та суспільство функціонувати в умовах «військової економіки». Ця модель, що стала вимушеною відповіддю на агресію, характеризується безпрецедентною мобілізацією ресурсів, пріоритетом безпекових та оборонних потреб, посиленням ролі держави в управлінні економічними процесами. Однак, з плином часу, навіть в умовах продовження бойових дій, Україна стоїть перед необхідністю трансформації цієї моделі в таку, що поєднуватиме завдання забезпечення безпеки з активними процесами відновлення та закладанням основ для сталого розвитку на шляху до Європейського Союзу – модель «економіки відновлення та безпеки».

Модель «військової економіки», яка використовується в Україні з лютого 2022 року, має кілька ключових рис. По-перше, це абсолютний пріоритет фінансування сектору безпеки та оборони. Значна частина державних видатків, а також усі можливі внутрішні резерви та міжнародна допомога спрямовувалися на забезпечення армії, обороноздатність країни, функціонування критичної інфраструктури в умовах постійних обстрілів та руйнувань. Бюджет країни воєнного часу на дві третини і більше формувався саме з потреб оборони та соціальних виплат, які також зросли через вимушену міграцію та втрату роботи. По-друге, відбулася значна мілітаризація виробництва та переорієнтація підприємств. Численні

цивільні підприємства, де це було можливо, перейшли на виробництво продукції оборонного призначення, ремонт військової техніки, пошиття форми тощо. Держава активно розміщувала оборонні замовлення, стимулюючи внутрішнє виробництво там, де це було безпечно. По-третє, посилилася роль держави в економічному регулюванні. Було запроваджено експортні обмеження на деякі товари (особливо продовольчі товари на початкових етапах), фіксовано курси валют, здійснювалося «ручне» управління логістикою (зокрема, через «зерновий коридор» та альтернативні шляхи експорту). Держава взяла на себе координацію евакуації підприємств, їх релокацію у більш безпечні регіони. По-четверте, економіка значною мірою почала залежати від міжнародної фінансової та військової допомоги. Власні доходи бюджету різко скоротилися через падіння виробництва, руйнування підприємств, відтік людей, тоді як видатки на оборону зросли експоненціально. Міжнародна підтримка стала критично важливим елементом забезпечення фінансової стабільності та виживання держави. П'ятою характеристикою є надзвичайна адаптивність та стійкість приватного сектору. Незважаючи на всі труднощі, бізнес демонстрував здатність швидко перелаштовуватися, знаходити нові ринки, відновлювати роботу навіть після руйнувань. Волонтерський рух також став значним економічним та соціальним чинником.

Серед ключових викликів моделі «військової економіки» були: масові руйнування основного капіталу, значне скорочення ВВП, зростання інфляції, дефіцит трудових ресурсів через мобілізацію та міграцію, руйнування традиційних логістичних та виробничих ланцюгів, погіршення інвестиційного клімату через високі ризики.

З плином часу стало очевидним, що модель «військової економіки» у чистому вигляді не може тривати вічно, і трансформація є не просто бажаною, а життєво необхідною для довгострокового виживання та розвитку України. Навіть в умовах продовження бойових дій, існують

вагомі причини для переходу до моделі «економіки відновлення та безпеки»:

По-перше, необхідність забезпечення стійкості держави у тривалій перспективі. «Військова економіка» є моделлю екстреного реагування. Для підтримки життєдіяльності країни, соціальної стабільності та здатності фінансувати оборону власними силами (хоча б частково) у майбутньому, потрібне відновлення виробництва, зростання економічної активності, створення робочих місць.

По-друге, інтеграція до Європейського Союзу вимагає глибоких структурних реформ та адаптації економіки до європейських стандартів та правил. Цей процес не може бути поставлений на паузу до закінчення війни. Навпаки, шлях до ЄС стає дороговказом для відновлення та модернізації, забезпечуючи рамку для проведення необхідних інституційних та економічних перетворень.

По-третє, залучення інвестицій – як внутрішніх, так і зовнішніх – є критично важливим для фінансування відновлення та модернізації. Інвестори шукають ознаки стабілізації, передбачуваності та руху до зрозумілих правил гри, які європейська інтеграція може надати. Перехід до моделі, що фокусується на відновленні та безпеці, є сигналом для потенційних інвесторів про майбутні можливості [1].

По-четверте, соціальний вимір. Війна завдала величезної шкоди населенню: втрати, поранення, психологічні травми, вимушене переміщення, втрата роботи та житла. Модель «економіки відновлення» має включати сильний соціальний компонент: програми підтримки ветеранів та їхніх родин, психологічна реабілітація, забезпечення житлом, створення інклюзивного середовища, відновлення доступу до якісних освітніх та медичних послуг.

По-п'яте, безпека залишається наскрізним пріоритетом. Модель «економіки відновлення та безпеки» передбачає не лише відбудову, але й інтеграцію безпекових вимог у всі сфери: від будівництва захисних споруд

та енергетичної безпеки до розвитку власного оборонно-промислового комплексу, який має стати невід'ємною частиною нової економічної моделі.

Трансформація до «економіки відновлення та безпеки» передбачає формування нової моделі, яка базуватиметься на кількох ключових стовпах:

1. Відновлення за принципом «Відбудувати краще, ніж було» (Build Back Better): Це не просто ремонт зруйнованого, а модернізація інфраструктури, житлового фонду, промислових об'єктів з використанням новітніх технологій, з урахуванням стандартів енергоефективності, екологічності та інклюзивності. Відбудова має стати локомотивом модернізації.

2. Інвестиційно-орієнтований підхід: Модель має створити максимально сприятливі умови для залучення приватних інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних [2]. Це вимагає забезпечення верховенства права, захисту прав власності, передбачуваності регуляторної політики, мінімізації корупційних ризиків. Створення інструментів страхування воєнних ризиків та гарантій для інвесторів є критично важливим.

3. Інтеграція до європейського та світового ринків: Максимальне використання можливостей, які відкриває шлях до ЄС (доступ до єдиного ринку, участь у європейських програмах, інтеграція до європейських виробничих ланцюгів). Розвиток експортно-орієнтованих галузей, що відповідають європейським стандартам.

4. Цифрова трансформація як наскрізний процес: Продовження та поглиблення цифровізації державних послуг, бізнесу, інфраструктури. Це сприяє прозорості, ефективності, зниженню корупції та інтеграції до європейського цифрового простору.

5. Зелений перехід: Відновлення та розвиток економіки має відбуватися з урахуванням принципів сталого розвитку та Європейського зеленого курсу. Це включає розвиток відновлюваної енергетики,

модернізацію промисловості для зниження викидів, розвиток екологічного транспорту.

6. Розвиток власного оборонно-промислового комплексу: Безпека залишатиметься пріоритетом. Сильний ОПК, інтегрований з європейською оборонною промисловістю, є не лише запорукою обороноздатності, але й високотехнологічним сектором економіки, що стимулює інновації та створює робочі місця.

7. Відновлення та розвиток людського капіталу: Інвестиції в освіту, охорону здоров'я, програми перекваліфікації, підтримку ветеранів та їх реінтеграцію в суспільство та економіку.

8. Посилення інституційної спроможності: Реформа державного управління, судової системи, правоохоронних органів відповідно до стандартів ЄС для забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності влади.

9. Розвиток регіонів: Відновлення та розвиток має враховувати специфіку та потреби різних регіонів, забезпечуючи інклюзивний розвиток та зменшення диспропорцій [Див. детал.: 3; 4].

Реалізація переходу від «військової економіки» до «економіки відновлення та безпеки» стикається з численними викликами. Головним є продовження бойових дій та безпекові ризики, які ускладнюють планування та інвестиції. Також значними викликами є: величезний обсяг необхідного фінансування, координація міжнародної допомоги, ризик корупції при відбудові, збереження макроекономічної стабільності, подолання соціальних наслідків війни (психологічні травми, потреби ветеранів, реінтеграція ВПО), відновлення всіх сфер, реформа державних інститутів.

Факторами успіху цієї трансформації є:

– сильна та ефективна система державного управління: Здатність розробляти та реалізовувати довгострокові стратегії, забезпечувати прозорість та підзвітність; – верховенство права та ефективна боротьба з

корупцією: Це ключові умови для залучення інвестицій та довіри міжнародних партнерів;

– залучення та координація міжнародної допомоги та інвестицій: Максимальне використання можливостей таких інструментів, як Ukraine Facility;

– активна участь приватного сектору: Створення умов для бізнесу стати основним рушієм відновлення та розвитку;

– розвиток людського капіталу: Інвестиції в людей є запорукою інновацій та зростання.

– збереження суспільної єдності та стійкості: Це фундамент для подолання всіх інших викликів.

– інтеграція до ЄС як непохитний орієнтир.

Отже, модель «військової економіки» стала вимушеною, але необхідною відповіддю України на повномасштабну агресію. Вона дозволила вистояти та мобілізувати ресурси для опору. Однак, для забезпечення довгострокової стійкості, розвитку та успішної інтеграції до Європейського Союзу, Україна активно здійснює трансформацію до моделі «економіки відновлення та безпеки». Ця модель передбачає не лише фізичну відбудову зруйнованого, але й глибоку модернізацію на засадах європейських стандартів, зеленого переходу, цифровізації, інвестиційної привабливості та посилення безпекових компонентів, включаючи розвиток власного ОПК.

Перехід до нової моделі є складним процесом, що відбувається паралельно з бойовими діями і стикається з величезними викликами, від руйнувань та фінансових потреб до інституційної спроможності та корупційних ризиків. Успіх трансформації залежить від ефективності державного управління, забезпечення верховенства права, активного залучення приватних інвестицій та міжнародної підтримки, а також збереження суспільної єдності. «Економіка відновлення та безпеки» – це не просто економічна концепція, а стратегічний шлях України до сильної,

сучасної європейської держави, здатної захистити себе та забезпечити процвітання своїм громадянам.

Список використаних джерел:

1. *Центр економічної стратегії. Політика відновлення України: макроекономічні орієнтири та ризики. Аналітична записка. Київ, 2023. 32 с. URL: <https://ces.org.ua/recovery-ukraine/>*
2. *Міжнародний валютний фонд. Програма з розширеним фінансуванням для України. Оцінка на 2024 рік. URL: <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2024/04/18/pr24123-ukraine-imf-executive-board-completes-review-of-arrangement>*
3. *Ярошенко О. М., Козьмин О. І. Інституціональні передумови європейської інтеграції України. Вісник економічної науки України. 2023. № 2. С. 45–50.*
4. *Гальчинський А.С. Соціально-економічна трансформація в умовах євроінтеграції. Економіка України. 2022. № 6. С. 4–14*

ДЕСТРУКТИВНІ ТА КОНСТРУКТИВНІ ВИМІРИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ПОЛІТИЦІ

*Наумкіна Світлана Михайловна,
д. політ. н., професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

м. Одеса

*Долгов Микита Олексійович
студент 1 курсу, спеціальність «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

м. Одеса

Сучасний світ характеризується перманентною динамікою та зростаючою турбулентністю, що неминуче призводить до виникнення різноманітних кризових явищ у всіх сферах суспільного життя, зокрема й у політиці. Політичні кризи, незалежно від їхньої природи та масштабу – від урядових і парламентських до системних криз легітимності чи міжнародних конфліктів – стають невід’ємною частиною політичного процесу. Актуальність даної теми зумовлена необхідністю глибокого осмислення не лише руйнівних наслідків політичних криз, але й їхнього потенційного конструктивного впливу на суспільно-політичні системи. Розуміння цієї діалектики є ключовим для розробки ефективних стратегій кризового менеджменту та забезпечення сталого розвитку.

Метою доповіді є комплексний аналіз деструктивних та конструктивних вимірів кризових явищ у сучасній політиці. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: розкрити сутність та основні підходи до типологізації політичних криз; проаналізувати ключові деструктивні наслідки політичних криз для державних інститутів, суспільства та політичної стабільності; дослідити конструктивний

потенціал політичних криз як каталізаторів суспільних трансформацій, інституційних реформ та оновлення політичних еліт; обґрунтувати важливість збалансованого підходу до управління кризовими ситуаціями.

Доповідь базується на аналізі актуальних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних дослідників за останні п'ять років.

Політична криза, у загальному розумінні, визначається як гостре порушення функціонування політичної системи або її окремих елементів, що ставить під загрозу її стабільність, ефективність та легітимність. Як зазначає О. В. Ковальов, криза є «переломним моментом у розвитку політичної системи, коли старі механізми регулювання вже не працюють, а нові ще не сформовані або не є ефективними» [1, с. 45]. Існує чимало підходів до типологізації політичних криз. Їх можна класифікувати за рівнем (місцеві, національні, міжнародні), за сферою прояву (урядові, парламентські, конституційні, кризи легітимності, кризи участі, зовнішньополітичні кризи), за причинами виникнення (ендогенні та екзогенні) та за характером перебігу (латентні, гострі, затяжні) [2, с. 78-80].

Концептуалізація деструктивних та конструктивних вимірів політичних криз дозволяє розглядати їх не лише як загрозу, але і як «вікно можливостей». Деструктивний вимір проявляється у розпаді усталеного політичного порядку, ерозії державних інститутів, зростанні соціальної напруженості, політичній поляризації, спалахах насильства, втраті керованості та зниженні рівня суспільної довіри. Натомість конструктивний вимір пов'язаний з тим, що криза, висвітлюючи глибинні проблеми та суперечності, може стимулювати пошук нових рішень, активізувати суспільство, сприяти оновленню політичних еліт, модернізації інститутів та виробленню більш адаптивних стратегій розвитку. Цей дуалістичний підхід до аналізу криз підкреслюється у працях, присвячених політичній трансформації та резильєнтності.

Деструктивні наслідки політичних криз є багатогранними та можуть мати довгостроковий вплив на розвиток держави і суспільства. Одним із

найочевидніших проявів є інституційна ерозія та дисфункціональність. В умовах кризи державні інститути часто втрачають свою спроможність ефективно виконувати покладені на них функції. Це може виявлятися у паралічі законодавчої влади, неефективності виконавчих органів, зростанні корупції та падінні рівня правопорядку. Як свідчать дослідження останніх років, тривалі політичні кризи в деяких країнах призвели до значного ослаблення державних інституцій, що ускладнює реалізацію будь-яких реформ [3, с. 112-115].

Іншим небезпечним деструктивним наслідком є поглиблення поляризації суспільства та ескалація конфліктів. Кризові періоди часто супроводжуються загостренням ідеологічних розбіжностей, зростанням популізму та екстремізму, мобілізацією на основі вузькогрупових інтересів. Це може призводити до розколу суспільства на ворогуючі табори, посилення мови ворожнечі та, у крайніх випадках, до політичного насильства та громадянських конфліктів. Сучасні інформаційні технології та соціальні медіа, як зазначається у низці публікацій, можуть посилювати ці тенденції, сприяючи швидкому поширенню дезінформації та маніпулятивних наративів.

Критично важливим деструктивним наслідком є втрата легітимності влади та суспільної довіри. Коли політична система нездатна ефективно реагувати на виклики та задовольняти суспільні очікування, відбувається ерозія довіри до політичних інститутів та конкретних акторів. Це, у свою чергу, підриває основи легітимності влади, ускладнює процес прийняття та реалізації політичних рішень, може провокувати масові протести та соціальну дестабілізацію. Дослідження рівня довіри в країнах, що переживають затяжні кризи, фіксують стійке зниження цього показника.

Не можна оминати увагою і негативні соціально-економічні наслідки політичних криз. Політична нестабільність відлякує інвесторів, призводить до скорочення економічної активності, зростання безробіття, інфляції та погіршення загального рівня життя населення. Бюджетні обмеження,

викликані кризою, часто змушують уряди скорочувати соціальні програми, що ще більше посилює соціальну напруженість.

Незважаючи на очевидні деструктивні аспекти, політичні кризи можуть нести в собі й значний конструктивний потенціал, виступаючи своєрідним поштовхом до позитивних змін та суспільних трансформацій. Як зазначає С. А. Мельник (2021), «криза, оголюючи проблеми, створює унікальні умови для їхнього вирішення, які були б неможливі в стабільний період» [4, с. 92].

Одним із ключових конструктивних вимірів є те, що криза може виступати каталізатором інституційних реформ та інновацій. Коли існуюча політична система демонструє свою неспроможність адекватно реагувати на виклики, виникає суспільний запит на глибокі зміни. Це може стосуватися реформування виборчого законодавства, конституційних змін, модернізації системи державного управління, впровадження нових механізмів стримувань і противаг. Кризові ситуації часто змушують політичні еліти йти на ті кроки, на які вони б не наважилися за звичайних обставин.

Кризи також можуть сприяти оновленню політичних еліт та мобілізації громадянського суспільства. Нерідко саме в кризові періоди на політичну арену виходять нові лідери, здатні запропонувати альтернативне бачення майбутнього та заручитися підтримкою громадян. Водночас, кризи активізують громадянське суспільство, яке починає відігравати більш значущу роль у політичному житті, виступаючи джерелом інноваційних ідей, здійснюючи громадський контроль за діями влади та беручи участь у виробленні антикризових стратегій. Досвід багатьох країн, зокрема України після 2014 та особливо після 2022 року, демонструє значне посилення ролі громадянського суспільства в умовах глибоких криз.

Важливим конструктивним аспектом може бути переосмислення суспільних цінностей та зміцнення національної ідентичності. Глибокі

кризи, особливо ті, що пов'язані із зовнішніми загрозами або фундаментальними внутрішніми конфліктами, змушують суспільство переглядати свої базові ціннісні орієнтири, шукати нові основи для консолідації. Це може призвести до зміцнення національної єдності, формування більш чіткого бачення національних інтересів та спільного майбутнього. Такі процеси можуть суттєво вплинути на формування більш зрілої та стійкої національної ідентичності.

Нарешті, успішне подолання кризи може сприяти зміцненню адаптивності та резильєнтності політичної системи. Кожен досвід виходу з кризи, якщо він супроводжується аналізом помилок та впровадженням відповідних змін, робить політичну систему більш гнучкою, здатною ефективніше реагувати на майбутні виклики та шоки. Формуються нові механізми кризового управління, підвищується інституційна спроможність, що є запорукою довгострокової стабільності.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про діалектичну природу кризових явищ у політиці. Вони неминуче несуть у собі значні деструктивні загрози, такі як інституційна ерозія, соціальна поляризація, втрата легітимності влади та негативні соціально-економічні наслідки. Однак, водночас, кризи містять і конструктивний потенціал, виступаючи каталізатором для необхідних реформ, оновлення еліт, мобілізації громадянського суспільства, переосмислення цінностей та зміцнення загальної резильєнтності політичної системи.

Ключовим завданням для політичних акторів та суспільства в цілому є не уникнення криз як таких (що часто є неможливим), а мінімізація їхніх деструктивних проявів та максимальне використання конструктивних можливостей, які вони відкривають. Це вимагає розробки та впровадження ефективних стратегій кризового менеджменту, що базуються на глибокому розумінні динаміки кризових процесів, здатності до швидкого реагування, відкритості до діалогу та готовності до глибоких трансформацій.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у поглибленому вивченні специфіки прояву деструктивних та конструктивних вимірів криз у різних типах політичних режимів, аналізі ролі зовнішніх факторів у динаміці політичних криз, а також у розробці практичних моделей антикризового управління, адаптованих до умов сучасного глобалізованого світу.

Список використаних джерел:

1. Ковальов О. В. Політична криза як фаза трансформації політичної системи. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Політологія*. 2022. № 2 (53). С. 42–51.
2. Політичні кризи: теорія та практика аналізу : колективна монографія / за ред. І. С. Добронравової. Київ : Видавництво «Політехніка», 2023. 280 с.
3. Петренко І. М. Вплив перманентних політичних криз на ефективність державних інститутів в країнах перехідної демократії. *Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики*. 2023. Вип. 18. С. 109–120.
4. Мельник С. А. Кризові явища як детермінанта політичного розвитку: діалектика деструкції та конструкції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*. 2021. Вип. 2 (50). С. 90–95.

РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

*Наумкіна Світлана Михайлівна,
д.політ. н., професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Левенець Михайло Юрійович,
магістр I курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Громадянське суспільство є наріжним каменем демократичної держави, а молодіжні організації (МГО) виступають його невід'ємною та однією з найдинамічніших складових. В Україні, яка продовжує свій шлях утвердження демократичних цінностей та інтеграції до європейського простору, роль МГО є подвійною: вони не лише є «кузнею кадрів» для активного громадянства, а й виступають ключовими партнерами держави у формуванні та реалізації ефективної молодіжної політики. Ця політика, своєю чергою, спрямована на створення умов для розвитку та самореалізації молоді – рушійної сили майбутнього країни. У цих тезах досліджується взаємозв'язок між діяльністю МГО, розбудовою громадянського суспільства та впровадженням державної молодіжної політики в Україні станом на 2025 рік.

МГО виконують низку критично важливих функцій, що сприяють зміцненню та розвитку громадянського суспільства в Україні: 1). Формування громадянських компетентностей. Участь у діяльності МГО надає молодим людям унікальний досвід самоврядування, прийняття

рішень, відповідальності, роботи в команді та критичного мислення. Це є практичною школою демократії, де виховуються активні та свідомі громадяни [1]. Організації, як «Фундація Регіональних Ініціатив» (ФРІ) чи дебатні клуби, прямо фокусуються на розвитку цих навичок; 2). Розвиток соціального капіталу. МГО створюють мережі довіри та взаємодії між молодими людьми з різним бекграундом. Вони сприяють формуванню спільних цінностей, солідарності та готовності до спільних дій, що є основою соціальної згуртованості, особливо важливою в умовах подолання наслідків війни [2]. 3). Артикуляція та представництво інтересів. МГО виступають рупором інтересів та потреб молоді, доносячи їх до органів влади та широкої громадськості. Вони забезпечують представництво різноманітних молодіжних груп, включаючи вразливі категорії, у суспільному діалозі [3].

Активні МГО часто виконують функцію здійснення громадського контролю, моніторячи діяльність органів влади, зокрема у сфері молодіжної політики, дотримання прав молоді та ефективності використання бюджетних коштів, сприяючи прозорості та підзвітності [4].

Варто зазначити, що МГО є серйозними діячами у реалізації державної молодіжної політики. Відхід від патерналістської моделі «роботи з молоддю» до партнерської взаємодії є ключовим трендом сучасної молодіжної політики в Україні. МГО відіграють тут дедалі активнішу роль:

МГО залучаються до роботи консультативно-дорадчих органів (молодіжних рад) при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування. Вони беруть участь у громадських обговореннях законопроектів та стратегічних документів, таких як Національна молодіжна стратегія [5, 6]. Національна молодіжна рада України (НМРУ) виступає однією з ключових платформ для такої взаємодії.

Значна частина заходів та послуг у сфері молодіжної політики (неформальна освіта, волонтерські програми, програми мобільності,

профорієнтація, підтримка молодіжного підприємництва) реалізується саме силами МГО, часто за підтримки держави (через Український молодіжний фонд) чи міжнародних донорів [2, 7].

МГО допомагають поширювати інформацію про можливості для молоді (гранти, стажування, освітні програми), а також доносять до молоді цілі та завдання державної політики, виступаючи важливим каналом комунікації. Завдяки своїй близькості до цільової аудиторії, МГО можуть надавати цінний зворотний зв'язок щодо ефективності тих чи інших заходів молодіжної політики, допомагаючи коригувати її відповідно до реальних потреб [4].

Незважаючи на позитивні тенденції, взаємодія між МГО та державою у сфері молодіжної політики стикається з певними викликами: брак сталої фінансової підтримки. Хоча Український молодіжний фонд є кроком уперед, його ресурси обмежені, і багато МГО залишаються залежними від короткострокових грантів, що ускладнює довгострокове планування та інституційний розвиток; формалізм у залученні. Подекуди залучення МГО до розробки політик має формальний характер, і їхні пропозиції не завжди враховуються належним чином; нерівномірний розвиток сектору. Існує значний розрив у спроможності між великими МГО у великих містах та невеликими організаціями у регіонах, що ускладнює представництво інтересів усієї молоді; бюрократичні перешкоди та кадровий потенціал. Потреба у подальшому розвитку професійних навичок молодіжних працівників та лідерів МГО, особливо у сферах адвокації, аналізу політики та фандрейзингу [8; 9].

Подолання цих викликів вимагає посилення інституційної та фінансової підтримки МГО, зокрема через УМФ; вдосконалення механізмів залучення МГО до прийняття рішень; реалізації програм розвитку спроможності для регіональних організацій; спрощення процедур взаємодії та звітності; а також розвитку культури реального партнерства між владою та громадянським суспільством.

Таким чином, можна стверджувати, що молодіжні організації в Україні довели свою спроможність бути не лише активною частиною громадянського суспільства, а й надійними партнерами держави у реалізації молодіжної політики. Вони є джерелом інновацій, соціальної енергії та демократичних цінностей. В умовах сучасних викликів, пов'язаних з війною, відбудовою та євроінтеграцією, посилення ролі МГО та побудова ефективної, прозорої та дієвої системи взаємодії між ними та державою є стратегічним пріоритетом. Інвестиції у молодіжний сектор – це інвестиції у стійке демократичне майбутнє України, де молодь є не об'єктом політики, а її повноцінним суб'єктом та творцем.

Список використаних джерел:

1. Кендзьор П. І., Кобелянська Л. С. Формування громадянських компетентностей молоді через участь у діяльності громадських організацій. *Український соціологічний журнал*. 2023. № 2. С. 55–68.
2. Державний інститут сімейної та молодіжної політики. *Соціальний капітал молоді та роль молодіжних організацій у його розвитку. Аналітична доповідь*. – Київ: ДІСМП. 2024. 130 с.
3. Національна молодіжна рада України (НМРУ). *Адвокація інтересів молоді: Звіт про діяльність НМРУ за 2023-2024 роки*. Київ: НМРУ. 2024. 50 с.
4. Лабораторія законодавчих ініціатив. *Моніторинг реалізації молодіжної політики: Громадський погляд. Аналітичний звіт*. Київ: ЛЗІ. 2024. 75 с.
5. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 28. Ст. 237.
6. Кабінет Міністрів України. *Звіт про хід реалізації Національної молодіжної стратегії до 2030 року у 2023 році*. Київ, 2024. (Офіційний урядовий звіт).

7. *Про Український молодіжний фонд: Закон України від 27.07.2022 № 2456-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 40. Ст. 343.*
8. *Рада Європи. Розвиток молодіжної роботи в Україні: Оцінка потреб та рекомендації. Страсбург: Директорат демократичного громадянства та участі. 2024. 110 с.*
9. *Асоціація молодіжних центрів України. (2025). Стандарти якості молодіжної роботи в Україні: Практичний посібник. Київ: АМЦУ. 2025. 88 с.*

ВІДБУДОВА УКРАЇНИ: ЕВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ФІНАНСОВИ ПЕРСПЕКТИВИ

*Наумкіна Світлана Михайлівна,
д.політ н, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Попазогло Артур Сергійович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Повномасштабна військова агресія проти України спровокувала не лише масштабну гуманітарну катастрофу, але й призвела до безпрецедентних руйнувань фізичної інфраструктури, значних економічних втрат та глибоких соціальних потрясінь. Відбудова країни, таким чином, трансформується з технічного завдання на стратегічний імператив, що вимагає комплексного підходу, значних фінансових вливань та чіткої візії майбутнього розвитку. Ці тези пропонують аналіз взаємозв'язку між процесом відбудови України, її стратегічними євроінтеграційними прагненнями та фінансовими перспективами, ретельно розглядаючи ключові виклики, можливості та стратегічні пріоритети.

Євроінтеграційний курс України є не лише політичним вибором, але й потужним інструментом, здатним каталізувати процес відбудови та забезпечити довгостроковий сталий розвиток. Адаптація до *acquis communautaire* (правової бази ЄС) вимагає глибоких реформ у сфері державного управління, включаючи підвищення ефективності та прозорості державного апарату, реформу судової системи для забезпечення верховенства права, та посилення антикорупційних механізмів. Ці реформи є критично важливими для створення стабільного

та передбачуваного середовища, яке сприятиме залученню як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, а також забезпечить ефективне використання фінансової допомоги. Інституційна стійкість є передумовою для довгострокового економічного зростання та соціальної стабільності, які є необхідними для успішної відбудови.

Поступова інтеграція України у внутрішній ринок ЄС, включаючи створення зони вільної торгівлі, відкриває нові можливості для українського бізнесу, сприяючи розширенню експортних ринків, залученню інновацій та модернізації виробництва. Економічна інтеграція сприяє структурним реформам в економіці, підвищуючи її конкурентоспроможність та стійкість до зовнішніх шоків. Гармонізація технічних стандартів, регуляторних рамок та інших економічних політик з нормами ЄС створює сприятливі умови для залучення прямих іноземних інвестицій та технологічного трансферу.

Європейські партнери надають Україні не лише фінансову та технічну допомогу, але й потужну політичну підтримку на міжнародній арені, що зміцнює її позиції та сприяє створенню сприятливих умов для відбудови. Політична підтримка ЄС є важливим фактором у забезпеченні макроекономічної стабільності, залученні міжнародних фінансових інституцій та мобілізації міжнародної допомоги. Євроінтеграція забезпечує Україні стратегічну орієнтацію та сприяє консолідації зусиль щодо відбудови навколо чітких цілей та пріоритетів.

Відбудова України є фінансово інтенсивним процесом, який стикається з численними викликами, що вимагають розробки комплексних та інноваційних фінансових стратегій. За попередніми оцінками, обсяг фінансових ресурсів, необхідних для відновлення зруйнованої інфраструктури, підтримки економічного відновлення та надання соціальної допомоги, обчислюється сотнями мільярдів доларів США. Цей масштаб фінансових потреб вимагає мобілізації ресурсів з різних джерел, включаючи міжнародну допомогу, внутрішні ресурси та приватні

інвестиції. Координація міжнародних зусиль та створення ефективних механізмів фінансової допомоги є критично важливими для забезпечення достатнього обсягу фінансування.

Забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності управління фінансовими ресурсами є ключовим пріоритетом для запобігання корупції, мінімізації ризиків та максимізації позитивного впливу допомоги. Впровадження сучасних систем фінансового управління, аудитів та контролю є необхідним для забезпечення довіри донорів та ефективного використання коштів. Посилення інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування є важливим для ефективного управління фінансовими ресурсами та реалізації проєктів відбудови.

Створення сприятливого інвестиційного клімату є необхідним для залучення приватного капіталу, який може стати важливим джерелом фінансування відбудови та сприяти економічному зростанню. Реформи, спрямовані на дерегуляцію економіки, захист прав власності, забезпечення стабільності правової системи та боротьбу з корупцією, є критично важливими для залучення інвесторів. Створення інвестиційних інструментів та механізмів, таких як державно-приватне партнерство, може сприяти залученню приватного капіталу в проєкти відбудови.

Стратегії відбудови мають включати активне залучення фінансової та технічної допомоги від міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, ЄБРР), країн-донорів (США, ЄС, Канада, тощо) та інших партнерів є критично важливим для забезпечення необхідного обсягу фінансування. Розробка узгоджених планів відбудови та створення координаційних механізмів є необхідними для забезпечення ефективного використання міжнародної допомоги та уникнення дублювання зусиль. Диверсифікація джерел міжнародної допомоги є важливою для зменшення залежності від окремих донорів та забезпечення стабільності фінансування.

Ефективне використання бюджетних коштів, включаючи оптимізацію видатків, збільшення доходів та підвищення ефективності державних закупівель, є важливим джерелом фінансування відбудови. Активізація внутрішнього ринку, підтримка національного виробництва та створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу можуть сприяти збільшенню податкових надходжень та економічному зростанню. Реформи податкової системи, спрямовані на розширення податкової бази, підвищення збірності податків та боротьбу з тіньовою економікою можуть забезпечити додаткові ресурси для відбудови.

Відбудова України має враховувати регіональні особливості, потреби та потенціал, сприяючи збалансованому та інклюзивному розвитку всіх регіонів країни. Першочерговим завданням є відновлення критичної інфраструктури, такої як транспортна мережа (дороги, залізниці, аеропорти), енергетична інфраструктура (електромережі, газопроводи), житловий фонд та соціальна інфраструктура (школи, лікарні), особливо в регіонах, які найбільше постраждали від війни. Відновлення інфраструктури має бути спрямоване не лише на відбудову зруйнованого, але й на модернізацію та розвиток, з урахуванням сучасних технологій та стандартів. Інфраструктурні проекти мають сприяти з'єднанню регіонів, полегшувати переміщення людей та вантажів, та сприяти економічній інтеграції країни.

Сприяння економічній диверсифікації регіонів, включаючи розвиток нових галузей, підтримку малого та середнього бізнесу, та стимулювання інновацій, є важливим для забезпечення стійкого економічного зростання та зменшення залежності від традиційних галузей. Регіони мають зосередитися на розвитку своїх конкурентних переваг та спеціалізуватися на тих галузях, в яких вони мають найбільший потенціал. Підтримка підприємництва, створення індустріальних парків та кластерів, а також розвиток професійної освіти та навчання, можуть сприяти економічній диверсифікації регіонів.

Таким чином, відбудова України є складним, але можливим завданням, яке вимагає стратегічного бачення, глобальної солідарності та рішучих дій. Євроінтеграція відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи не лише фінансову підтримку та інституційні рамки, але й стимулюючи глибокі реформи та сприяючи довгостроковому сталому розвитку. Успіх відбудови залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами, залучення приватних інвестицій, реалізації стратегій, спрямованих на збалансований регіональний розвиток, та створення стійкого та інклюзивного суспільства. Відбудова України – це не лише відновлення зруйнованого, а й унікальний шанс для глибокої трансформації країни та її інтеграції в європейську спільноту.

Список використаних джерел:

1. *Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Офіційний вісник України. 2014. № 75. Т. 1. С. 83–1021.*
2. *Стратегія післявоєнного відновлення України: аналітична доповідь / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2023. 112 с.*
3. *European Commission. Ukraine Facility: Support for Ukraine's recovery, reconstruction and modernization. Брюссель, 2023. URL: <https://commission.europa.eu>.*
4. *IMF. Ukraine: Request for Disbursement under the Rapid Financing Instrument. IMF Country Report No. 22/123. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2022. 45 p.*
5. *Світовий банк. Оцінка шкоди, втрат і потреб України у зв'язку з війною: спільний звіт Світового банку, Уряду України, Європейської комісії та ООН. Київ, 2023. 56 с.*
6. *Андрущенко В. П. Відбудова України: гуманітарні пріоритети / В. П. Андрущенко. Вища школа. 2022. № 6. С. 3–10.*

7. Лановий В. Т. *Економічна стратегія відновлення України: інвестиції, модернізація, інтеграція*. Київ: Ін-т стратег. досліджень. 2023. 96 с.
8. Kovalchuk A., Härtel I. *Legal Challenges of Ukraine's EU Integration*. Berlin: Springer, 2023. 212 p.
9. Дорошенко І. Інституційна спроможність органів державної влади у процесі євроінтеграції. *Право України*. 2023. № 2. С. 45–53.
10. Прозорість і підзвітність у використанні міжнародної допомоги: виклики та рішення / *Transparency International Україна*. Київ, 2023. 34 с.

МЕМОРІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Петраков Микита Олександрович,
к.політ.н., кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У контексті євроінтеграційного курсу України ключового значення набуває формування зовнішньополітичного образу країни, де пам'ять, як інструмент політики, виступає важливим чинником міжнародного позиціонування. Меморіальна політика та культурна дипломатія стають не лише засобами внутрішнього національного консолідування, але й стратегічними ресурсами для побудови довіри, партнерства та солідарності на міжнародному рівні. В умовах війни з Росією питання пам'яті, репрезентації історичної правди та боротьби з дезінформацією виходять на передній план дипломатичних стратегій. Таким чином, аналіз ролі культурної дипломатії та політики пам'яті в зовнішньополітичній

діяльності України є своєчасним і необхідним для наукового та політичного дискурсу.

Дослідженням меморіальної політики як інструменту міжнародних відносин займаються як українські, так і зарубіжні науковці. Зокрема, український історик, редактор, есеїст, професор історії України в Європейському університеті Віадрина (Франкфурт-на-Одері), директор дослідницької мережі PRISMA UKRAÏNA Eastern Europe Андрій Портнов (Авт. – тезка політика А. Портнова) у низці праць [7; 8; 9] досліджує культурну пам'ять у контексті польсько-українських відносин, а також роль українських істориків у формуванні публічного історичного дискурсу. Його аналіз сприяє розумінню того, як пам'ять про спільне й конфліктне минуле впливає на сучасну культурну дипломатію. Значну увагу історичній пам'яті в контексті державної політики приділяє О. А. Гриценко, аналізуючи декомунізацію як соціокультурне явище та елемент політичної модернізації [2]. Подібну проблематику досліджує також М. Ю. Рябчук, який розглядає політичні дискусії навколо декомунізаційних законів як частину ширшого процесу деколонізації [10]. В. Склокін приділяє увагу післямайданній трансформації української політики пам'яті та її впливу на європейський контекст [11]. У публікації аналітичного центру NISS колектив авторів, зокрема В. Яблонський та інші, розглядають пам'ять як компонент національної безпеки [6], що надзвичайно актуально в умовах війни. Цінний аналітичний зріз пропонує також збірник «Минуле як пролог» [4], який узагальнює позиції провідних українських інтелектуалів щодо ролі пам'яті в державотворенні та зовнішній політиці. Т. Метельова демонструє приклад Туреччини, де пам'ять використовується як інструмент формування міжнародного іміджу, що є релевантним і для українського кейсу [3]. Із західних джерел варто згадати Джеймса Марка [13], який розглядає посткомуністичну пам'ять у Східній Європі, та Яна-Вернера Мюллера [14], що аналізує зв'язок між пам'яттю, політикою та ідентичністю в післявоєнній Європі.

Теоретичну базу культурної дипломатії становить концепція «м'якої сили» Джозефа Ная [15]. Окрему увагу заслуговує праця Жана Мінка, який вводить поняття «геополітики пам'яті» та аналізує процеси примирення через історію [5]. Ці підходи дають змогу осмислити український контекст у ширшій міжнародній парадигмі. В умовах війни в Україні зростає потреба у переосмисленні й управлінні культурною спадщиною. Робота О. О. Бобкова [1] висвітлює ці проблеми з урахуванням ризиків, викликаних бойовими діями та повоєнною відбудовою. Також сучасні публіцистичні та академічні дослідження, зокрема М. Тахтаулової [12], доповнюють загальну картину, демонструючи локальні аспекти декомунізації в конкретних регіонах.

Меморіальна політика як зовнішньополітичний інструмент. Після Революції Гідності Україна почала активно переглядати підходи до історичної політики. Заміна радянських наративів, декомунізація, відкриття архівів та переосмислення травматичних подій (Голодомор, Друга світова війна, російсько-українська війна) стали основою формування нової державної пам'яті. Водночас, ці процеси мали значний зовнішньополітичний резонанс. Визнання Голодомору геноцидом українців у парламентах різних країн (зокрема, Канади, Литви, Чехії, Ірландії, Італії) стало проявом культурної дипломатії та співпраці через пам'ять.

Україна демонструє прагнення інтегруватися у європейський простір пам'яті, в якому пріоритет надається визнанню та вшануванню жертв тоталітаризму, захисту прав людини та боротьбі з історичним ревізіонізмом. Наприклад, участь у ініціативах, пов'язаних із вшануванням пам'яті жертв сталінізму (Європейський день пам'яті 23 серпня), дає змогу Україні виступати як суб'єкт міжнародного діалогу про історію та її значення для сучасної політики [11].

Культурна дипломатія: наративи, простір, символи. Культурна дипломатія України будується не лише через офіційні виставки, фестивалі

чи лекції, але й через символічні жести – наприклад, відкриття пам'ятників, перейменування вулиць у різних містах Європи, присвячених українським діячам. Яскравим прикладом є встановлення пам'ятника Степанові Бандері в Польщі чи відкриття музеїв, присвячених Голодомору в Канаді та США. Значущим інструментом є культурні інститути (Український інститут, Інститут книги, Дім Європи), які здійснюють програмну підтримку поширення української культури та історії за кордоном. Важливо, що культурна дипломатія України намагається не лише просувати український наратив, але й бути платформою для діалогу — прикладом є українсько-німецькі чи українсько-польські програми взаємного вивчення складних сторінок історії.

Війна пам'ятей та інформаційна безпека. З 2014 року російська агресія супроводжується масштабною інформаційною війною, в якій пам'ять використовується як засіб маніпуляції. Росія активно просуває свій історичний наратив, щоб легітимізувати політику анексії. В цьому контексті українська меморіальна політика є засобом формування національної ідентичності, щитом проти ревізіонізму. У відповідь на ці виклики Україна активізувала роботу з міжнародними партнерами щодо викриття маніпуляцій та репрезентації правдивих історичних фактів. Сюди входять конференції, меморіальні події, академічні публікації, переклади праць українських істориків англійською, французькою, німецькою мовами.

Висновки. Політика пам'яті та культурна дипломатія є невід'ємною частиною зовнішньої політики України в умовах євроінтеграції. Через меморіальні практики Україна не лише консолідує власне суспільство, а й створює позитивний образ у світі, просуває історичну правду та протистоїть інформаційній агресії. Ефективне використання м'якої сили у вигляді культурної дипломатії дає змогу Україні долучитися до формування європейської меморіальної політики та впливати на міжнародний дискурс.

Список використаних джерел:

1. Бобков О. О. *Культурна спадщина: проблеми управління в умовах російськоукраїнської війни та у повоєнний період*, Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період: матеріали Міжнародної науково-практичної, Україна, Київ, 25 травня 2023 року / За ред.єю Стадника М. Київ: НДІУ, 2023. С. 37-4 URLhttps://ndiu.knu.ua/images/elektr_bibl/1/zb_25_05_23_prav_5.pdf (дата звернення: 22.04.2025)
2. Гриценко О.А. *Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище*. – Київ: Інститут політ. і етнонац.досліджень імені І.Ф. Кураса. 2019. 320 с. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/grytsenko_dekomunizatsia.pdf (дата звернення: 22.04.2025)
3. Метельова, Т.О. *Політик пам'яті як інструмент формування іміджу країни (на прикладі Туреччини). Імідж і репутація. Репутаційний менеджмент: історія, сучасність, тренди майбутнього : Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 15-16 листоп. 2017 р. С. 243-256.*
4. *Минуле як пролог: політика та історична пам'ять в Україні.* / Представництво Інституту Кеннана в Україні. 8.02.2018. URL: https://kennankyiv.org/2018/02/08/kasianov_whats-past-is-prologue/. (дата звернення: 22.04.2025)
5. Мінк Ж. *Геополітика, примирення та ігри з минулим: на шляху до нової пояснювальної парадигми колективної пам'яті.* / Україна модерна. 2009, № 15. С. 64 – 80.
6. *Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валецький О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. Київ : НІСД, 2019. 144 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/dopovid_polityka_druk_03.pdf (дата звернення: 22.04.2025)*

7. Портнов А. В. Між «Центральною Європою» та «Русским миром»: Сучасна Україна у просторі міжнародних інтелектуальних дискусій. Київ: НІСД, 2009. 160 с.
8. Портнов А. Історії для домашнього вжитку: есеї про польсько-українське-пам'ятання. Київ: Критика, 2016.
9. Портнов А. В. Історії істориків. Обличчя й образи української історіографії ХХ століття. Київ: Критика, 2011. 245 с.
10. Рябчук М.Ю. Декомунізація чи деколонізація? Що показали політичні дискусії з приводу «декомунізаційних» законів? / Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Кураса НАНУ. 2016. № 2. С. 104 – 117.
11. Склокін В. Політика пам'яті в Україні після Майдану: виклики та перспективи. Україна модерна. URL: <https://uamoderna.com/author/sklokin/>
12. Тахтаулова М. Зміни символів чи символічні зміни або декомунізація по-харківськи. *Historians*. 11.04.2016. URL: <http://historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhkipitannya/1870-mariia-takhtaulova-zminy-symvoliv-chy-symvolichnizminy-abo-dekomunizatsiia-po-kharkivsky> (дата звернення: 22.04.2025)
13. Mark J. *The Unfinished Revolution: Making Sense of the Communist Past in Central-Eastern Europe*. Yale University Press, 2010. 243 p.
14. Müller J.-W. *Memory and Power in Post-War Europe*. Cambridge University Press, 2002. 435 p.
15. Nye J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, 2004. 564 p.

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Полуяктова Ольга Володимирівна,
к.економ .н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Економіка України в умовах війни зазнала суттєвих змін і викликів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням у 2022 році. Війна вплинула практично на всі сектори економіки, змусила державу переорієнтувати бюджетну політику, посилити залежність від міжнародної допомоги та адаптуватися до нових реалій.

Для бізнесу, який веде діяльність у кризових умовах, важливо забезпечити фінансову стійкість та інвестиційну привабливість. Економічна стабільність дає змогу потенційним партнерам та інвесторам оцінити реальний стан підприємства й приймати обґрунтовані рішення щодо співпраці [1, с. 63].

Розглянемо основні аспекти економіки України в умовах війни:

- Зниження ВВП: падіння на $\approx 29,1\%$ у 2022 році; часткове відновлення у 2023–2024.
- Руйнування інфраструктури. Тисячі підприємств зруйновано, або припинили діяльність. Особливо постраждали - енергетика, транспорт, сільське господарство, металургія. Значні втрати понесла енергетична система внаслідок атак на ТЕС, ГЕС, та об'єкти «Укренерго».
- Державний бюджет і фінансова підтримка. Бюджет України переорієнтовано на фінансування оборони та соціальної підтримки. Значна частина бюджету сьогодні формується за рахунок зовнішньої фінансової допомоги: кредити, гранти від МВФ, ЄС, США, Світового банку.

- Ринок праці та міграція. Мільйони українців стали внутрішньо переміщеними особами, або виїхали за кордон. Рівень безробіття суттєво зріс, особливо в перші місяці вторгнення. Скорочується кількість працездатного населення, що створює довгострокові виклики.
- Експорт та логістика. Блокада морських портів сильно обмежила експорт зерна, металургійної продукції, хімії. Впровадження зернової ініціативи та «коридорів солідарності» частково зменшило тиск. Логістика перебудовується на сухопутні маршрути через ЄС.
- Інфляція та курс валют. Інфляція у 2022 сягнула понад 26%, у 2023 темпи знизились, але сьогодні залишаються високими. Національний банк України запровадив фіксований курс гривні до долара, але з часом перейшов до контрольованої гнучкості. Основними причинами падіння темпів економічного зростання є: руйнування інфраструктури, втрата тимчасово окупованих територій, скорочення експорту, падіння інвестицій, тощо.

Роль міжнародної допомоги є незамінною у зміцненні економічних позицій України під час війни. Вона не лише забезпечує необхідні ресурси для продовження опору, але й створює підґрунтя для подальшого відновлення та розвитку країни після завершення конфлікту. Окрім фінансових вливань, міжнародні партнери надають суттєву гуманітарну допомогу. Це включає постачання продовольства, медикаментів, обладнання для лікарень, а також підтримку для переміщених осіб. Така допомога не лише допомагає підтримувати базові життєві потреби населення, але й сприяє уникненню гуманітарної кризи, яка могла б значно ускладнити і так складну економічну ситуацію [2].

Повномасштабна війна проти України, спричинила найглибшу соціально-економічну кризу в новітній історії держави. Усі ключові галузі економіки — промисловість, сільське господарство, енергетика, транспорт, торгівля — зазнали потужних ударів через бойові дії, окупацію частини територій, руйнування інфраструктури та масову міграцію населення.

Водночас, в умовах надзвичайних викликів, Україна демонструє стійкість: держава мобілізує ресурси, перебудовує логістику, адаптує фінансову систему та отримує безпрецедентну підтримку від міжнародної спільноти. Аналіз сучасного стану української економіки в умовах війни дозволяє не лише оцінити глибину втрат, але й виявити напрями для відновлення, розвитку та реформ у післявоєнний період.

Список використаних джерел літератури:

1. Химич Ірина, Різник Наталія. Фінансово-економічний аналіз підприємства: основа прогнозування позитивних результатів за кризових умов. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 3, No. 1, 2024, pp. 62-71. doi: 10.46299/j.isjmef.20240301.06.
2. Війна та економічна стабільність України: наслідки та виклики . URL: <https://finway.com.ua/>

ПОЛІТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У МЕХАНІЗМАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Присяжний Антон Мирославович,
магістр I курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
м. Одеса
Проноза Інна Іванівна,
к.політ.н, доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
м. Одеса

У сучасному турбулентному світі, що характеризується стрімкими геополітичними змінами, посиленням внутрішніх та зовнішніх викликів,

зростанням суспільних очікувань та комплексністю управлінських завдань, питання стабільності політичних систем набуває особливої актуальності. Стабільність є не статичним станом, а динамічним процесом, що вимагає постійної адаптації, ефективного реагування на кризи та здатності до саморегуляції. У цьому контексті політичний менеджмент постає як ключовий інструмент, що забезпечує функціонування, ефективність та стійкість політичної системи. Він охоплює сукупність управлінських дій, технологій та стратегій, спрямованих на досягнення політичних цілей, вирішення конфліктів та забезпечення легітимності влади.

Політичний менеджмент є міждисциплінарною сферою, що виникла на перетині політології, державного управління, менеджменту та соціології. Він визначається як сукупність цілеспрямованих, систематичних дій суб'єктів політики з організації, координації та контролю політичних процесів для досягнення бажаних політичних результатів та підтримки функціонування політичної системи.

Ключові аспекти концептуалізації політичного менеджменту включають:

- політичний менеджмент охоплює такі функції, як планування, організація, мотивація, комунікація та контроль [3];
- політичний менеджмент розглядається як набір інструментів та технологій, що використовуються для впливу на політичні процеси [5];
- ефективний політичний менеджмент нерозривно пов'язаний з функціонуванням політичних інститутів. Інституційна спроможність та якість управління в цих інститутах прямо впливають на стабільність системи [4];
- політичний менеджмент не є ціннісно-нейтральним. Він пов'язаний з реалізацією певних цінностей, таких як демократія, справедливість, рівність, прозорість, легітимність [7].

Таким чином, політичний менеджмент є динамічним процесом, що дозволяє суб'єктам політики не лише реагувати на виклики, а й активно

формувати політичне середовище, впливати на розподіл ресурсів та цінностей, а також забезпечувати здатність політичної системи до адаптації та виживання.

Стабільність політичної системи не означає відсутність змін, а радше її здатність до ефективної адаптації, вирішення конфліктів та підтримки легітимності в умовах постійних викликів. Політичний менеджмент виступає ключовим фактором цієї стабільності через наступні механізми.

Конфлікт-менеджмент. Ефективний політичний менеджмент дозволяє своєчасно ідентифікувати, діагностувати та врегульовувати суспільні та політичні конфлікти. Це включає переговорні процеси, медіацію, досягнення компромісів та використання інституційних механізмів для зняття напруги [2]. Здатність політичних лідерів та інститутів до мирного врегулювання спорів є основою для запобігання дестабілізації.

Легітимація влади. Політичний менеджмент відіграє вирішальну роль у підтримці та підвищенні легітимності політичної системи та її інститутів. Це досягається через прозорість прийняття рішень, ефективне надання публічних послуг, участь громадян у політичному процесі та відповідальність влади перед суспільством. Низький рівень легітимності, навпаки, є прямою загрозою стабільності.

Адаптація та інновації. Стабільність сучасної політичної системи неможлива без її здатності адаптуватися до нових умов та інтегрувати інновації. Політичний менеджмент забезпечує цей процес через розробку та впровадження нових політик, реформ, а також через здатність системи навчатися на власному та досвіді інших.

Управління кризовими ситуаціями. У періоди криз ефективний політичний менеджмент є вирішальним для мінімізації негативних наслідків та відновлення стабільності. Це вимагає швидкого прийняття рішень, координації дій різних акторів, ефективної комунікації та мобілізації ресурсів [1].

Забезпечення ефективності державної політики. Коли державні органи ефективно вирішують суспільні проблеми, це зміцнює довіру громадян до держави та сприяє стабільності системи [6]. Політичний менеджмент, орієнтований на результати та якість послуг, безпосередньо сприяє цьому.

Сучасні політичні системи стикаються з низкою викликів, які вимагають переосмислення підходів до політичного менеджменту:

- зростання популізму та поляризації. Політичний менеджмент має знаходити механізми для зменшення поляризації та інтеграції різних суспільних груп, що є викликом для стабільності демократичних систем;
- цифрова трансформація. Використання нових технологій змінює характер комунікації між владою та суспільством, вимагаючи нових підходів до політичного менеджменту;
- глобалізація та транснаціональні виклики. Проблеми, такі як зміна клімату, пандемії, міжнародний тероризм, вимагають від політичного менеджменту здатності до співпраці на міжнародному рівні;
- криза довіри до еліт. Зниження довіри до політичних еліт та інститутів вимагає від політичного менеджменту посилення прозорості, підзвітності та ефективності.

Політичний менеджмент є багатофункціональним та динамічним інструментом, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності сучасних політичних систем. Його ефективність полягає у здатності вирішувати конфлікти, підтримувати легітимність влади, адаптуватися до змін та ефективно реагувати на кризи. Аналіз європейських моделей демонструє різноманіття підходів, але всі вони прагнуть до підвищення інституційної спроможності та якості публічного управління. У контексті сучасних викликів, подальший розвиток політичного менеджменту, орієнтований на демократичні цінності, прозорість, інновації та підвищення професіоналізму, є запорукою стійкості та процвітання політичних систем.

Список використаних джерел:

1. Dror, Y. (1988). *Crazy States: A "Personal" Analysis of the Israeli-Arab Conflict*. Lexington, MA: D.C. Heath.
2. Fisher, R. & Ury, W. (1981). *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*. Boston: Houghton Mifflin.
3. Hood, C. (1991). *A Public Management for All Seasons?*. *Public Administration*, 69(1), 3-19.
4. Huntington, S. P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.
5. Manin, B. (1997). *The Principles of Representative Government*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
7. Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham: Open University Press.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ : МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

*Приходько Сергій,
к. політ. н., доцент,
доцент кафедри політології,
історії і філософії
Полтавського державного аграрного
університету,
м. Полтава*

Україна за останні роки здійснила значний стрибок у сфері цифрової трансформації держави, яскравим прикладом якої є екосистема «Дія» [1]. Цей досвід неминуче ставить на порядок денний питання про можливість

та доцільність цифровізації однієї з найконсервативніших та найважливіших сфер – виборчого процесу.

В умовах повоєнної відбудови та необхідності вирішення безпрецедентних викликів (голосування ВПО та біженців, безпекові загрози), цифровізація може запропонувати інноваційні рішення. Однак, вона також несе суттєві ризики, пов'язані з безпекою, довірою та інклюзивністю. Метою цих тез є аналіз можливостей та ризиків цифровізації виборчого процесу в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Впровадження цифрових технологій може торкнутися практично всіх етапів виборчого процесу: адміністрування та реєстри; електронний документообіг комісій; агітація та інформування; процес голосування та підрахунку тощо.

Використання «Дії» для ідентифікації виборців, онлайн-перевірки даних у Державному реєстрі виборців [2] та спрощеної зміни виборчої адреси може кардинально вирішити проблему голосування ВПО та полегшити адміністрування.

Електронний документообіг комісій суттєво допомагає зменшити паперову роботу, прискорити комунікації та прозорість роботи виборчих комісій.

Не менш важливу ролі грає і створення платформ для дистанційного навчання членів комісій та спостерігачів, створення єдиних ресурсів з інформацією про кандидатів, партії, програми, процедури голосування, підвищення прозорості політичної реклами в соцмережах, боротьба з «ботофермами» та дезінформацією.

Безумовно, важливішим етапом є процес голосування та підрахунку: це, перш за все, електронні списки виборців, використання планшетів чи комп'ютерів на дільницях для швидкої їх реєстрації, машинний підрахунок, тобто застосування сканерів для зчитування бюлетенів, що значно може прискорити підрахунок та зменшити кількість помилок.

Значне поширення набуває і Інтернет-голосування (I-Voting), що є потенційним рішенням для біженців, військових, людей з обмеженою мобільністю та ін. [3].

Шлях цифровізації виборів сповнений серйозних ризиків, які є особливо гострими для України:

- кібербезпека. Виборча система є привабливою ціллю для кібератак з боку РФ та інших зловмисників. Злам ДРВ, системи голосування чи підрахунку може мати катастрофічні наслідки для легітимності виборів [4]. Надійний захист потребує величезних ресурсів та експертизи;
- довіра суспільства. Значна частина суспільства може ставитися з недовірою до «чорної скриньки» електронного голосування. Будь-який збій чи підозра у втручанні може підірвати довіру до результатів [5];
- цифровий розрив. Не всі громадяни мають доступ до інтернету чи цифрових пристроїв, а також необхідні навички для користування електронними сервісами. Це створює ризик виключення певних груп населення;
- верифікація та аудит. Складність проведення незалежного аудиту та перерахунку голосів у разі застосування I-Voting. Відсутність паперового сліду ускладнює вирішення суперечок;
- таємниця голосування та тиск. Дистанційне голосування ускладнює контроль за тим, чи здійснює виборець своє волевиявлення вільно та без тиску з боку третіх осіб;
- захист персональних даних. Необхідність гарантувати найвищий рівень захисту особистих даних виборців.

Варто зазначити, що світовий досвід цифровізації виборів є неоднозначним. Наведемо приклади. Так, наприклад, Естонія – це єдина країна, що широко застосовує I-Voting на національному рівні з 2005 року. Демонструє зручність, але стикається з постійними дебатами щодо безпеки та прозорості [3; 6].

Швейцарія, Нідерланди, Німеччина – країни, які експериментували з електронним голосуванням, але зіткнулися з проблемами безпеки та недовіри, що призвело до згорання або обмеження цих проєктів. США, Канада, Індія використовують різні форми електронних машин для голосування (DRE, сканери), але не I-Voting на загальнонаціональному рівні. Досвід показує важливість наявності паперового сліду для аудиту [8].

Виходячи з цього, можна стверджувати, що для України цей досвід є важливим, але з його креативним переосмислення: необхідність поетапного підходу, пріоритет безпеки над швидкістю, забезпечення прозорості та можливості аудиту, проведення пілотних проєктів, широка просвітницька робота та збереження традиційних методів голосування як альтернативи [7].

Підсумуючи, варто зазначити, що цифровізація виборчого процесу в Україні має значний потенціал для вирішення багатьох проблем, особливо у повоєнний період. Вона може підвищити ефективність адміністрування та інклюзивність.

Однак, ризики, пов'язані з кібербезпекою та довірою, є надзвичайно високими, особливо в умовах гібридної війни.

Україна повинна рухатися цим шляхом обережно, спираючись на найкращий міжнародний досвід, інвестуючи у надійні технології та кіберзахист, а головне – вибудовуючи довіру громадян до нових виборчих інструментів.

Будь-яке рішення щодо впровадження цифрових технологій, особливо інтернет-голосування, має ухвалюватися лише після ретельного аналізу, широкого громадського обговорення та забезпечення найвищих стандартів безпеки та прозорості.

Список отриманих джерел:

1. Міністерство цифрової трансформації України. Концепція «Держава у смартфоні» та її вплив на трансформацію державних послуг. Київ: Мінцифри, 2025.
2. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 № 698-V. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 20. Ст. 282.
3. Alvarez, R. M., & Hall, T. E. *Electronic Voting and The Future of Elections*. Cambridge University Press. 2021
4. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ). Звіт про кіберзагрози для критичної інфраструктури України, включаючи виборчі системи. Київ: ДССЗІ, 2024.
5. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Ставлення громадян України до можливості запровадження інтернет-голосування. Соціологічне дослідження. Київ: КМІС, 2025.
6. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2017)5 of the Committee of Ministers to member States on standards for e-voting. Strasbourg: CoE, 2017
7. IFES. *Cybersecurity in Elections: A Guide for Electoral Management Bodies*. Arlington: IFES, 2023.
8. Костюк В. А. Цифровізація виборів: Порівняльний аналіз досвіду Естонії та Швейцарії та перспективи для України. *Інформація і право*. 2023. № 4. С. 34–45.

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОПРОПАГАНДИ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ

*Проноза Інна Іванівна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

*Скоробогатов Артем Вадимович
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

В умовах гібридної війни, яку Російська Федерація веде проти України, інформаційний фронт набуває не менш важливого значення, ніж бойові дії на полі бою. Масштабна та системна інформаційна агресія, спрямована на дискредитацію України, підлив її міжнародної підтримки та деморалізацію суспільства, вимагає від держави розробки та ефективної реалізації власної системи стратегічних комунікацій (СтратКом). Актуальність теми полягає у критичній необхідності для України не лише спростовувати ворожі наративи, але й проактивно формувати власний позитивний міжнародний імідж, мобілізувати підтримку світової спільноти та зміцнювати національну стійкість.

Методологія дослідження включає аналіз контенту, дискурс-аналіз, кейс-стаді, аналіз стратегічних документів та експертні оцінки.

Стратегічні комунікації (СтратКом) визначаються як скоординоване та цілеспрямоване використання комунікаційних можливостей держави та її партнерів для просування національних інтересів, досягнення стратегічних цілей та впливу на обрані аудиторії. В умовах гібридної війни, де

інформаційний компонент відіграє одну з провідних ролей, СтратКом стають критично важливим інструментом державної політики.

Цілі та завдання стратегічних комунікацій в умовах інформаційної агресії є багатограними. Вони включають: протидію ворожій пропаганді та дезінформації шляхом їх виявлення, спростування та розвінчування; формування та просування власних наративів, які б пояснювали позицію держави, її цінності та цілі; зміцнення національної стійкості та єдності суспільства перед зовнішніми інформаційними загрозами; мобілізацію міжнародної підтримки (політичної, економічної, військової, гуманітарної) шляхом формування позитивного іміджу країни та донесення правди про події; а також делегітимізацію агресора в очах світової спільноти [1, с. 77-80].

Специфіка українського контексту полягає, по-перше, в асиметричному характері інформаційного протистояння з Російською Федерацією, яка володіє значно більшими ресурсами для ведення пропаганди. По-друге, це необхідність швидкого реагування на постійно змінювану інформаційну ситуацію та нові фейки. По-третє, це висока роль цифрових платформ та соціальних медіа як основних каналів поширення інформації та контрпропаганди, а також значний внесок громадянської журналістики та волонтерських ініціатив.

В основі українських стратегічних комунікацій лежить низка ключових наративів, спрямованих як на внутрішню, так і на зовнішню аудиторію. Серед них: справедливий, оборонний характер війни України проти російського агресора; єдність української нації у боротьбі за свою свободу та незалежність; непохитність європейського та євроатлантичного вибору України; стійкість, мужність та героїзм Збройних Сил України та всього українського народу; злочинний характер дій російського режиму та армії, порушення ними міжнародного права та прав людини; а також Україна як захисниця демократичних цінностей та безпеки всієї Європи.

Діяльність державних інституцій у сфері СтратКом координується на різних рівнях. Ключову роль відіграють Офіс Президента України, який визначає основні напрямки інформаційної політики, Міністерство закордонних справ України та дипломатичні представництва, що працюють із закордонними аудиторіями, Міністерство оборони України та Збройні Сили України, які інформують про перебіг бойових дій та спростовують ворожі фейки. Важливими інституціями є також Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики та Центр протидії дезінформації при РНБО, які займаються аналізом інформаційних загроз та розробкою контрзаходів [2].

Значний внесок у формування міжнародного іміджу України робить публічна, культурна та цифрова дипломатія. Це включає організацію міжнародних заходів, виставок українського мистецтва, промоцію української культури та історії, активну роботу в соціальних мережах, залучення відомих світових діячів до підтримки України (наприклад, через платформу UNITED24 тощо).

Неможливо переоцінити роль українських медіа, незалежних журналістів, фактчекінгових організацій (таких як StopFake, VoxCheck, «Детектор Медіа2) та численних волонтерських інформаційних ініціатив (наприклад, InformNapalm, проєкти з кібербезпеки). Саме вони часто першими виявляють та спростовують російські фейки, проводять власні розслідування та доносять правдиву інформацію до широкої аудиторії як в Україні, так і за кордоном.

Оцінка ефективності українських стратегічних комунікацій свідчить про значні успіхи, особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року. Вдалося мобілізувати безпрецедентну міжнародну військову, фінансову, політичну та гуманітарну допомогу, значною мірою змінити сприйняття України у світі – від об'єкта геополітики до активного суб'єкта, що бореться за власну свободу та європейські цінності. Українські

наративи про справедливість боротьби та героїзм народу знайшли широкий відгук у західних суспільствах [3].

Однак, система українських СтратКом стикається із серйозними викликами. Одним із головних є так звана «втома від війни» у міжнародної аудиторії, що вимагає постійного пошуку нових підходів та кутів подачі інформації. Іншим викликом є потужні фінансові та організаційні ресурси російської пропагандистської машини, яка адаптується та використовує все більш витончені методи дезінформації. Існує також проблема недостатньої координації зусиль між різними державними органами, а також між державним сектором та громадянським суспільством і медіа.

Проблемними аспектами залишаються забезпечення проактивності українських комунікацій (не лише реагування, а й нав'язування власного порядку денного), ефективна сегментація цільових аудиторій (з урахуванням їхніх культурних, політичних та ментальних особливостей) та гнучка адаптація комунікаційних стратегій до швидкоплинного інформаційного середовища та нових викликів, таких як поширення технології deepfake.

Напрямами вдосконалення системи стратегічних комунікацій України мають стати: посилення аналітичної складової для кращого розуміння аудиторій та ефективності власних дій; інвестиції в створення якісного, креативного та багатомовного контенту; розвиток власних медійних платформ з міжнародним охопленням; системне навчання та підготовка фахівців у сфері СтратКом; а також поглиблення стратегічного партнерства з міжнародними організаціями, урядами дружніх країн та світовими медіа для спільної протидії дезінформації та просування об'єктивної інформації про Україну [Див. детал.: 4].

Отже, стратегічні комунікації стали для України одним із ключових інструментів у протистоянні російській інформаційній агресії, важливим елементом національної безпеки та оборони. Завдяки скоординованим зусиллям держави, громадянського суспільства та медіа вдалося досягти

значних успіхів у мобілізації міжнародної підтримки, формуванні позитивного іміджу країни та розвінчуванні ворожих наративів. Однак, в умовах тривалої та виснажливої інформаційної війни, Україна стикається з новими викликами, що вимагають постійного вдосконалення системи стратегічних комунікацій. Підвищення їхньої ефективності залежить від посилення координації, забезпечення проактивності, кращого розуміння цільових аудиторій, інвестицій у якісний контент та технології, а також від розвитку міжнародного партнерства. Успіх на інформаційному фронті є не менш важливим, ніж на полі бою, для забезпечення перемоги України та її сталого демократичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дубов Д. В. *Цілі та завдання стратегічних комунікацій в системі національної безпеки України. Стратегічні пріоритети. Серія: Політика. 2023. № 1 (15). С. 75–82.*
2. *Міністерство закордонних справ України. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. Київ, 2021.*
3. Baranets, I., Shevchenko, T. *The Effectiveness of Ukraine's Strategic Communications in Mobilizing International Support: A Post-2022 Assessment. Journal of Public Affairs. 2024. Vol. 24, Issue 2.*
4. *NATO Strategic Communications Centre of Excellence (StratCom COE). Countering Russian Disinformation in the Context of the War in Ukraine: Lessons Learned. Riga, 2023. URL: <https://stratcomcoe.org/publications>*

КОМПОНЕНТИ І МАРКЕРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

*Ростецька Світлана Іванівна,
д. політ. н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Регіональна ідентичність має схожі риси із іншими видами ідентичностей, такими як національна, етнічна, культурна. Вона також опирається багато в чому на соціальні міфи про особливі якості місцеперебування, її вираженість багато в чому залежить від наявності та підтримки колективної пам'яті, цінностей та норм, що склалися в певному територіальному просторі.

Регіональна ідентичність перебуває в складних відносинах з ідентичностями іншого роду. Є вагомі підстави вважати, що це відносини конкуренції, а часто і антагонізму. Чим сильніше ідентичність національна, етнічна, тим слабкіша регіональна.

Таким чином, простежується взаємозв'язок між національною ідентичністю (як політико-державного та ідеологічного утворення) і регіональною, що сконструйована на основі територіальної спільності полікультурного феномену).

Основою регіональної ідентичності можна визначити саме природну потребу індивідів володіти своїм простором, мати власну географічну ділянку. Спільність проживання сприяє породженню в людях суміжних рис, що вирізняють їх від сусідів, і уявлення про це є підґрунтям для створення нової спільності. Можна спрогнозувати, що в майбутньому, саме регіональна ідентичність буде ще більш актуалізованою і потенційно може стати фактором потужного впливу на суспільне життя, за умови,

коли відповідне її ядро буде піддано тиску, а цілісність зазнає загрози. Таким чином, латентне існування регіональної ідентичності може швидко змінитися активною фазою під дією політичних, історичних, економічних або інших обставин, і відповідно може ці процеси можуть поляризувати суспільства і дестабілізувати державу [1]. Але, в той же час, регіональна ідентичність, може мати одну дуже важливу і глибоко позитивну властивість – це здатність об'єднувати людей різних рас, професій, станів, рівнів освіти, ламати або знижувати бар'єри між цими групами, такий позитивний досвід дозволяє розчиняти міжгрупові протиріччя, породжені недовірою, відчуженістю або ворожістю, тому є сенс культивувати регіональну ідентичність на національному та загальнокультурному рівні.

Регіональна ідентичність включає когнітивний, ціннісний, емоційний і регулятивний компоненти, як канали конструювання та функціонування. Слід зазначити, що регіональна ідентичність має наступні характеристики, що вирізняють її від інших типів ідентичності: регіональну ідентичність можна змінити, що наближує її з професійною ідентичністю, наприклад, але відрізняє від етнічної та расової. Втрата однієї регіональної ідентичності та набуття нової займає термін, який можна порівняти з життям покоління. Більш того, інколи саме в діаспорі, на новому місці проживання найсильніше проявляє себе початкова, природжена регіональна ідентичність. Саме в контактах з «чужинцями» її володар з особливою гостротою відчуває її присутність у своїй ментальності, саме серед нових територіальних сусідів вона набуває особливої цінності як засіб відшукування союзників, саме тут вона нагадує про себе особливо часто. Регіональна ідентичність далеко не завжди означає солідарність її володарів один з одним. Подібно до того, як власники однаковою професійної ідентичності можуть сприймати один одного як суперників за місце роботи, а не тільки як союзників у боротьбі за авторитет і цінність своєї професії, «земляки» теж можуть відчувати

одне до одного широку гаму почуттів, а не тільки бажання солідаризуватися в своєму соціальному поведінці.

Регіональну ідентичність не можна зводити до пошуку окремих особливостей регіону (в історичній чи інших сферах вони знаходяться досить легко). Для існування регіональної ідентичності необхідна наявність опонента, проти якого вона спрямована (політично, культурно і т. д.). Відсутність опонента виключає можливість існування регіональної ідентичності, так як нікому себе протиставити для виконання класичної схеми «ми – вони», «свій – чужий».

Маркерами сильної регіональної ідентичності можуть слугувати, по-перше, становлення і зміцнення регіональних лідерів, котрі намагаються відстояти регіональні інтереси; функціонування регіональних партій, місцевих ЗМІ. По-друге, наявність значної групи людей, у яких переважає самоідентифікація з регіональним політичним співтовариством. По-третє, потужним ідентифікаційним потенціалом є розробка іміджу території, актуалізація історичної пам'яті та символічної політики [2].

Історична політика орієнтується, в першу чергу, на реалізацію основних функцій історичної пам'яті, а саме: ідентифікаційної, зміст якої полягає в усвідомленні минулого своєї нації, відділення «своїх» від «чужих»), легітимістської, просвітницької, соціалізуючої, об'єднуючої (справжнє і минулі покоління), і звичайно – патріотичної, яка полягає у формуванні переконань, що національний інтерес стоїть вище особистого, а загальне благо є найважливішим).

Наразі слід констатувати, що історична політика стала вагомим чинником суспільного і політичного життя пострадянських держав, вона здійснює суттєвий вплив на формування національної та регіональної ідентичності, здатна до інтеграції в громадянську освіту, в систему національних інтересів і національної безпеки країни, а також у міжнародні відносини та світову політику.

Гострим питанням є поділ понять ідентичності та колективної пам'яті. Пам'ять є основою єдності регіональної спільноти. Відродження серйозної регіональної історії та оскарження існуючих національних інтерпретацій минулого стає інструментом, який спрямовує регіональне суспільство до свого майбутнього. Колективна пам'ять є основою ідентичності. Колективну пам'ять слід розуміти як результат діяльності окремих осіб (або груп індивідів), об'єднаних для того, щоб поділитися спогадами про конкретні події минулого. Необхідно відзначити, що колективна пам'ять формується й форматується під впливом темпоральної складової нашого життя.

Міфи, які разом із символами є найважливішими регіональними маркерами, стають механізмом інтерпретації пам'яті та її спотворення. Водночас вони є кордоном і способом закріплення регіональної ідентичності.

Наразі простежується конструювання національної та регіональної міфології, який можна визначити як процес міфологізації історії, тобто у процесі формування державності надаються риси винятковості саме національному характеру, з метою трансформації народу (етносів) в націю на основі лінійності і абсолютизації в історії «етносу-народу-нації» [3].

Кожен з регіонів являє собою особливий варіант конструювання своєї унікальності, ґрунтуючись на географічному положенні, культурному чи історичному наслідний, особливий менталітет. Дослідження процесу формування регіональної міфології дає підставу стверджувати тезу про значущість регіональних міфологем для легітимації влади, позиціонування регіону як для внутрішнього, так і для зовнішнього простору, створення його унікального бренду, потужного регулюючого і мобілізаційного елемента в житті суспільства, здатного об'єднати регіональне співтовариство в якусь локальну спільність і тим самим посилити власні позиції у відношенні до інших регіонів та центральної влади.

Список використаних джерел:

1. Raagmaa G. *Regional identity and Social Capital in Regional Economic Development and Planning. European Planning Studies. 2002. Vol.10. № 1. P. 3-12.*
2. Owen D. *Future Identities: Changing identities in the UK – the next 10 years. University of Warwick, UK. 2013. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/275781/13-520-national-identities-change-as-ethniccomposition-changes.pdf*
3. Руденко Ю. *Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 364 с/*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПЕРЕВАГИ ЯК ОСНОВИ МЕРЕЖЕВОЇ ВІЙНИ

*Руцький Сергій Васильович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Сучасний геополітичний ландшафт детермінується експоненційним зростанням інформаційних технологій, що спричиняє фундаментальні зрушення в парадигмі військових конфліктів. Інформація трансформується з об'єкта впливу на критично важливий інструмент досягнення стратегічних цілей, вимагаючи реконцептуалізації традиційних підходів до ведення війни. Ці тези пропонують аналітичне дослідження концепції інформаційної переваги в контексті мережевої війни, ретельно розглядаючи її ключові атрибути, основоположні принципи та багатогранну роль у сучасних військових операціях.

1. Еволюція інформаційного середовища та генезис кібернетичної гносеології

Інтенсивне проникнення цифрових засобів виробництва, зберігання та передачі інформації зумовило якісну трансформацію інформаційного середовища, відзначаючись безпрецедентною швидкістю, обсягом та масштабом інформаційних потоків. Ця фундаментальна зміна в інформаційній екосистемі каталізувала розвиток кібернетичної гносеології - міждисциплінарної галузі знань, яка прагне осмислити закономірності інформаційних процесів.

Кібернетична гносеологія, ґрунтуючись на принципі ізоморфізму інформаційних процесів на різних рівнях організації матерії (від індивідуального біологічного організму до складних соціальних систем), розглядає інформаційне середовище як динамічне поле постійної боротьби із зовнішніми інформаційними загрозами, аналогічно до боротьби живих організмів з патогенними агентами. Цей підхід забезпечує теоретичну основу для розуміння інформаційної війни як форми соціальної динаміки.

2. Діалектика дефініцій: розмежування інформаційного протистояння та інформаційної війни

Незважаючи на широке поширення в науковому та політичному дискурсі, термін «інформаційна війна» залишається концептуально розмитим, демонструючи відсутність загальноприйнятого визначення. Це концептуальне розмежування є критично важливим для забезпечення аналітичної чіткості.

Інформаційне протистояння слід розуміти як сукупність різноманітних дій та протидій, що характеризуються як захисним, так і наступальним характером, спрямованих на встановлення контролю над інформаційним простором та стратегічне позиціонування інтерпретації інформації.

Інформаційна війна, на відміну від інформаційного протистояння, характеризується якісно вищою інтенсивністю застосовуваних засобів і

методів, а також радикальністю цілей. Її кінцевою метою є досягнення безумовного домінування в інформаційному просторі, часто шляхом агресивного знищення опозиційного інформаційного контенту та маргіналізації альтернативних наративів.

Проблема інтерпретації інформації набуває особливої значущості в контексті інформаційної війни, оскільки конфліктуючі сторони можуть використовувати ідентичні масиви даних, але надавати їм діаметрально протилежні значення, маніпулюючи суспільною свідомістю.

3. Мережецентрична війна (NCW): парадигма перетворення інформаційної переваги на бойову міць

Концепція мережецентричної війни (NCW), розроблена Сполученими Штатами наприкінці XX століття, є парадигматичним зсувом у військовій доктрині. NCW передбачає стратегічне використання інформаційних технологій для радикальної трансформації інформаційної переваги в посилення бойових можливостей.

NCW базується на таких основоположних принципах:

- Перехід від платформно-орієнтованої архітектури до мережево-орієнтованої архітектури: Це передбачає інтеграцію окремих військових платформ у єдину, високоінтегровану мережу, що забезпечує безперешкодний обмін інформацією.
- Розуміння акторів як елементів динамічної екосистеми: NCW розглядає військових акторів не як ізольовані одиниці, а як взаємозалежні компоненти гнучкої та адаптивної екосистеми.
- Критична важливість стратегічної адаптації: В умовах швидкоплинного інформаційного середовища здатність до швидкої адаптації до змін є критично важливою для виживання та успіху.

NCW є прямим наслідком глибинних соціально-економічних трансформацій, зумовлених спільною еволюцією економіки, інформаційних технологій, бізнес-стратегій та організаційних структур.

4. Концептуалізація інформаційної переваги: сутність та атрибути

Інформаційна перевага є ключовим концептом у теорії мережевої війни. Її слід розуміти як створення та стратегічне використання інформаційних можливостей для ефективного досягнення поставлених військово-політичних цілей.

Ключові атрибути інформаційної переваги:

- Розуміння інформаційних аспектів операційного середовища: Це передбачає глибоке усвідомлення інформаційних вимірів людського, інформаційного та фізичного доменів, які впливають на те, як актори отримують, використовують та інтерпретують інформацію.
- Множинність форм інформаційних переваг: Існує не єдина, універсальна форма інформаційної переваги. Вона може проявлятися в різних вимірах, таких як перевага в зборі, обробці, аналізі або поширенні інформації.
- Тимчасовий та відносний характер: Інформаційна перевага не є статичним станом, а динамічним процесом. Вона є тимчасовою та відносною, залежною від адаптації противника та змін в оперативному середовищі.

Досягнення та підтримання інформаційної переваги вимагає постійних зусиль, спрямованих на її здобуття, захист та ефективне використання.

5. Таксономія інформаційних заходів для досягнення інформаційної переваги

Для ефективного створення інформаційної переваги використовуються п'ять взаємопов'язаних інформаційних заходів:

- Забезпечення: Створення та розвиток інформаційних можливостей, інфраструктури та ресурсів.
- Захист: Реалізація заходів для захисту власних інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу, маніпулювання та знищення.

- Інформування: Стратегічне поширення інформації з метою формування сприятливого сприйняття військових операцій та діяльності серед цільових аудиторій.

- Вплив: Здійснення цілеспрямованого впливу на мислення, емоції та поведінку противника з метою досягнення бажаних стратегічних результатів.

- Атака: Здійснення наступальних дій в інформаційному просторі, спрямованих на порушення функціонування інформаційних систем та інфраструктури управління противника.

Ефективність цих заходів значною мірою залежить від їхньої інтеграції та синхронізації.

6. Фундаментальні принципи досягнення інформаційної переваги

Для ефективного використання інформації та досягнення інформаційної переваги необхідно дотримуватися таких фундаментальних принципів:

- Орієнтація на напад: Ініціативний підхід до ведення інформаційних операцій, активний захист інформаційних ресурсів та проактивне передбачення дій противника.

- Синергія: Усвідомлення невід'ємного інформаційного ефекту будь-якої військової діяльності та інтеграція всіх наявних можливостей для досягнення інформаційної переваги.

- Інформаційна централізація: Визнання інформації як центрального елемента всіх військових операцій та її інтеграція в усі етапи планування та виконання.

- Комплексний захист інформації: Забезпечення захисту інформації всіма учасниками інформаційного протиборства, підвищення цифрової грамотності та операційної безпеки.

Можна зробити висновок, що інформаційна перевага є ключовим детермінантом успіху в сучасних військових конфліктах. Глибоке розуміння її сутності, основоположних принципів та методів досягнення є

критично важливим для розробки ефективних стратегій ведення війни в умовах цифрової трансформації. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку більш складних моделей, емпіричну валідацію теоретичних положень та розробку практичних інструментів для аналізу та прогнозування інформаційних операцій.

Список використаних джерел:

1. *Alberts D. S., Garstka J. J., Stein F. P. Network Centric Warfare: Developing and Leveraging Information Superiority.* – Washington, D.C.: CCRP Publication Series, 2000. – 292 p.
2. Черняк В. Д. Інформаційна війна як чинник сучасної геополітики / В. Д. Черняк // *Гілея: науковий вісник.* – 2022. – № 174. – С. 65–69.
3. *Libicki M. C. What is Information Warfare?* – Washington, D.C.: National Defense University Press, 1995. – 73 p.
4. Назарук І. Інформаційна безпека як складова національної безпеки України / І. Назарук // *Стратегічні пріоритети.* – 2023. – № 1 (58). – С. 89–97.
5. *Thomas T. Russia's Reflexive Control Theory and the Military* / T. Thomas // *Journal of Slavic Military Studies.* – 2018. – Vol. 31, № 3. – P. 314–335.
6. *Tikk E., Kaska K., Vihul L. International Cyber Incidents: Legal Considerations.* – Tallinn: NATO CCD COE, 2010. – 198 p.
7. Гриневич В. Психологічні операції як складова інформаційної війни / В. Гриневич // *Військова думка.* – 2021. – № 2. – С. 47–53.
8. *Bousquet A. The Scientific Way of Warfare: Order and Chaos on the Battlefields of Modernity.* – London: Hurst & Company, 2009. – 256 p.
9. Коломієць Г. Інформаційна перевага як чинник мережево-центричних операцій / Г. Коломієць // *Національна безпека і оборона.* – 2020. – № 4. – С. 33–39.
10. *Nye J. S. The Future of Power.* – New York: PublicAffairs, 2011. – 320 p.

ЮРИДИЧНИЙ АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК ФІЛОСОФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

*Скриль Сергій Анатолійович,
к.юрид.н., доцент,
доцент кафедри державно- правових дисциплін
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м.Одеса*

Філософським фундаментом функціонування правових систем держав «об'єднаної Європи» виступає антропоцентризм, який має безпосереднє відношення до прав людини та виступає сучасним імперативом побудови правової держави. Антропоцентризм знаходить своє відображення у принципі верховенства права, запровадження та утвердження якого в правовій системі є пріоритетним завданням розвитку будь-якої цивілізованої демократичної соціальної держави. У сучасному світовому порядку принцип верховенства права вже не обмежується рамками вузько-юридичного розуміння. Його зміст отримує нові відтінки (аспекти) значень.

У науковій літературі виділяють три історичні етапи еволюції розуміння принципу верховенства права: античний антропоцентризм (за Платоном та Арістотелем); класичний (за Альбертом Венном Дайсі); сучасний (за визначеннями, що містяться у нормативних актах міжнародних організацій, а саме: Ради Європи, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, робочих матеріалах та річних звітах Світового банку, а також в Рішеннях Європейського Суду з прав людини).

Сучасне розуміння принципу верховенства права розглядається в контексті глобалізаційних, європейських інтеграційних, економічних, правових та інших аспектів реформування світового правопорядку.

Європейські стандарти прав людини мають конкретні параметри визначення і регламентовані міжнародними за своїм змістом актами –

Хартією основних прав 2000р. (у рамках держав Європейського Союзу) та Конвенцією з прав людини та основоположних свобод 1950р., яка діє в межах країн Ради Європи. Звісно, на континенті діють і інші багатосторонні міжнародні угоди. Але системне тлумачення приписів Хартії основних прав 2000р., Конвенції з прав людини 1950р. у співвідношенні з положеннями інших міжнародних угод у сфері прав людини, що діють на регіональному європейському рівні, дозволяє зробити певний висновок – норми зазначених двох угод мають більш широке тлумачення прав людини і фактично «охоплюють» своїм змістом всі інші регіональні договори. Саме у нормах Конвенції 1950р. та Хартії 2000р. (дія якої обмежується кордонами ЄС) закріплені європейські цінності та стандарти прав людини.

Якщо Хартія основних прав 2000р. за своєю юридичною природою є у значній мірі декларативним актом, який формулює основні цінності Європейського Союзу – людську гідність, свободу, рівність (заборону будь-якої дискримінації), солідарність, то Римська Конвенція закріплює стандарти взаємовідносин між індивідуальними та колективними суб'єктами права з однієї сторони та державою – з іншої. Крім того Конвенція пропонує дієвий міжнародний юридичний механізм захисту прав людини та основоположних свобод.

Як слушно зазначив колишній Комісар Ради Європи з прав людини Т. Хаммарберг, Європейська конвенція з прав людини лежить в основі унікальної європейської системи захисту прав людини, яка слугує прикладом для створення відповідних систем в інших регіонах світу [1, с.19].

На думку П. Рабіновича, особливістю міжнародних актів, котрі стосуються прав людини, є те, що вони часто-густо насичені поняттями з царини моралі. «Втім, – зазначає науковець, – аргументація Суду з приводу моральності є досить своєрідною. Він ніколи не прагне узаконити, абсолютизувати моральну норму певного змісту – встановити, так би

мовити, «євронорму моралі». Цей орган виходить із того незаперечного реального факту, що найбільш поширені, пануючі у різних країнах моральні приписи не завжди збігаються, а тому визнати за єдино прийнятний, загальнообов’язковий для держав – членів Ради Європи лише один із них було б недемократичним, недоцільним та, зрештою, й нереальним»[2, с.139]. У рішеннях Суду зазначається, що «державні органи, безпосередньо і періодично стикаючись із життєвими реаліями своїх країн, у принципі мають більшу можливість визначитись щодо точного змісту моральних вимог, а також необхідності застосування обмежень. Розглядаючи скарги на адресу конкретної держави, Суд вважає безперечним фактом домінування на її території певних моральних уявлень, поглядів, і він, зазвичай, не ставить собі за мету їх схвалювати, стимулювати, або ж, навпаки, піддавати критиці чи заперечувати»[3].

Отже, практика Європейського суду з прав людини є дієвим інструментом «оживлення» Конвенції та формування морально-політичних та морально-правових орієнтирів реформування державних інститутів. Йдеться не тільки про судову систему, але й про інші гілки державної влади. Прецеденти Суду є дороговказом законодавчій владі для створення якісних «людиноцентристських» законів та «матриці» демократичного суспільства. Одночасно вони встановлюють «межі адміністративної дискреції» для органів виконавчої влади. За таких умов, можна стверджувати, що орієнтири реформування політичних інститутів необхідно шукати у прецедентній практиці Страсбурзького суду.

На думку М. Буроменського, Конвенція є «своєрідним європейським кодексом свободи та демократії, який виступає в якості нового людиноцентристського світогляду. Не для кого не є секретом те, що забезпечення права людини – це певний алгоритм побудови цілих галузей права, починаючи від конституційного права, включаючи як галузі матеріального права, так і процесуального. На основі Конвенції та практики Європейського суду з прав людини виникло європейське

розуміння прав людини. І нарешті, участь у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та її дотримання є перепусткою держав до європейської спільноти та свідченням належності до європейської правової культури»[4, с.92-93].

Практика Європейського суду з прав людини у своєму «історичному вимірі» сформувала нову парадигму романо-германської правової системи та права «європейського простору». Це – парадигма правового антропоцентризму.

Список використаних джерел:

1. Хаммаберг Т. *Європейські стандарти прав людини та Україна. Право України. 2010. №10. С.19-24*
2. Рабінович П.М. *Практика Європейського суду з прав людини у рішеннях проти України. Львів. 2021. 267с.*
3. *Рішення Суду у справах «Costello-Roberto v.United Kingdom», «Kulla v. Poland», «Nsona v. the Netherlands» URL: [https:// www.echr.coe.int](https://www.echr.coe.int)*
4. Буроменський М. *Європейський кодекс свободи та демократії. Право України. 2010. №10. С.89-98*

ПАРТІЙНИЙ ДИСКУРС ЩОДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

*Сокур Олексій Володимирович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Одним із визначальних процесів для розвитку політичної системи України є європейська інтеграція. Очевидно, що політичний дискурс щодо європейської інтеграції зазнавав суттєвих трансформацій змінювався протягом усього періоду Незалежності, а європейська та євроатлантична інтеграція, хоча часто-густо ставали заручниками внутрішньополітичних конфліктів, водночас визначали політичний ландшафт та електоральний вибір громадян України.

Визначаючи європейську інтеграцію як нову індустріалізацію для України, С. Борисевич зазначає: «Українське суспільство і держава мусять лише змінити цілі європейського вектору свого розвитку. Це не мають бути надії на повноправне членство в ЄС, «вихід» на багатий європейський ринок українських товарів і досягнення європейських стандартів життя громадян. Для України актуальним є питання запозичення стандартів якості та ефективності організації і ведення менеджменту в усіх сферах суспільного життя, зокрема і в державному управлінні, та започаткування і розвиток нової індустріалізації країни на сучасних технологічних засадах, чого досягнути без співпраці з Європою, США та Китаєм буде проблематично. Співпраця з Об'єднаною Європою за певних умов може бути стимулом для успішного проведення цілого комплексу соціально-економічних та політико-правових реформ» [1, с. 201].

Слід безумовно погодитись із С. Борисевичем щодо необхідності посилення європейського вектору розвитку українського суспільства та

держави й відзначити, що мобілізація українського суспільства та держави під час війни актуалізує необхідність досліджень процесу європейської інтеграції та значно підвищує шанси України на повноцінне, повноправне членство в Європейському Союзі.

Партійний дискурс щодо європейської інтеграції є частиною та різновидом політичного дискурсу. Останній визначається як «...форма політичної діяльності, яка орієнтується на питання державного керівництва суспільством, визначення форм, завдань і змісту діяльності органів влади... рефлексивна мовна комунікація, що відбувається в політиці і характеризується сукупністю текстів про політику, спрямованих на питання завоювання, утримання та використання державної влади» [2, с. 76].

Слід відзначити такі основні характеристики політичного дискурсу: інтертекстуальність, міфологізм та мову, а серед найбільш розповсюджених жанрів політичного дискурсу виокремити агітаційну промову, політичні дебати, дискусії, політичне інтерв'ю, політичну промову, урядову заяву, ін.[2].

Наголосимо також на зв'язку дискурсу із політичною реальністю. Адже, партійний дискурс не лише відображає уявлення обранців (політиків) та виборців щодо європейської інтеграції, а й конструює реальність вектору розвитку держави.

Погодимося: «Дослідження політичного дискурсу вимагає постійної уваги до політичних наративів й моделей реальності. Інакше кажучи, у фокусі аналізу перебувають тексти та контексти боротьби за владу. Дискурс є водночас простором та інструментом політичної конкуренції. З одного боку, це простір боротьби за владу, місце перетину візій минулого, сучасного та майбутнього політичних відносин, який надає певне значення практикам. З іншого боку, дискурс є досить ефективним інструментом політики, завдяки якому суспільству нав'язується воля правлячого класу... У підходах до розуміння дискурсу (критичному та постмодерному) можна

побачити дуалізм. Він притаманний і самому дискурсу. Адже, нагадаємо, сам термін «discursus» означає метушню, біганину, колообіг, рух. Дискурс формується рухом (або метушнею) сенсів між опозиціями: наратив – модель, текст – контекст, минуле – майбутнє, індивідуалізм – колективізм, дія – структура, ін. [5, с. 82].

Щодо партійного дискурсу, то він «не просто віддзеркалює епістемологічні й риторичні практики політичної групи та відображає основні лінії політичного конфлікту. Він виступає потужним інструментом політичної боротьби: перевага у дискурсивній площині дозволяє партіям отримувати та утримувати політичну владу. За контроль над змістовним наповненням партійного дискурсу ведеться конкурентна політична боротьба, у якій використовуються різні ресурси політична влада, адміністративний тиск, правові та фінансові механізми, інформаційні послання й комунікативні технології (політична реклама, пропаганда та PR)» [4, с. 127].

Партійний дискурс щодо європейської інтеграції України формується за двома напрямками: ціннісним (визначення історичних джерел, впливу європейської інтеграції на соціокультурну сферу, національну ідентичність тощо) та інституційним (інтеграції до Європейського Союзу).

У партійному дискурсі відзначимо, передусім, відмінності між «європейською ідентичністю», «європейськими цінностями», «ідеєю об'єднаної Європи» та інститутами ЄС. Консенсус, який сформувався у партійному дискурсі щодо приналежності України до «європейської родини» та необхідність закріплення європейських цінностей аж ніяк не поширюється на процесі інтеграції до ЄС та інституційної взаємодії між Україною та ЄС.

Вже доводилось відзначати, що «Дискурс щодо європейської інтеграції, як простір символічної боротьби, має не лише сприяти інституціоналізації демократичних практик у політичному просторі (від

електоральних змагань до впровадження публічних політик), але й сам підлягає «європеїзації». Вона полягає у реалізації європейських дискурсивних практик комунікативної взаємодії між владою та громадянами, раціональних дебатів відносно політичного курсу, поширенню «культури діалогу» [3, с. 221].

У цілому, вектори розвитку партійного дискурсу щодо європейської інтеграції України обумовлені відмінностями між інтерпретаціями «ціннісного» та «інституційного вимірів» інтеграційних процесів, внутрішньополітичними конфліктами та електоральною доцільністю, а головним чином – прагненням політичних акторів конструювати політичну реальність відповідно до власних уявлень.

Список використаних джерел:

1. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України: монографія / від. ред. І. Соляр, упоряд. О.Муравський, М. Романюк; Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2019. 312 с.*
2. *Лукіна Л.В. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. Політикус. 2021. Вип. 2. С. 75–80. URL: http://politicus.od.ua/2_2021/13.pdf*
3. *Сокур О. В. Трансформації дискурсу щодо європейської інтеграції України (на основі дослідження аналітичних доповідей). Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. № 50. С. 217-222. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/50_2024/38.pdf*
4. *Тимофєєва А. О. Партійний дискурс в Україні: особливості та складові. Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2015. № 4. С. 126-131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Perspekt_2015_4_24.*
5. *Яковлев Д. В. Дискурс вітчизняних медіа щодо країн Балтії: минуле/майбутнє, policy/politics. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2020. Вип. 26. С. 82-87.*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЗМІН ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Таргоніна Марія Максимівна,
магістр I курсу спеціальності 052 «Політологія»
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса
Науковий керівник:
Проноза Інна Іванівна,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

В ході процесів соціальних трансформацій, що супроводжують українське суспільство в умовах повномасштабної війни, питання гендерної рівності дедалі частіше стає предметом публічного обговорення. Публічний дискурс, як простір формування і репрезентації суспільних норм та цінностей, відображає не лише політичні й економічні зміни, а й трансформацію ідентичності, зокрема у вимірі гендерних ролей, очікувань і практик.

У сфері медіа, як свідчать дані Інституту масової інформації (ІМІ), спостерігається стійка тенденція до недостатнього представлення жінок: у 2025 році лише 21% експертних коментарів належали жінкам, а як героїні сюжетів вони фігурували лише у 16,5% випадків. Це, як можна припустити, свідчить про регрес у питаннях гендерного балансу порівняно з довоєнним періодом [3]. Структурний аналіз медіаорганізацій демонструє, що жінки переважають у творчих ролях (близько 77%), однак керівні позиції, особливо у регіональному контексті, частіше посідають чоловіки. Водночас, відповідно до висновків профільних ГО, серед

ключових викликів залишається стереотипне зображення жінок у новинах та рекламі [2, с. 2].

Щодо політичної площини, то гендерна рівність обговорюється переважно крізь призму представництва та законодавчих ініціатив. Формально, з 2020 року в Україні діє 40% квота для жінок у виборчих списках. Проте фактична участь жінок у парламенті, уряді та виконавчих структурах, як свідчить статистика, досі рідко перевищує 20%. З огляду на зобов'язання перед ЄС, у 2025 році Міністерством соціальної політики було затверджено новий операційний план реалізації стратегії гендерної рівності до 2027 року. Проте, як наголошують експертки, квотний підхід має супроводжуватися реальними механізмами впливу, а не залишатися суто формальною нормою [4]. Подібний підхід розроблений на основі принципів гендерного мейнстримінгу, який передбачає інтеграцію гендерного виміру в усі етапи формування та реалізації публічної політики.

Громадянське суспільство, у свою чергу, відіграє дедалі активнішу роль у просуванні гендерної рівності. Зокрема, такі організації, як Український Жіночий Фонд, IFES Україна, ГО «Жінки в медіа», реалізують масштабні інформаційні кампанії, адвокаційні заходи та аналітичні дослідження. У 2025 році, що варто відзначити, було вперше презентовано Індекс гендерної рівності України. Він дозволяє порівняти українські показники з країнами ЄС, демонструючи, що Україна хоча й залишається в нижній частині рейтингу, все ж не є аутсайдером серед країн Центрально-Східної Європи [1].

На нашу думку, попри наявність законодавчих зрушень і активність громадянського суспільства, складно говорити про стабільну актуалізацію теми гендерної рівності у публічному дискурсі. Адже її обговорення залишається нерівномірним, часто ситуативним і зосередженим у вузькому експертному середовищі, що свідчить про обмежений вплив на трансформацію колективної ідентичності на загальнонаціональному рівні.

Список використаних джерел:

1. *Гендерна рівність в Україні: де ми стоїмо у 2025 році. Кубейська територіальна громада. URL: <https://kubeyaska.od.gov.ua/messages/216601-genderna-rivnist-v-ukrayini-de-mi-stoyimo-u-2025-roci> (дата звернення: 13.05.2025).*
2. *Збірка гендерних рекомендацій для медіа / упоряд.: О. Третьяков-Гродзевич, О. Пугачова. Центр демократії та верховенства права у партнерстві з М-вом культури та стратег. комунікацій України та за підтримки International Media Support, 2024. 20 с. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/Zbirka-gendernyh-rekomendaciy.pdf> (дата звернення: 13.05.2025).*
3. *Машикова Я. Три роки стагнації. Як українські медіа зберігають гендерний дисбаланс – дослідження ІМІ. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/try-roky-stagnatsiyi-yak-ukrayinski-media-zberigayut-gendernyj-dysbalans-doslidzhennya-imi-i67060> (дата звернення: 13.05.2025).*
4. *Сусак І. Жінки в армії, політиці і владі: як змінилася гендерна ситуація в Україні. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/genderna-sytuatsiya-v-ukraini-voennoho-chasu/32696907.html> (дата звернення: 13.05.2025).*

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

*Толмачевська Єлизавета Сергіївна,
студентка 3 курсу
Інституту права і безпеки
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса*

*Науковий керівник:
Скриль Сергій Анатолійович,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
Інституту права і безпеки,
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса*

У сучасному глобалізованому світі геополітичні трансформації стали ключовим фактором, що визначає траєкторії розвитку національних держав. Для України, яка переживає затяжний збройний конфлікт із Російською Федерацією, ці трансформації набули екзистенційного значення. Війна, економічна нестабільність, енергетична криза та глобальні зміни в системі міжнародних відносин створюють безпрецедентні виклики для національної безпеки. Водночас ці обставини вимагають перегляду традиційних стратегій безпеки й активного пошуку нових моделей адаптації до зміненої геополітичної реальності.

По-перше, агресія Росії проти України не лише стала точкою перелому в історії європейської безпеки, а й продемонструвала нездатність існуючих міжнародних інституцій ефективно реагувати на порушення суверенітету та територіальної цілісності.

По-друге, економічна складова безпеки набула нового змісту в умовах поствоєнного відновлення. Пандемія COVID-19, розриви у глобальних ланцюгах постачання та воєнні дії призвели до зростання інфляції, дефіциту бюджетних ресурсів і нерівності між країнами.

По-третє, енергетична безпека стала одним із центральних викликів сучасності. Війна в Україні зруйнувала традиційні маршрути постачання енергоносіїв, а санкції проти Росії змінили розклад сил на глобальному енергетичному ринку.

Усі перелічені виклики мають системний характер та вимагають міждисциплінарного підходу до безпеки.

Геополітичне позиціювання України значною мірою визначається її стратегічним розташуванням на перехресті Європи та Азії, що зумовлює необхідність вибору між двома зовнішньополітичними орієнтирами — євроатлантичним та євразійським.

Після 2014 року Україна все активніше орієнтується на євроатлантичну інтеграцію, зокрема шляхом зближення з Європейським Союзом (ЄС) та вступу до Північноатлантичного альянсу (НАТО). Цей вибір передбачає зміцнення національної безпеки, отримання фінансової підтримки, а також доступ до європейських програм розвитку. НАТО гарантує принцип колективної оборони, що має вирішальне значення в умовах російської агресії. Водночас інтеграція з ЄС відкриває нові можливості для виходу на єдиний ринок, залучення інвестицій та технологій, що сприяє економічній модернізації. Проте такий курс вимагає дотримання високих стандартів, що може створити тиск на національну економіку, а також містить ризик залучення до міжнародних конфліктів, які не завжди стосуються України безпосередньо [1].

Альтернативою євроатлантичному курсу є євразійський вектор, що базується на співпраці з пострадянськими державами в межах таких утворень, як Євразійський економічний союз (ЄАЕС). Цей напрям приваблює спрощеним доступом до ринків Росії та її союзників, а також враховує енергетичну залежність, що зумовлює необхідність кооперації. Однак співпраця в межах ЄАЕС несе значні загрози: обмеження політичної автономії, вплив авторитарних моделей управління, а також перешкоди на шляху економічної диверсифікації [2].

Таким чином, вибір між євроатлантичним та євразійським векторами є не лише зовнішньополітичним кроком, але й стратегічним рішенням у сфері національного розвитку. Він потребує глибокого аналізу потенційних наслідків і зваженої оцінки можливих компромісів у контексті багатовимірних викликів сучасності.

У цьому контексті надзвичайно важливою є роль глобальних альянсів – НАТО, Європейського Союзу (ЄС) та Організації Об'єднаних Націй (ООН), які виступають каталізаторами змін і підтримки на зовнішньополітичному фронті. Їхня діяльність посилює позиції України у трьох стратегічних площинах: безпековій, економічній та дипломатичній.

Зокрема, НАТО, незважаючи на відсутність формального членства України, залишається ключовим партнером у сфері оборони. Після 2014 року Альянс розширив військово-технічну співпрацю з Україною, впровадив низку програм посилення обороноздатності та сприяв уніфікації ЗСУ зі стандартами НАТО, що підвищує їхню сумісність із силами країн-членів.

Європейський Союз, у свою чергу, виступає головним економічним і політичним донором України. Угода про асоціацію та Зона вільної торгівлі створили інституційну базу для євроінтеграції. ЄС надає Україні значну фінансову, гуманітарну та технічну допомогу, зокрема в контексті підтримки внутрішньо переміщених осіб і постраждалих від війни. Крім того, Євросоюз виступає гарантом реформ, спрямованих на демократизацію [3].

ООН відіграє вагомий роль у формуванні міжнародної позиції щодо України. Генеральна Асамблея неодноразово приймала резолюції, що засуджують агресію проти України та підтримують її територіальну цілісність. Водночас гуманітарні агенції, такі як UNHCR та WFP, активно працюють на місцях, надаючи допомогу постраждалому населенню. Проте ефективність механізмів ООН обмежується використанням вето в Раді Безпеки.

Сукупно, взаємодія з глобальними альянсами сприяє формуванню комплексного міжнародного захисту України, її економічної стійкості та символічної підтримки як рівноправного члена демократичного світу. Це стратегічно важливий напрям у забезпеченні національного суверенітету в умовах гібридної війни.

Запровадження воєнного стану в Україні істотно трансформує інституційну структуру політичної влади, актуалізуючи нові виклики та потребу в оперативній адаптації державного апарату. У таких умовах змінюються підходи до функціонування політичних інститутів, перебудовується система державного управління та активізується нормотворча діяльність, спрямована на підвищення ефективності управління та гарантування національної безпеки.

Воєнний стан змінює баланс у взаємодії між гілками влади, посилюючи вплив виконавчих органів і водночас звужуючи функціональні можливості окремих демократичних інститутів, зокрема парламентської опозиції та незалежних ЗМІ. Така централізація пояснюється потребою в оперативному прийнятті рішень в умовах загрозливого безпекового середовища [4].

Війна змушує державу проявляти високу гнучкість. Традиційні бюрократичні моделі не забезпечують належного рівня ефективності у кризових умовах, що зумовлює перехід до динамічніших управлінських механізмів. Прикладом такої адаптації є впровадження цифрових платформ, зокрема сервісу «Дія», який дає змогу громадянам отримувати послуги навіть у зонах бойових дій.

Разом з тим постають і проблеми. Частковий дефіцит кваліфікованих кадрів, спричинений мобілізацією та еміграцією, створює додаткове навантаження на державну службу. Це змушує уряд балансувати між централізацією для ефективного реагування на загрози та збереженням основ демократії.

Війна стимулює ухвалення нових законодавчих актів, які трансформують як структуру, так і функціональне наповнення політичних інститутів. Зокрема, створення військових адміністрацій стало ключовою інституційною інновацією, що забезпечила ефективне управління територіями, які перебувають у зоні бойових дій [1].

Крім того, змінюється законодавство у сфері економіки та фінансів: воно орієнтоване на підтримку малого та середнього бізнесу, залучення міжнародної допомоги, а також забезпечення прозорості використання бюджетних коштів. Посилення повноважень силових структур — поліції, Служби безпеки України та Національної гвардії — викликає дискусії щодо збереження балансу між безпекою та дотриманням громадянських прав.

Загалом, воєнний стан став каталізатором глибоких інституційних змін, які мають як позитивні результати, так і потенційні ризики. Здатність держави адаптувати систему управління до екстремальних умов є вирішальною для національної стабільності, однак ця адаптація має здійснюватися з дотриманням балансу між ефективністю, демократичністю та безпекою.

Геополітичні орієнтири держави в умовах збройного конфлікту набувають статусу одного з ключових чинників, що визначають характер трансформацій у політичній системі. Особливої ваги в цей період набуває налагодження взаємодії з міжнародними партнерами не лише у сфері безпеки, а й у політичному, економічному та культурному вимірах. Формування нових зовнішньополітичних альянсів і переорієнтація на інші моделі міжнародної співпраці нерідко супроводжуються внутрішніми реформами, зокрема адаптацією державних інституцій до нових викликів. Війна, як правило, стимулює активізацію зовнішньої політики, зумовлену потребою в пошуку союзників і забезпеченні зовнішньої підтримки, що водночас впливає на внутрішній політичний процес, зокрема на консолідацію державної влади та посилення її авторитету [2].

Міжнародна підтримка у цей період стає важливою передумовою політичної модернізації. Допомога з боку міжурядових організацій, стратегічних партнерів та країн-союзниць може мати різні форми — від гуманітарної до інституційної та військової. Такі ресурси дозволяють державі здійснювати структурні реформи, удосконалювати демократичні процеси та зміцнювати політичну стабільність, що є основою для відновлення ефективної державності. Водночас надання зовнішньої підтримки часто супроводжується певними умовами, які можуть впливати на рівень національного суверенітету та систему державного управління [1].

Отже, після завершення війни перед Україною відкривається перспектива глибокої трансформації державних інституцій та переосмислення зовнішньополітичної стратегії. Водночас успішне відновлення можливе лише за умови проведення масштабних реформ, які охоплюють такі ключові напрями, як: інтеграція до європейських структур, модернізація державного управління, забезпечення верховенства права та розвиток демократичних процедур. Не менш важливим залишається врахування досвіду, здобутого під час війни, — як у сфері безпеки, так і у формуванні нової національної ідентичності та єдності.

Список використаних джерел:

1. Іванов О. *Геополітичні виклики для України в післявоєнний період*. Київ : Наукова думка, 2023. 224 с.
2. Козаченко В. *Інституційні реформи в постконфліктних країнах*. Журнал політичних досліджень. 2022. Т. 12, № 3. С. 45–67.
3. Сидоренко Т. *Аналіз післявоєнної відбудови: уроки для України*. Стратегії розвитку держави. 2024. Т. 8, № 1. С. 89–103.
4. Шевченко М. *Права людини та національна безпека під час воєнного стану*. Юридичний огляд. 2023. Т. 25, № 2. С. 112–128.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

*Хлівнюк Тетяна Петрівна ,
к. політ. н., доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи
Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова
м. Одеса*

Концепція соціальної держави бере початок із ідей Бісмарка, Беверіджа та соціал-демократичного напрямку ХХ століття. Вона передбачає, перш за все, забезпечення базового рівня доходів та соціального захисту; безкоштовну чи доступну освіту, охорону здоров'я; гарантії зайнятості та підтримку вразливих верств населення.

Згідно зі статтею 1 Конституції України, держава визначається як суверенна, незалежна, демократична, соціальна і правова [1]. Проте на практиці реалізація принципів соціальної держави в Україні стикається з численними викликами, що зумовлює дискусію про те, наскільки ця характеристика відповідає реальному стану речей. Соціальна держава – це така модель державного устрою, за якої головним пріоритетом є забезпечення гідного рівня життя громадян, соціальна справедливість та рівний доступ до базових благ. Соціальна держава також передбачає активну роль уряду у перерозподілі доходів і соціальному забезпеченні, зменшенні соціальної нерівності [5, с. 57-62].

Наша країна зробила значні шляхи до створення дійсно правової держави. Так, наприклад, нормативно-правова база ґрунтується на статтях Конституції України (ст. 46 та ін.), згідно з якими, які громадянам гарантується право на соціальний захист, включно з підтримкою в разі безробіття, втрати працездатності, старості. Також функціонує цілий комплекс законів щодо соціального страхування, пенсійного забезпечення, охорони материнства тощо.

Держава фінансує низку програм: пенсійне забезпечення (через Пенсійний фонд); допомоги малозабезпеченим, багатодітним сім'ям; програми субсидій на оплату житлово-комунальних послуг. Так, у 2024 році на соціальні видатки в бюджеті було закладено понад 500 млрд грн, що свідчить про високий пріоритет цього напрямку [2].

Законодавство гарантує безкоштовну середню освіту, медичні послуги в межах гарантованого пакету. Державна стратегія «Україна 2030» передбачає розвиток людського капіталу як ключовий пріоритет.

Але, на превеликий жаль, є і серйозні проблеми на шляху створення дійсно соціальної держави з її класичними вимірами, що деякою мірою спростовує реалізацію соціального характеру держави. Так, можна вважати, що однією з таких, можна вважати глобальних проблем, є хронічне недофінансування та неефективність втрачених средств. Попри декларації, соціальні програми часто неефективні або не покривають потреби громадян. Розмір пенсій і допомог залишається нижчим за фактичний прожитковий мінімум. У 2023 році середній розмір пенсії становив близько 4 500 грн, тоді як прожитковий мінімум – понад 6 000 грн. Іншим підтвердженням є нерівність у доступі до послуг. Так, жителі сільської місцевості мають обмежений доступ до якісної медицини, освіти, соціального захисту. Оновлення інфраструктури відбувається повільно.

Продовжується боротьба «з вітряками» – корупцією та бюрократією (у негативному сенсі цього слова. Не за М. Вебером). Так, корупція в сфері розподілу соціальної допомоги, непрозорість нарахування субсидій, неефективне управління соціальними фондами знижують довіру населення до держави та сприйняття її статусу як соціальної.

Значний негативний вплив створено і російською агресією проти України, що суттєво зменшила ресурсну базу держави, збільшила кількість внутрішньо переміщених осіб, зросло навантаження на соціальні системи. Соціальний захист військовослужбовців та їхніх родин потребує окремої уваги [4, с. 12-18].

Варто зазначити, що у країнах ЄС функціонує низка ефективних моделей соціальної держави: скандинавська (Швеція, Норвегія), континентальна (Німеччина, Франція), середземноморська (Італія, Іспанія). Їх об'єднує високий рівень соціального захисту; ефективна податкова політика; тісна взаємодія держави, бізнесу й громадянського суспільства. На жаль, Україна лише частково наближається до цих стандартів, що зумовлює потребу в негайних та ґрунтовних структурних реформах [3, с. 28-36].

Отже, формально (де-юре) Україна має всі ознаки соціальної держави – конституційне визнання, нормативно-правову базу, функціонуючі інституції. Проте фактично реалізація принципів соціальної держави є фрагментарною, часто декларативною та стикається з численними проблемами. На тлі євроінтеграційного курсу держави постає необхідність у трансформації соціальної політики на засадах прозорості, справедливості, ефективності та інклюзивності.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2025).
3. Ісаєва, Н. (2022). Соціальна держава в Україні: європейські стандарти і вітчизняна практика. Соціальний вимір суспільства. № 3. с. 28–36.
4. Сергієнко, В. (2023). Соціальні виклики України у воєнний період. Економіка та держава. № 11. с. 12–18.
5. Ткачук, А. (2020). Поняття соціальної держави у сучасній політико-правовій науці. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. № 62. с. 57–61.

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

*Чекмарьова Лариса Юріївна ,
к. юрид.н., викладачка кафедри
політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року та стала продовженням агресії 2014 року, супроводжується безпрецедентними за масштабами та жорстокістю воєнними злочинами, злочинами проти людяності та актами, що мають ознаки геноциду. В цих умовах питання забезпечення відповідальності винних та відновлення справедливості для жертв набуває не лише національного, але й міжнародного значення. Актуальність теми зумовлена нагальною потребою в імплементації ефективних механізмів перехідного правосуддя, здатних забезпечити всебічне розслідування та судове переслідування міжнародних злочинів, запобігти безкарності та виконати міжнародні зобов'язання України.

Перехідне правосуддя (Transitional Justice) традиційно розуміється як комплекс судових та несудових заходів, спрямованих на подолання наслідків масових порушень прав людини та встановлення справедливості в суспільствах, що переходять від конфлікту чи авторитарного правління до миру та демократії [1, с. 15-18]. Його ключовими елементами є: кримінальне переслідування винних, надання репарацій потерпілим, встановлення істини (через комісії правди, документування), інституційні реформи та гарантії неповторення. В умовах триваючої збройної агресії проти України класичні моделі перехідного правосуддя потребують адаптації, оскільки багато процесів відбуваються «in medias res» – під час

конфлікту, а не після його завершення. Це створює унікальні виклики, але й підкреслює нагальність забезпечення відповідальності.

Нормативно-правова база України у сфері розслідування та переслідування міжнародних злочинів активно розвивається, проте все ще містить певні прогалини. Ключовою нормою Кримінального кодексу України (ККУ) є стаття 438 «Порушення законів та звичаїв війни». Однак, як зазначають експерти, для повної відповідності міжнародному гуманітарному та кримінальному праву, зокрема Римському статуту МКС, необхідна подальша гармонізація національного законодавства, включаючи чітке визначення злочинів проти людяності та командної відповідальності [2, с. 67-70]. У 2021 році було прийнято Закон України № 1429-IX, спрямований на імплементацію норм міжнародного кримінального та гуманітарного права, проте його ефективне застосування потребує відповідних підзаконних актів та інституційної спроможності.

Діяльність національних правоохоронних органів (Національна поліція, Служба безпеки України, Офіс Генерального прокурора) та судової системи у розслідуванні та судовому розгляді тисяч проваджень щодо міжнародних злочинів стикається з величезними інституційними та процесуальними викликами. Серед них: безпрецедентний обсяг справ, складність збору доказів в умовах бойових дій та на окупованих територіях, забезпечення захисту свідків та потерпілих, недостатня кількість спеціалізованих слідчих, прокурорів та суддів, а також необхідність адаптації процесуальних норм до специфіки таких справ [3, с. 112-118].

Усвідомлюючи масштаби злочинів та обмеженість національних ресурсів, Україна активно розвиває міжнародне співробітництво. Ключовим партнером є Міжнародний кримінальний суд (МКС). Україна визнала юрисдикцію МКС ad hoc двома заявами (щодо подій 2013-2014 рр. та щодо злочинів, скоєних з лютого 2014 р. безстроково). Офіс Прокурора МКС проводить активне розслідування ситуації в Україні. Однак, як

зазначає Н. Хендель (2023), виклики взаємодії залишаються, зокрема, щодо обміну доказами, узгодження стратегій розслідування та виконання принципу комплементарності [4, с. 250-255]. Ратифікація Римського статуту Україною залишається на порядку денному і могла б суттєво посилити цю співпрацю.

Важливу роль відіграє також механізм універсальної юрисдикції, який дозволяє національним судам інших держав переслідувати осіб, підозрюваних у скоєнні міжнародних злочинів, незалежно від місця їх скоєння та громадянства винних чи потерпілих. Низка європейських країн вже розпочали власні розслідування та навіть судові процеси щодо злочинів, скоєних в Україні. Це створює додатковий фронт боротьби з безкарністю, хоча й має свої обмеження, пов'язані з політичною волею, ресурсним забезпеченням та доказами.

Окремим і надзвичайно важливим напрямком є ініціатива створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Оскільки МКС не має юрисдикції щодо злочину агресії в контексті ситуації в Україні (через те, що ні Україна, ні РФ не ратифікували відповідні поправки до Римського статуту), створення такого трибуналу є критично важливим для притягнення до відповідальності найвищого політичного та військового керівництва РФ. Наразі обговорюються різні моделі створення трибуналу (на основі угоди між Україною та ООН, на базі Ради Європи, або як гібридний механізм). Основні правові виклики включають забезпечення легітимності трибуналу, вирішення питання юрисдикції, подолання імунітетів вищих посадових осіб та забезпечення міжнародної підтримки [5, с. 30-35].

Перехідне правосуддя не обмежується лише кримінальним переслідуванням. Надзвичайно важливим його компонентом є забезпечення прав потерпілих від воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Це включає не лише доступ до правосуддя та ефективне розслідування, але й право на репарації (відшкодування шкоди), медичну,

психологічну та соціальну реабілітацію. В Україні вже створюються механізми для документування збитків та розробляються підходи до репарацій, зокрема через майбутній міжнародний компенсаційний механізм. Однак, забезпечення індивідуальних потреб кожного потерпілого залишається величезним викликом.

Документування злочинів та встановлення істини є ще однією важливою складовою. Цю роботу виконують як державні органи України, так і численні неурядові організації та міжнародні місії (наприклад, Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні). Зібрані дані є не лише доказами у кримінальних провадженнях, але й важливим інструментом для збереження пам'яті, визнання страждань жертв та запобігання запереченню злочинів.

Довгостроковою метою перехідного правосуддя є створення гарантій неповторення подібних звірств у майбутньому. Це передбачає проведення глибоких інституційних реформ, зокрема у секторі безпеки та оборони, реформування судової системи для забезпечення її незалежності та ефективності, а також освітні та меморіальні заходи, спрямовані на утвердження цінностей прав людини, демократії та верховенства права [1, с. 22-25].

Таким чином, імплементація ефективної системи перехідного правосуддя в Україні в умовах триваючої повномасштабної збройної агресії є надскладним, але життєво необхідним завданням. Основними правовими та інституційними викликами є: величезний масштаб скоєних злочинів, необхідність подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародним правом, забезпечення належного розслідування та судового розгляду тисяч справ, ефективна співпраця з МКС та іншими міжнародними партнерами, а також створення дієвого Спеціального трибуналу щодо злочину агресії.

Подолання цих викликів вимагає комплексного підходу, що поєднує рішучі національні зусилля та широку міжнародну підтримку. Важливо

забезпечити не лише невідворотність покарання для винних, але й максимальний захист прав та інтересів потерпілих, а також закласти основи для сталого миру та неповторення трагедії у майбутньому. Успішна реалізація завдань перехідного правосуддя в Україні матиме величезне значення не лише для нашої держави, але й для зміцнення всієї системи міжнародного кримінального правосуддя та утвердження принципу верховенства права у світі.

Список використаних джерел:

1. *Перехідне правосуддя: посібник для практиків / за ред. А. Кориневича, О. Павліченко. Київ: ОБСЄ. Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2022. 210 с.*
2. *Романовський О. М., Назаров В. В. Гармонізація кримінального законодавства України з нормами міжнародного гуманітарного права: сучасний стан та перспективи. Право і суспільство. 2023. № 2. С. 65–72.*
3. *Задоя К. П. Процесуальні особливості розслідування воєнних злочинів в умовах збройного конфлікту: український досвід. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 1. С. 110–120.*
4. *Hendel, N. The International Criminal Court and the Investigation in Ukraine: Challenges of Complementarity and Cooperation. Journal of International Criminal Justice. 2023. Vol. 21, Issue 2. P. 245–268.*
5. *Демків А. Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України: моделі та виклики. Український часопис міжнародного права. 2023. № 1. С. 28–38.*

MODERN DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY

Andrii Chornobai
master's student of the first year, specialty Political Science;
Inna Pronoza
cand. of political Sciences, Associate professor
Associate professor at the department of Political Sciences and Law
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky

In the 21st century, diplomacy faces unprecedented global challenges that are transforming its functional purpose, tools, and forms of implementation. Global changes in the security environment, the emergence of new forms of conflict, transnational threats, the digitalization of politics, and the devaluation of traditional norms of international law – all this leads to a profound modernization of diplomatic activity.

Modern diplomacy, unlike classical diplomacy, is no longer limited to intergovernmental contacts, but actively involves new actors, such as international organizations, regional associations, transnational corporations, non-governmental organizations, and even individuals. This process is accompanied by an expansion of the subject field of diplomacy - from security to energy, cyber, environmental, and information diplomacy.

One of the key features of modern diplomacy is the combination of hard and soft power, which is manifested in the formation of policies of deterrence, sanctions pressure, cybersecurity, as well as information campaigns, cultural diplomacy, humanitarian aid. At the same time, as Palahusynets R. notes, modern diplomacy must solve tasks that go beyond bilateral or multilateral negotiations and include the formation of a global agenda, mediation in conflicts, and the establishment of transcontinental partnerships [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

A significant role in the transformation of diplomatic practices is played by the emergence of hybrid threats - new forms of confrontation that combine military, information, economic and political instruments. As A. Zhelikhovsky notes, hybrid warfare has caused a change in the methods of making diplomatic decisions, has actualized the need for prompt response and flexible use of state resources.

Another challenge for modern diplomacy has become the digitalization of foreign policy activities. Digital tools today allow governments to communicate with wide audiences, carry out anti-crisis management, coordinate international efforts in the field of security, health care, and climate policy. At the same time, as Zhelikhovsky rightly emphasizes, digital diplomacy makes it possible to shape the image of the state, expand the circle of partners, and quickly mobilize support in case of threats [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

An equally important aspect of modern diplomacy is its adaptation to a multipolar world. The dominance of one center of power has given way to a complex system of interaction of numerous influential players, each of which promotes its own national interests, often through confrontation or unfair competition. In these conditions, as Yunak A. notes, diplomacy becomes a tool not only for coordinating actions, but also for strengthening the resilience of states to external influences, maintaining interstate dialogue, and forming security alliances [Помилка! Джерело посилання не знайдено., p. 49].

Thus, modern diplomacy is evolving in response to the multidimensional challenges of the 21st century. It is transforming into a tool for complex, multi-level conflict resolution, strategic communication, and securing the interests of states in the global environment. Its effectiveness depends on the ability to adapt to new realities, integrate innovative approaches, and maintain a balance between hard and soft power.

References:

1. Zhelikhovskiy S. *Znachennia dyplomatii dlia liudskoi tsyvilizatsii: retrospektyva i suchasnist*. URL: <https://economistua.com/znachennya-diplomatiyi-dlya-lyudskoyi-tsivilizatsiyi-retrospektiva-isuchasnist/>
2. Palahusynets R. V. *Mekhanizm formuvannia intelektualnoho kapitalu dyplomatychnoi sluzhby yak skladova derzhavnoho upravlinnia: teoriia i praktyka: monohrafiia*. Kamianets-Podilskyi : Drukarnia Ruta, 2020. 432 p.
3. Yunak A. *Rol media dyplomatii u zovnishnopolitychnykh stratehiiakh Ukrainy* // *Visnyk Nats. tekhn. un-tu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. *Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. 2013. № 3. p. 48–52.

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ: ДИСКУРСИВНІ ТЕХОЛОГІЇ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦІ

*Цимбал Сергій Юрійович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

У ХХІ столітті інформація стала не лише ключовим ресурсом, але й ареною стратегічного протистояння. Сучасні війни дедалі частіше переносяться у нематеріальний вимір — у сферу символів, наративів, уявлень і репрезентацій. Інформаційна війна — це не просто частина гібридної стратегії, це самостійний, багатоаспектний інструмент впливу на свідомість, поведінку і політичні рішення як на рівні окремої людини, так і на рівні держав. Такий формат агресії стає дедалі витонченішим, інтегруючи технології, штучний інтелект, Big Data і нейропсихологію.

Інформаційна війна не зводиться до пропаганди в класичному розумінні. Це – систематична діяльність, що поєднує психологічні операції

(PSYOPS), кіберкомпоненти, мас-медіа, соціальні мережі, нейролінгвістичне програмування (НЛП), таргетовану рекламу та маніпулятивну-аналітику. Її мета – не лише змінити уявлення про події, а й зруйнувати когнітивну цілісність суспільства, здатність приймати раціональні рішення та чинити спротив зовнішньому втручанню.

У політичному вимірі інформаційна війна виконує три ключові функції:

Формування легітимності – нав'язування власної картини світу, де агресор виглядає визволителем, а демократичні держави – джерелом загроз.

Розкол внутрішнього поля – загострення соціальних, мовних, історичних та культурних розбіжностей, щоб ослабити політичну суб'єктність держави.

Підміна ідентичності – зміна уявлень про національну історію, традиції, героїв і ворогів через маніпуляцію символами, контекстами, подіями.

Усе це досягається шляхом впливу на масову свідомість через «когнітивні атаки», коли споживач інформації отримує не лише фейкові дані, але і хибну логіку їх інтерпретації.

Інформаційна війна активно використовує дискурсивні практики – спосіб конструювання реальності через мову, символи, інтерпретації. Один із таких інструментів фреймування (framing), тобто подання подій у специфічному контексті, який сприяє формуванню певного сприйняття. Наприклад, «анексія» може подаватися як «відновлення історичної справедливості» або «волевиявлення населення», що легітимізує агресію.

Ще один приклад – це нормалізація викривлених уявлень через повторення. Повторюваність фейкових тверджень навіть без аргументації створює ефект правдоподібності. Дослідження RAND Corporation описує цю технологію як «firehose of falsehood»: стратегія поширення великої

кількості неправдивої інформації з численних джерел, без уваги до логіки, доказів або внутрішньої узгодженості [1].

Також використовуються так звані символічні коди – візуальні або словесні знаки, які запускають асоціативний ряд: «фашизм», «патріотизм», «визволення», «біолабораторії» тощо. Усе це підкріплюється емоційно навантаженою лексикою, що провокує страх, ненависть, гнів, змушуючи відмовитися від критичного мислення.

Нагальним є аналіз політичних ризиків та безпекових викликів.

Так, інформаційна війна не просто створює хибну картину реальності – вона змінює сам механізм прийняття політичних рішень. Суспільство, що перебуває під постійним інформаційним тиском, втрачає здатність до колективної дії. Знижується довіра до демократичних інституцій, ЗМІ, експертів, розмивається поняття «істини».

Епістемічна ерозія – це явище, коли громадяни більше не вірять жодному джерелу, не розрізняють факт і інтерпретацію, і стають жертвами цинізму або політичної апатії. В умовах війни чи кризи це призводить до послаблення обороноздатності країни, дестабілізації внутрішнього фронту, делегітимізації керівництва [2].

Особливо небезпечною є інформаційна агресія проти молоді, адже саме ця група є найбільш діджиталізованою та вразливою до маніпуляцій. Дослідження показують, що молоді люди схильні отримувати політичну інформацію з TikTok, Instagram, YouTube, де перевірка фактів майже відсутня.

Отже, інформаційна війна стала ключовим фактором трансформації сучасного політичного простору. Її ефективність пояснюється багаторівневою структурою, високим рівнем технологізації та опорою на глибинні психологічні механізми впливу. Вона не лише дестабілізує держави, але й змінює саму природу політичної комунікації.

Для протидії необхідно створити стратегії інформаційної безпеки, які включають: розвиток критичного мислення в освіті; державну політику

цифрової гігієни; регулювання онлайн-платформ; міжнародне партнерство в боротьбі з дезінформацією; підтримку незалежної аналітики та журналістики.

Наукове осмислення цього феномена має не лише академічне, але й практичне значення для забезпечення політичної стабільності, збереження національної ідентичності та формування стійкості до зовнішнього впливу.

Список використаних джерел:

1. Paul, C., & Matthews, M. (2016). *The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It*. RAND Corporation. URL: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html>
2. Iskoujina, Z., Gnatchenko, Y., & Bernal, P. (2024). *Social media as an information warfare tool in the Russia–Ukraine war*. URL: https://research-portal.uea.ac.uk/en/publications/social-media-as-an-information-warfare-tool-in-the-russia-ukraine?utm_source=chatgpt.com

ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ

*Швець Світлана Леонідівна,
к.політ. н., викладач кафедри
політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Європейська ідентичність та національні інтереси є ключовими категоріями в сучасній політичній науці, оскільки вони визначають характер взаємодії між державами у межах Європейського Союзу та поза його межами. В умовах глобалізації, регіональної інтеграції та політичної нестабільності питання формування спільної ідентичності та збереження національних інтересів набувають особливого значення. Одним із

головних викликів сучасної європейської політики безпеки є баланс між прагненням до глибшої інтеграції та необхідністю збереження суверенітету національних держав. Європейська ідентичність, яка формується на основі спільних цінностей, історичного досвіду та політичних інститутів, не завжди узгоджується з інтересами окремих країн, що призводить до політичних конфліктів. Значну роль у цьому процесі відіграють політичні та економічні інтереси держав-членів ЄС, оскільки кожна країна прагне отримати максимальні вигоди від інтеграційних процесів, водночас намагаючись зберегти контроль над ключовими сферами своєї внутрішньої політики. Це створює напруження у відносинах між національними урядами та наднаціональними інститутами ЄС. Останніми роками питання європейської ідентичності стало ще більш актуальним у зв'язку з викликами міграції, поширенням євроскептицизму та зростанням популярності націоналістичних рухів у багатьох країнах Європи. Криза біженців 2015 року загострила розбіжності між державами-членами ЄС у питаннях прийому та розподілу мігрантів, що стало серйозним випробуванням для єдності Європи. «Brexit» став ще одним прикладом конфлікту між європейською інтеграцією та національними інтересами. Вихід Великої Британії з ЄС продемонстрував, що частина європейських громадян не ідентифікує себе з єдиним європейським простором і вважає національні інтереси пріоритетними. Зростання популярності національних рухів знайшло відображення у виборах до Європарламенту у 2024 році, оскільки політична ідентичність громадян країн ЄС формується під впливом як національних, так і загальноєвропейських чинників. Інституції ЄС, такі як Європейський парламент та Європейська комісія, докладають зусиль для зміцнення європейської ідентичності через освітні та інформаційні програми. Проте цей процес відбувається нерівномірно, оскільки в різних країнах рівень підтримки європейської інтеграції суттєво відрізняється. Політичні партії та рухи, що виступають проти подальшої інтеграції, критикують ЄС за

бюрократизацію, недостатню гнучкість у прийнятті рішень та втручання у внутрішні справи держав. Це особливо помітно в країнах Центральної та Східної Європи, де уряди прагнуть зберегти суверенітет у ключових сферах, таких як судова система, економічна політика та міграційна політика. Окрему роль у розбудові європейської ідентичності відіграють молодіжні програми, які сприяють мобільності студентів та формуванню спільної європейської свідомості. Проте, попри такі ініціативи, національна ідентичність залишається домінуючою, а її взаємодія з європейською породжує численні політичні суперечності. Глобальні виклики, такі як війна в Україні, енергетична криза та економічна нестабільність, ще більше ускладнюють ситуацію. Вони змушують європейські країни шукати компроміси між збереженням власних національних інтересів та необхідністю спільних дій у межах ЄС.

Таким чином, дослідження взаємодії європейської ідентичності та національних інтересів є надзвичайно важливим для розуміння сучасних політичних процесів у Європі. Визначення шляхів гармонізації цих двох категорій може сприяти стабільності та подальшому розвитку європейського проекту.

Список використаних джерел:

1. *Панченко Т. В. Європейська ідентичність: ліберально-демократична та ізоляціоністська перспективи.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2011_949_18_36
2. *Поліщук Я. Європейська ідея та національна ідентичність в українській літературі кінця XIX – початку XX століття.* URL: <https://wuwr.pl/swr/article/view/14216/13929>
3. *Сергієнко Т. І. Особливості формування політики ідентичності в сучасному Європейському Союзі: досвід для України.* URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/18751/1/Sergi%D1%96enko%20Tetiana%20Ivanivna.pdf>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ ПРОЦЕСАМИ

*Шевчук Яна Валеріївна,
к.юрид.н, доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державного закладу «Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К.Д.Ушинського»
м. Одеса*

Державне антикризове управління – це багатофакторна система управління, що характеризується своїм особливим набором механізмів, інструментів і стилем керуючої дії.

Стратегічне завдання такого управління – переведення суспільства з нестійкого кризово-непередбачуваного стану в режим стратегічно сталого розвитку. По суті своїй це система цілеспрямованого, організуючого і регулюючого впливу держави на суспільні процеси, свідомість, поведінка і діяльність людей з метою перекладу об'єкта управління зі стану «нестійкої невизначеності» в стан «стійкої визначеності» і нової якості життя.

До антикризового державного управління пред'являються особливі вимоги. З точки зору:

1) системи керуючої дії – це повна мобілізація наявних антикризових можливостей з урахуванням того, що у боротьбі з загрозами кризи треба враховувати зовнішній фактор, але спиратися слід насамперед на власні виробничі, інтелектуально-трудова, енергетичні, фінансові, сировинні, силові і інші ресурси, проявляти необхідну гнучкість, адаптивність і «дипломатичну активність». Тут, як і в природі в цілому, діє загальний закон збереження і перетворення енергії: якщо в систему (суспільство) закачувати додаткову творчу енергію, то під її впливом неодмінно

активізуються еволюційні процеси самоорганізації і потужної протидії руйнівним кризовим силам;

2) механізму антикризового управління - це рання діагностика застійної, а в подальшому і кризової ситуації, попереджувальний пошук ефективних засобів і методів управління; гнучке ситуаційне реагування; концентрація зусиль на перспективних напрямках політичного та соціально-економічного розвитку. А далі регулювання, координація і мотивування, орієнтовані на конкретні кризові прояви; установка на оптимізм, ініціативність та рішучість у діях; формування атмосфери соціальної солідарності та впевненості у перемозі;

3) процесу антикризового управління – це своєчасність і адекватність реагування на реальні кризові загрози; політична воля; мобільність у використанні наявних ресурсів; послідовна реалізація інноваційних програм; об'єктивна оцінка наслідків прийнятих рішень; оперативне виправлення помилок. Уповільнена реакція на те, що відбувається, затягування з прийняттям рішень, а тим більше дії в розрахунку «на авось» і на те, що все утворюється саме по собі, таять в собі величезну небезпеку і в результаті завдають непоправної шкоди державі. Чим раніше влада відчує небезпеку і включає антикризові механізми, тим більшими можливостями будуть володіти суспільство, бізнес і громадяни, щоб підготуватися до кризи і відносно швидко відновити все життєво важливі інститути нормального життя;

4) стилю антикризового управління – це довіра в поєднанні з конструктивно-критичним ставленням до влади; цілеспрямованість у діях; антибюрократична та антикорупційна спрямованість прийнятих рішень; мотивація ініціативи та самоорганізації; орієнтація не на докризові показники, а на оновлення і щоденне просування вперед; підвищена відповідальність за результати реалізованих рішень. При цьому пам'ятати, що ідеальних моделей протидії кризі не існує. Це тільки фізичні закони, які

функціонують ідеально, та й то виключно в ідеальних умовах. Нічого подібного в суспільстві немає і бути не може в принципі.

Для грамотного управління кризою необхідні вичерпна інформація про стан справ в країні і регіонах, сильна політична воля і хороша команда антикризових менеджерів державного масштабу, необхідний відвертий діалог з суспільством. Адже суспільство не тільки об'єкт управління, але і активний учасник антикризової дії. Воно не тільки відображає дійсність (сприймає, аналізує, запам'ятовує і відповідним чином реагує), але і підказує, бере на себе відповідальність, створює антикризові конкурентні переваги. Відключивши (нейтралізувавши) антикризовий потенціал суспільства, влада заганяє себе в глухий кут, стає «негнучкою і нееластичною» і вже тільки тому готує умови для своєї поразки. Розраховувати на «світле посткризове майбутнє» така влада не може.

Тільки разом з народом можна розраховувати на адекватність реагування на численні, часто хаотичні виклики кризи, своєчасно вловлювати небезпечні зміни і вживати відповідних заходів щодо їх стримування. Різноманіття далеко не завжди фактор прогресу.

Різноманіття, різновекторність і хаотичність соціальних сил володіють величезною руйнівною силою, їх треба якимось чином обмежити, організувати, в чомусь регламентувати, ставити під контроль.

Треба розширювати число центрів прийняття рішень, як можна більше людей підключити до функції управління, у тому числі через колегіальні органи, вибори, референдуми, ЗМІ та інтернет.

Тільки в такому випадку система стане гнучкішою, чутливіше до соціальних змін, стане краще «працювати» в потрібному напрямку. Плюс до цього слід подбати про максимально можливої «націоналізації еліт», забезпечити наступальний морально-психологічний вплив на організаторів та активістів антиурядових виступів.

Необхідно також до межі, з одного боку, звужити канали вивезення національного капіталу та інтелектуальної власності за кордон, а з іншого

боку, – обмежити неконтрольоване надходження в країну матеріальнофінансових ресурсів для тіньового економічного обороту, зброї для підпільних банд-формувань, ідеологічно шкідливої літератури та кон'юнктурних «наукових розробок» антиконституційного змісту для небажаної обробки суспільної свідомості. І це ще не все. З кризою треба не тільки боротися, а й керувати ним, розглядати те, що відбувається з конструктивно-творчих позицій.

В іншому випадку не ми будемо контролювати криза, а криза буде маніпулювати ми. Творення завжди пов'язане з руйнуванням, поглинанням і перетворенням чогось іншого. Нове завжди оплачується дезорганізацією і руйнуванням старого [7, с. 67–68]. А значить, дезорганізація повинна бути поставлена під контроль і спрямована в русло стратегічного суспільного інтересу. Перш за все з точки зору боротьби з корупцією, бюрократизмом, організованою злочинністю, руйнівними діями ворожих зарубіжних політичних і розвідувальних центр.

Інакше рано чи пізно протестні настрої, стимульовані недружніми діями ззовні, переростуть в антидержавні дії, спровокують неконтрольовані процеси громадянської непокори, деморалізують народ. А далі лише одне-непередбачувані наслідки. Події в Україні-переконливе підтвердження справедливості такого висновку.

Криза трансформує соціальнопсихологічний настрій людей, різко змінює їх уявлення про добро і зло, породжує у одних відчуття наступаючої біди, а у інших, навпаки, знижує поріг сприйняття наступаючої небезпеки. В тому і іншому випадку небезпека кризових ризиків зростати.

В таких умовах держава покликане зробити все необхідне, щоб не допустити істотних відхилень від запланованих показників своєї антикризової політики.

Звідси принципи антикризового державного управління: опора на креативні сили суспільства; системність дій з комплексним використанням

економіко-фінансових, соціально-політичних, психологічних і структурно-технічних ресурсів-обрив в одному ланці може послідовно дезорганізувати всю систему; поєднання об'єктивності оцінок і професійної діловитості в суб'єктивних діях-особливо небезпечні помилкові рішення в умовах добре вибудованої і чітко працюючої управлінської вертикалі.

Така вертикаль добросовісно реагуючи на імпульси, вступники зверху, практично в автоматичному режимі реалізує безграмотне рішення, тим самим в геометричній прогресії множить помилки; демократизм з посиленою централізацією та дисципліною управлінських дій; оперативність, гнучкість і послідовність в діях. Причому в наступальному, а не в оборонному режимі.

Технологія антикризового управління – це селекція, вироблення, прийняття та реалізація певної послідовності, маневрування операціями під час розроблення управлінських рішень [1].

Збільшення ризиків і виникнення кризових для України ситуацій окреслює вироблення особливих технологій під час формування та здійснення цілей державного управління [2, с. 260]. В умовах системної кризи основні завдання державного управління істотно звужуються, оскільки при цьому нереально й неможливо забезпечити всі параметри діяльності керуючої підсистеми [3, с. 175].

Список використаних джерел:

1. Яковенко А.В. *Організаційні механізми реалізації засад антикризового управління центральних органів влади України. Державне управління: теорія і практика.* 2012. №1. URL : <http://www.academy.Gov.Ua/ej/ej15/txts/12YAVOVU.Pdf>.
2. Лікарчук Н.В. *Кризи в системі державного управління: причини виникнення та шляхи врегулювання. Право та державне управління.* 2020. №4. с. 260.

3. Лікарчук Н.В. Політичний маркетинг: теорія і практика : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 356 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ

*Юрченко Микола Миколайович,
к.політ.н., доцент,
професор кафедри державно правових дисциплін
Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса*

*Ніцевич Аліна Сергіївна,
старший викладач
кафедри державно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса*

Сьогодні Україна переживає складні часи, щоразу зустрічаючись з безпрецедентними викликами, адже широкомасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави, призвело до втрати людських життів та суттєвого руйнування і знищення територіальних громад. Громади зіштовхнулися з потребою не лише фізичного відновлення та відбудови цілих міст, але й оновлення пріоритетів свого розвитку в нових реаліях. Досить важливим в цьому напрямі є формування концепції відбудови, поглиблення зв'язків між територіальними громадами, особливо щодо отримання та розподілення гуманітарної допомоги, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, а також співпраці територіальних громад на міжнародній арені задля укріплення правових зв'язків, а також розширення їх взаємодії.

Відповідно до Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України», міжнародне територіальне співробітництво визначається як сукупність взаємовідносин, спрямованих на встановлення і

поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні та відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин іноземних держав, у межах компетенції, визначеної національним законодавством та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Цей Закон є порівняно новим та прийнятий у 2024 році. Так, для його прийняття було створено робочу групу з питань координації та сприяння міжнародному територіальному співробітництву, яка займалася підготовкою та розробкою даного законопроекту, адже багато ініціатив з міжнародного партнерства залишалися на рівні намірів та меморандумів, а тому виникла потреба створити законодавчу базу, яка б дозволила ефективно реалізувати міжнародне співробітництво нашої держави на усіх рівнях [2].

Ключовими новелами ухваленого Закону є те, що вперше на законодавчому рівні було визначено поняття міжтериторіального, транскордонного та транснаціонального співробітництва. Згідно даного Закону, міжтериторіальне співробітництво – це вид міжнародного територіального співробітництва, крім відносин транскордонного співробітництва, між суб'єктами і учасниками таких відносин у межах регіонів та територій України та відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин в іноземних державах у межах компетенції, визначеної національним законодавством та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Транскордонне співробітництво визначається як вид міжнародного територіального співробітництва між суб'єктами і учасниками таких відносин у межах регіонів, прилеглих до державного кордону України, у тому числі відокремлених водними об'єктами, відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин сусідніх держав, у тому числі відокремлених водними об'єктами, у межах компетенції, визначеної національним

законодавством та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Транснаціональне співробітництво – вид міжнародного територіального співробітництва між Україною та іноземними державами в межах певних регіонів (макрорегіонів) та територій, у тому числі відокремлених водними об'єктами, з метою встановлення і поглиблення соціально-економічних та інших відносин, а також пошуку ефективних рішень для вирішення спільних територіальних, економічних і соціальних проблем, які потребують розв'язання на державному рівні [1].

Тобто, тепер Закон «Про міжнародне територіальне співробітництво» дозволяє будь-якій територіальній громаді з будь-якого регіону України створювати співробітництво з будь-яким муніципалітетом Євросоюзу або іншого цивілізованого світу і створює для цього юридичні рамки.

Досить важливим аспектом стало визначення суб'єктів та учасників такого співробітництва, закріплення на законодавчому рівні їх повноважень. Це ще раз підкреслює прагнення нашої держави до євроінтеграції, для того щоб наше українське законодавство гармоніювало з європейським.

Участь українських громад в реалізації програм та проєктів міжнародного територіального співробітництва та налагодження співпраці з громадами, зокрема Європейського Союзу, стає невід'ємною складовою розвитку місцевого самоврядування та зміцнення його потенціалу.

Однією із ключових позицій є регіональна співпраця та обмін досвідом із громадами-партнерами, використання фінансових інвестицій, обмін різноманітними передовими технологіями, адже війна триває та вимагає залучення значних ресурсів.

Також потребують відновлення й зруйновані громади, проте можливості нашої держави наразі обмежені в силу обставин, що склалися,

і це в свою чергу, ще раз доводить необхідність залучення фінансових донорів.

Міжнародне територіальне співробітництво України передбачає різноманітні форми та ініціативи, спрямовані на покращення економічного, соціального та культурного розвитку регіонів.

Україна активно співпрацює з країнами Європейського Союзу за різноманітними програмами та проєктами, спрямованими на зміцнення демократії, правової держави та підвищення рівня життя населення.

Ця форма співпраці є важливим компонентом зовнішньої політики України, спрямованої на зміцнення міжнародних зв'язків, розвиток соціально-економічної інтеграції та покращення якості життя громадян.

Така форма співробітництва сприяє залученню інвестицій та пошуку додаткових ресурсів для відновлення й розвитку громад в Україні [3].

Таким чином, прийняття Закону України «Про міжнародне територіальне співробітництво України», надає всім громадам нашої держави, незалежно від їх розташування, більше можливостей співпрацювати з іноземними територіальними громадами, допоможе налагодити відносини з європейськими структурними фондами що дасть змогу залучати їхні кошти для свого розвитку, поглибить співпрацю муніципалітетів.

Це підкреслює важливий розвиток міжнародного партнерства на шляху до виконання завдань євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» від 24.04.2024. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2024. № 30. ст. 213.
2. Що змінює новий закон в міжнародній співпраці громад? URL: <https://decentralization.ua/news/18507>

3. Міжнародне територіальне співробітництво органів місцевого самоврядування: стан та перспективи розвитку. URL: <https://www.golos.com.ua/article/378598>
4. Євроінтеграція громад: як українські громади можуть розвивати міжнародне територіальне співробітництво? URL: <https://uplan.org.ua/news/ievrointehratsiia-hromad-iak-ukrainski-hromady-mozhut-rozvyvaty-mizhnarodne-terytorialne-spivrobitnytstvo/>

ПОЛІТИЧНА СТРУКТУРИЗАЦІЯ: ІДЕЇ ТА ІНСТИТУТИ

*Юрьєв Антон Миколайович,
аспірант кафедри політичних наук і права
соціально-гуманітарного факультету
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса*

Політична структуризація українського суспільства є багатоаспектним та багатовимірним процесом, у якому задіяні індивідуальні та колективні агенти політичного простору та політичні інститути. Методологічною основою дослідження політичної структуризації українського суспільства є праці представників «нового інституціоналізму» (Дж. Марч, Й. Олсен, Т. Скочпол, В. Шмідт, ін.), теорії структурації (Е. Гіденс, ін.) та структурного конструктивізму (П. Бурдьє, П. Шампань, ін.).

Фундаментальна проблема, навколо якої відбуваються процеси політичної структуризації суспільства – це розподіл влади. Від розподілу влади між державою та суспільством та, у свою чергу між інститутами публічної влади, залежить тип політичного режиму – демократичний, авторитарний чи тоталітарний. Демократичні країни використовують відповідний «тезаурус», який формується з низки важливих ідей та є

основою для ідеологій – від лібералізму та соціалізму до консерватизму. Політичне структурування відбувається навколо інститутів демократичного суспільства – парламентів, партій, масмедіа, виборів тощо. Авторитарні держави характеризуються власними шляхами політичної структуризації навколо лідера, який спирається на силові структури (інститути насильства) та інститути фасадного народовладдя, за якими ховається одноосібна влада.

Вже відзначалось, що «Дослідження проблеми політичної структуризації українського суспільства актуалізується у зв'язку із процесами європейської інтеграції та демократизації. Політична структуризація суспільства напряду стосується становлення та розвитку таких інститутів демократичної політичної системи як парламент, партії, громадянське суспільство, плюралістичні медіа тощо. До символічної матриці політичної структуризації слід віднести не лише ідеї «народного суверенітету», «свободи», «прав людини» та «правової держави», «рівності», «плюралізму», а й політичні ідеології (від лібералізму до екстремізму та фундаменталізму, від консерватизму до «трампізму»)» [4, с. 273].

Слід відзначити, що саме від політичної структуризації українського суспільства багато у чому залежить вектор розвитку сучасної української держави. Саме тому, із урахуванням теми та напрямків роботи IX Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів» у представленому дослідженні увагу буде зосереджено на ідейному та інституційному вимірах політичної структуризації українського суспільства. Солідаризуємось із думкою Т. Бевз, яка зазначає: «Кризові ситуації випробовують стабільність політичних систем надзвичайно показовим способом, оскільки вони висувають надто великі вимоги до системи, структури та політичного лідерства. Повномасштабна війна Росії проти України повністю змінила життя країни і українців, політичний

ландшафт держави, політичну систему. Запроваджено воєнний режим, формується нова типологія територій, ключовим фактором якої стала безпека і віддаленість від збройних можливостей агресора, введено новий підхід до податкового регулювання та стратегій громад, відбулися зміни в адміністративно-територіальному устрої. Нинішня ситуація пов'язана з окупацією українських територій, вимушеною міграцією, руйнуванням інфраструктури, втратою транзитного потенціалу, деіндустріалізацією промислових міст та регіонів. Війна стала тестом на спроможність державних інститутів. Із введенням воєнного стану в Україні виникла міцна вертикаль влади. І відбулося зміцнення держави у кілька разів» [1, с. 177-178].

Політична структуризація відкриває нові можливості щодо дослідження динамічного виміру політичної системи, подолання дихотомії «структури» та «агента».

Обґрунтовуючи політичний простір як «...структуровану сукупність політичних практик, умов їх здійснення, диспозицій, комунікативних актів, дій, у якій реалізуються активні властивості агентів», Ю. Борецько та Т. Федотова зазначають: «Як динамічна структура соціального простору топологія відображає трансформацію суспільних процесів, подій, явищ. Соціальна топологія, з одного боку, вивчає інваріантні соціальні властивості індивідуальних і колективних агентів, з іншого – постає структурою, у якій виявляється сукупність цих властивостей... Політичний простір як результат синтезу соціальних практик, що розгортаються у різних сферах суспільства і передбачають удосконалення державної влади для організації та координації дій заради досягнення визначених цілей, є найбільш динамічним простором з огляду на природу і розподіл соціальної енергії. Політичний простір характеризується структурними властивостями і функціонує у формі реальних відносин, що об'єктивовані у політичних інституціях та практиках» [2, с. 71].

Ідеї «свободи», «народовладдя», «прав людини», «плюралізму» тощо й інститути законодавчої, виконавчої, судової влади не лише історично (у процесі модернізації) визначали процес політичної структуризації демократичного суспільства, а й виступають найважливішими елементами політичної стабільності під час кризи. Саме тому однією із основних ідей, яка визначає політичну структурованість сучасного суспільства є ідея «прогресу», розвитку.

Слід безумовно погодитись із тим, що «...правила постачають певні ідеології, зміцнюючи цим владу. Разом з тим правила є не шаблонами поведінки, а когнітивними й емоційними рамками, що усталюються в процесі комунікації. Важливим у розумінні правил є з'ясування того, як вони взаємодіють з ідеологіями та поєднані з соціальними ролями... ідеологія часто-густо функціонує як посередницька ланка, котра слугує подоланню розривів поміж індивідуальним і соціальним, уявним і пізнаваним, економікою й естетикою, розумним і несвідомим, приватним і публічним тощо... ідеологія народжувалася в процесі формування реалій Модерну, що змінювали соціокультурне тло світу. У суспільному вимірі це супроводжувалося виникненням капіталістичної економіки, фундаторами якої виступили середній і робітничий класи. Вони спроміглись усунути монархічний абсолютизм і виборили встановлення європейських демократичних урядів. У культурній площині ці рухи спиралися на просвітницький принцип раціональності й ідею прогресу, котрі суттєво підважували традиційну релігію та політичне життя» [3, с. 187-188].

У цьому контексті однією із важливих умов структурованості суспільства навколо ідей «прогресу», «народовладдя» та «європейської інтеграції» виступає розвиток інституту парламентаризму. Саме парламент стає ключовим інститутом демократизації, у його фракційній структурі відображається ідеологічний плюралізм, партійна політика та результат виборчих кампаній.

Отже, високий рівень політичної структурованості суспільства забезпечує електоральну та громадянську активність громадян, сприяє розвитку демократичних політичних інститутів (партій, виборів, масмедіа, місцевого самоврядування тощо) та проявляється у підвищенні ефективності діяльності парламенту.

Список використаних джерел:

5. Бевз Т. Проблема структурної когерентності у політичній системі України. *Політична система України: конституційна модель та політичні практики* : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2023. С. 136-178. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Politychna_systema_Ukrainy_.pdf
6. Борецько Ю., Федотова Т. Політичний простір у вимірах соціальної топології. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 1. С. 71-77. URL: http://perspektyvy.pdpu.od.ua/1_2022/10.pdf.
7. Лютий Т., Ярош О. Ідеологія: матриця ілюзій, дискурсів і влади. Київ: НаУКМА, 2016. 200 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ce88f545-9357-4b53-bf73-76dde5a0e9c3/content>,
8. Юрьєв А. М. Політична структуризація українського суспільства: агенти, інститути, символічні матриці. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 51. С. 273-278. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/45.pdf

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОЛІТИЧНИМИ КРИЗАМИ: ХРОНОПОЛІТИКА ВОЄННОГО ЧАСУ

*Яковлев Денис Вікторович,
д. політ. н, професор,
декан факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса*

Визначення векторів розвитку сучасної української держави, шляхів мобілізації українського суспільства та стратегій управління політичними кризами в умовах війни актуалізує дослідження політичного часу та простору.

У політичній науці «кризову модель» змін у часовому вимірі із застосуванням підходів раціонального вибору, соціальної мобілізації, лідерства та структурного функціоналізму презентовано у працях Г. Алмонда, С. Фланагана, Р. Мундта, Дж. Махоні та Р. Снайдера, Х. Лінца та А. Степана. Постмодерністські візії конвергенції «часу – простору», або «стиснення часу – простору» належать Д. Гарві, М. Фуко, А. Лефевру, М. Оже, Ж. Бодріяру, ін.

Обґрунтовуючи необхідність дослідження політичного часу та відзначаючи особливості сучасних концепцій хронополітики, М. Андрущенко зазначає: «Категорії політичного часу і політичного простору є фундаментальними онтологічними категоріями політичної науки, адже вони є базовими параметрами будь-якої політики, її структурними межами. Саму ж політику можна визначити як оформлення впливу на більш чи менш чітко окресленому просторі та в достатньо чітких часових координатах» [1, с. 3].

Серед українських дослідників політичного часу та концептуалізації «хронополітики» слід відзначити праці М. Андрущенко, П. Гуйвана, О. Якубіна, О. Зубчика, А. Мартинова, Н. Скок, ін. У монографії А. Мартинова «Історична соціологія (циклічна парадигма)» зазначається:

«Реальний час – це момент синхронізації передавача та реципієнта. На комунікації в реальному часі орієнтовані найважливіші сучасні технології. Інформація поширюється одночасно з подією. Інші події, на яких увага не концентрується, ніби й не існують... Перетворення соціального життя, економіки, менталітету без викривлень неможливо втиснути у вузькі хронологічні рамки. Виникнення та розвиток соціокультурних уявлень про час пов'язано з потребою синхронізації дій різних соціальних суб'єктів та людського суспільства в умовах постійних ситуаційних змін. Накопичена в певному фізичному часі інформація не передається кожній людині від народження, натомість зазначену інформацію люди, перебуваючи в певній історичній ситуації, намагаються засвоїти впродовж цілого життя. Тому люди, які живуть у різні історичні епохи, володіють якісно різними обсягами знань. Різними також є способи оволодіння знаннями, як і темп їхнього нарощування» [3, с. 112-113].

Очевидно, що політичний час/простір відрізняється від географічного простору та астрономічного часу. У процесі досліджень із використанням методологічного інструментарію хронополітики відкриваються перспективи визначення політичної динаміки та циклічності політичних процесів.

Погодимося із тим, що «...політичний час – це не лише складова, але й особливий різновид соціального часу... Хронополітика – це комплекс досліджень, присвячених неоднорідності історичного та політичного часу, який включає: 1) моделювання односпрямованих стадіальних процесів в історії суспільств, 2) аналіз циклічних або хвилеподібних тенденцій в різних сферах життя суспільств» [2, с. 18-19].

«Час модерну» та «час постмодерну», «час інформаційного суспільства» та «час глобалізації» визначають минуле, сьогодення та майбутнє цивілізації: політики та культури, релігії та медіа, економіки, права і технологій.

В Україні на зміну «радянським часам» та «пострадянській епосі» прийшов «воєнний час», який має власні характеристики та визначає політичну взаємодію. А відомий вислів, який вже став політичним мемом – «...не на часі» – відсилає не тільки до поточних перипетій боротьби за порядок денний (а отже – за владу та панування над часом), а й підтверджує необхідність підвищеної дослідницької уваги до часового виміру української політики.

Відзначаючи, що політична реальність є темпоральною за своєю суттю, О. Якубін наголошує на тому, що «...час потрапив у фокус дослідження політичної науки нещодавно, з того самого часу, як класична політична теорія, де час був ключовим прихованим (латентним) поняттям, поступово перетворилась на позитивну науку, орієнтовану на емпіричне дослідження та цілеспрямовану зміну політичної реальності; тим самим європейська політична наука XX ст. відображала/продувала нову політичну практику пов'язану, з посиленням цілеспрямованої та контрольованої діяльності політичних агентів... (і особливо, віру у можливість та необхідність таких дій у широких верств населення й самих дослідників політики) в більшості країн Західної Європи та особливо – в Радянському Союзі. Для таких політичних агентів, темпоральні пласти «минулого» виступали тепер не лише «скарбницею досвіду», але й способом прояснення «теперішнього», основою, ресурсом для легітимації певних політичних дій по цілеспрямованій (а не переважно стихійній, як до того) трансформації та проектуванню «політичного ландшафту», що так чи інакше пов'язувалися зі «звільненням» від усяких там «анахронізмів минулого» («експлуататорського класу», «феодальних пережитків», «відсталості» чи ще чогось такого не менш грандіозного), або зі свідомим (і не дуже природним) культивуванням «славного минулого», цілеспрямованою «консервацією» однієї з канонізованих версій «минулого», яка однак ніколи і ніде не існувала за виключенням можливо

голів її творців та на сторінках купки написаних ними «історичних», «об'єктивних» книжечок чи памфлетів» [4, с. 134].

На особливу увагу заслуговує визначення сутності «воєнного часу» з акцентуванням уваги на часовому вимірі політики. У дослідженнях війни, а особливо у визначенні стану та перспектив розвитку політичної системи українського суспільства у внутрішньополітичному вимірі в умовах «воєнного часу» недостатньо уваги приділяється підходу «хронополітики». Натомість, взаємодія держави та суспільства, підвищення ефективності політичних інститутів з метою управління політичними кризами відбувається у особливому вимірі соціального та політичного часу – «воєнному часі».

Наголошуючи на необхідності дослідження феномену «воєнного часу», слід безумовно погодитись із тим, що «...хронополітика розуміється не лише як філософсько-політична концепція дослідження часу, але й як оперативно-тактична діяльність, як політика швидкості, гри на випередження політичного супротивника; як тактико-стратегічна діяльність, яка базується на досягненні механізмів функціонування політичної системи, флуктуацій та вибудовуванні політики відповідно до вимог політичного часу, соціальної кон'юнктури; стратегічно-трансформаційна діяльність, яка базується на діагностиці біфуркаційних періодів у розвитку тієї чи іншої політичної системи і налаштованою на конструювання політичних інститутів, у межах яких політичний процес спроможний вийти на новий етап розвитку. Вона розширює зону політичного аналізу, можливість пізнання глибоких передумов політичних феноменів, а також виявлення наслідків політичних дій» [2, с. 22].

Отже, визначення стратегії управління політичними кризами в умовах воєнного часу із застосуванням методологічного інструментарію хронополітики передбачає особливу увагу до минулого з метою виявлення причин кризи, фіксацію сучасного стану політичної системи, а також «модельовання майбутнього» на основі урахування раціонального вибору

індивідуальних та колективних політичних акторів – «агентів» змін та «антикризових менеджерів». «Воєнний час» при цьому є не тільки обмежуючим фактором щодо виборів, вільних політичних дискусій чи необхідних реформ. Окрім усього цього, воєнний час утворює простір нових можливостей щодо вироблення та реалізації публічної політики, спрямованої на демократизацію та європейську інтеграцію. Перспективними напрямками досліджень у межах хронополітики є визначення майбутнього політичних інститутів в Україні та оптимального інституційного дизайну у контексті європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Андрущенко М. О. *Особливості сучасних концепцій хронополітики* : дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка., 2011. 228 с.
2. Зубчик О.А. *Хронополітика: методологічні аспекти дослідження публічної політики. Аспекти публічного управління. 2016. № 35-36 (9-10). С. 16-24. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/291/286>.*
3. Мартинов А. Ю. *Історична соціологія (циклічна парадигма). Монографія / Національний університет внутрішніх справ, Українське товариство сприяння соціальним інноваціям. Київ: УІАД «Рада», 2004. 288 с.*
4. Якубін О.Л. *До концептуалізації поняття політичного часу. Віснику Київського університету. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2008. Випуски 89-90. С.133-137. URL: <http://ntsaphil.univ.kiev.ua/web/pages/literature/Jacubin%20O.pdf>*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ НА ОСНОВІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

*Яковлева Лілія Іванівна
д. політ. н., професор,
професор кафедри соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса*

Визначений у правовому полі європейський вектор розвитку сучасної української держави актуалізує дослідження фундаментальних основ легітимності публічної влади в Україні та її взаємозв'язку із неминучими трансформаціями простору ідентичностей. Це потребує міждисциплінарного підходу задля поєднання інституційного та ціннісного вимірів дослідження європейської інтеграції. Наголосимо: «Філософський аналіз проблеми інтеграції України до ЄС та НАТО актуалізує розгляд аксіологічної та морально-етичної проблематики, що є складовою більш широкого світоглядного контексту, в межах якого мова йде про співвіднесення суб'єктом себе з зовнішнім світом, зокрема соціальним та ототожнення з іншими представниками соціуму, тобто усвідомлення власної ідентичності... слід наголосити на важливості громадянської ідентичності та її зв'язку із європейськими цінностями. Саме громадянська ідентичність є фундаментом забезпечення легітимності публічної влади у процесі європейської та євроатлантичної інтеграції» [1, с. 107].

Європейська інтеграція, як процес, що охоплює усі без винятку сфери суспільного життя, не обмежується лише підвищенням ефективності інституційної взаємодії між ЄС та Україною. Вона напряду стосується питань довіри у відносинах між владою та українським суспільством (вимір легітимності) та пошуку балансу між європейською та національною ідентичностями (вимір ідентичностей). Європейська

інтеграція «...не обмежується лише політичними або економічними змінами, а зачіпає фундаментальні засади суспільного буття, зокрема світоглядні, культурні та моральні орієнтири. У світлі цих змін філософський аналіз дозволяє глибше зрозуміти сутність інтеграційних процесів, їхній вплив на ідентичність, моральні засади суспільства та концепції майбутнього України» [1, с. 106].

Вже раніше доводилось відзначати важливість інституційної взаємодії для посилення процесів демократизації й оптимізації діяльності інститутів публічної влади [5].

Інституційна взаємодія визначається в якості одного із важливих маркерів легітимності влади. Відзначимо: «Йдеться про дотримання принципів ієрархічності та когерентності у діяльності інститутів публічної влади. Усі дії інститутів публічної влади мають бути частиною єдиного плану (узгодженою реалізацією публічної політики) та відповідати конституційним положенням щодо розподілу гілок влади. Тільки тоді можна говорити про легітимність та ефективність публічної влади» [3, с. 42].

Концептуалізація та практична реалізація європейського вектору розвитку має ґрунтуватись на інституційній взаємодії, європейських цінностях та громадянській ідентичності. Наголошуючи на трьох «І» європейської інтеграції (істині, ідентичностях, інститутах), слід зазначити: «Концепція європейської інтеграції не може обмежуватись лише «європеїзацією» інститутів, тобто впровадженням і розвитком відповідних соціальних, політичних та економічних інститутів та підвищенням ефективності їх взаємодії. Дискурс європейської інтеграції включає широку публічну дискусію щодо проблем інституційного дизайну, ціннісного простору та громадянської ідентичності» [4, с. 150].

Принагідно зауважимо, що демократизація інституційної взаємодії та політичного вибору є одним із головних акселераторів процесу європейської інтеграції. Наголосимо на зв'язку процесів європейської

інтеграції, формування громадської ідентичності та легітимності публічної влади в Україні: «Проблема легітимності публічної влади знаходиться на порядку денному суспільства та влади в Україні під час широкомасштабної збройної агресії. Зростає усвідомлення того, що лише легітимна влада здатна забезпечити перемогу над ворогом та поствоєнну відбудову. При цьому, відбуваються постійні дискусії щодо необхідності проведення виборчих кампаній у різних конфігураціях: від президентських виборів до комплексного перезавантаження влади шляхом виборів парламенту, Президента та місцевої влади. Легітимність публічної влади у демократичному суспільстві, безумовно, залежить від відкритих та чесних виборів, але це лише один із маркерів легітимності. Іншим маркером виступає рейтинг довіри до інститутів публічної влади, соціального порядку і політичного курсу» [3, с. 40].

Легітимність публічної влади в умовах реалізації європейського вектору розвитку України має ґрунтуватись на громадянській ідентичності. Варто безумовно погодитись із тими дослідниками, які вказують на зв'язок між громадянською ідентичністю та громадянською активністю.

Визначаючи сутність громадянської ідентичності, Л. Угрин зазначає: «Важливим елементом у структурі «Ми»-ідентичності, тобто ідентичності на макрорівні, є громадянська ідентичність, що в полікультурному й багатоетнічному українському середовищі може стати основою формування базової макрорівневої ідентичності. Громадянська ідентичність виявляється не лише в усвідомленні індивідом себе як члена великої спільноти – нації, держави, а й у прийнятті відповідальності, обов'язків, правил і цінностей, котрі її характеризують. Громадянська ідентичність слугує показником громадянської активності індивіда, сприйняття ним перспектив соціальнополітичного та цивілізаційного розвитку суспільства, є наслідком самототожності суб'єкта з соціально-політичною спільністю на когнітивному, емоційному й поведінковому рівні. Громадянська ідентичність формує... «почуття свідомої

співпричетності» до інших співгромадян, незважаючи на етнічні, регіональні, соціальні, расові й інші відмінності» [2, с.97-98].

Отже, довіра між владою та громадянами, як важлива умова забезпечення легітимності публічної влади у процесі реалізації європейського вектору розвитку України потребує не лише підвищення ефективності інституційної взаємодії (як у внутрішньополітичному вимірі так і з інститутами Європейського Союзу).

Громадянська ідентичність, як усвідомлення приналежності громадянина до певної соціальної групи та політичної спільноти на макрорівні, сприяє входженню до простору європейських цінностей, розвитку активізму та подолання політичного абсентеїзму при збереженні власної національної ідентичності.

Список використаної літератури:

1. Скалацька О. В., Яковлева Л. І., Юшкевич Ю. С. *Європейська та євроатлантична інтеграція України: філософський аналіз. Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. Випуск 20 С. 106-111. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/50_2024/20.pdf
2. Угрин Л. *Громадянська ідентичність в Україні: проблеми формування і становлення*. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2014. Випуск 5. С. 95–105. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/5_2016/13.pdf
3. Яковлева Л. І. *Інституційна взаємодія в Україні: від довіри до легітимності публічної влади*. Трансформація українського суспільства в цифрову еру : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 березня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 40-44. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-389-0-10>
4. Яковлева Л. І., Юшкевич Ю. С., Кольцов В. М. *Дискурс щодо європейської інтеграції України: ідентичності, цінності, інститути*.

Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. № 51. С. 151-155. URL:
http://apfs.nuoua.od.ua/archive/51_2024/27.pdf

5. Yakovleva L., Yakovlev D. *Institutional interaction and political choice in a transitional society. What role for the social sciences. The role of social sciences in Ukraine and the world: milestones and outlook. 2020. Chapter 9. P.146-163.*